

Latvijas Kultūras akadēmija
Starpkultūru komunikācijas un svešvalodu katedra

KULTŪRAS BARJERAS LIETIŠĶAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ LATVIJAS –
LIELBRITĀNIJAS KONTEKSTĀ

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura studiju programmas “Mākslas”
Starpkultūru sakari Latvija - Lielbritānija apakšprogrammas
4. kursa studente Ieva Vīksne
(ID Nr. 20111319)

Darba vadītāja:

Docente Ingrīda Keviša

Rīga

2015

SATURS

IEVADS.....	4
1. KULTŪRAS BARJERAS LIETIŠĶAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ LATVIJAS UN LIELBRITĀNIJAS KULTŪRU ATŠĶIRĪBU KONTEKSTĀ	8
1.1. Mijkultūru komunikācija un multikulturālisms	9
1.2. Kultūras barjeru vispārīgs raksturojums	12
1.2.1. Kultūras barjeru veidi	13
1.2.2. Kultūras barjeru pārvarēšana	19
1.3. Iespējamās saskarsmes problēmas Latvijas un Lielbritānijas kultūru atšķirību kontekstā	22
1.3.1. Valodas barjera	22
1.3.2. Atšķirīgi uzskati un vērtību sistēmas	25
1.3.3. Stereotipizācija, vispārinājumi un aizspriedumi	28
1.3.4. Diskriminācija un rasisms	29
1.3.5. Etnocentrisms un mijkultūru fobija	31
1.3.6. Nepietiekama darba pieredze mītnes zemē	32
2. APTAUJAS REZULTĀTU ANALĪZE PAR LATVIEŠU SASKARSMI AR KULTŪRAS BARJERĀM LIELBRITĀNIJĀ	34
2.1. Aptaujas vispārīgie dati	35
2.2. Saskarsme ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā	38
2.2.1. Piedzīvoto kultūras barjeru uzskaitījums	39
2.2.2. Saskarsmes biežums atkarībā no saskarsmes vietas	45
2.3. Latviešu kultūras barjeru pārvarēšanas paņēmieni	46
3. BRITU SASKARSME AR KULTŪRAS BARJERĀM LIETIŠĶAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ LATVIJĀ	48

3.1. Aptaujas vispārīgie dati	50
3.2. Komunikācija un tās traucējumi lietišķās saskarsmes kontekstā.....	51
3.2.1. Piedzīvoto kultūras barjeru uzskaitījums.....	51
3.3. Saskarsmes biežums atkarībā no saskarsmes vietas	55
3.4. Britu kultūras barjeru pārvarēšanas paņēmieni.....	56
NOBEIGUMS	59
KOPSAVILKUMS	62
IZMANOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	64
SUMMARY.....	72
ANNOTATION.....	Error! Bookmark not defined.
PIELIKUMI.....	74
Nestrukturēta intervija ar starpkultūru saskarsmes pasniedzēju, biznesa konsultanti Vilhelmīni Braunu.....	74
Anketa par kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā	79

IEVADS

Bakalaura darbā *Kultūras barjeras lietišķajā komunikācijā Latvijas – Lielbritānijas kontekstā* tiek skaidrots, kas ir kultūras barjeras, tiek apskatītas biežāk sastopamās kultūras barjeras, raksturotas to īpašības un izpausmes veidi lietišķajā komunikācijā Latvijas – Lielbritānijas mijkultūru saskarsmes kontekstā, kā arī pētīts, kā šīs kultūras tiek pārvarētas, lai nodrošinātu veiksmīgu mijkultūru komunikāciju. Jau vienas kultūras ietvaros lietišķā komunikācija ir daudzu dažādu komponentu kopums. Lietišķā komunikācija ir vesela māksla, kuru nevar apgūt balstoties tikai uz teoriju, šajā jomā svarīgākā ir praktiskā daļa. Lai arī zināšanas ir veiksmīgas komunikācijas panākumu atslēga¹, no pieredzes un praktiskajām iemaņām atkarīgs, cik augsta līmeņa būs lietišķās saskarsmes iemaņas. Lietišķajā komunikācijā ar citu kultūru pārstāvjiem jāpievieno arī zināšanas par mijkultūru saskarsmi. Trūkstot šādām zināšanām, parādās kultūras barjeras. Par kultūras barjerām var saukt jebko, kas traucē komunicēt divām atšķirīgām kultūrām² - tā var būt valodas barjera, ieražu barjera, dažādu uzskatu nesakritība, atšķirīgi reliģiskie uzskati un daudz kas cits. Ļoti svarīgi ir izpētīt, kādas iespējamās kultūras barjeras var rasties lietišķajā komunikācijā starp britiem un latviešiem, lai būtu iespējams tās novērst. Lietišķajā saskarsmē prasme pārvarēt kultūras barjeras ir īpaši svarīga, jo to nespējot riskam tiek pakļautas ne tikai savstarpējās cilvēciskās attiecības, bet arī profesionālā darbība, kas var novest pie komunikācijas trūkuma un turpmākās sadarbības pārtraukšanas. Tas iedragā ne tikai uzņēmuma reputāciju, bet arī visas kultūras tēlu³.

Tēmas izvēli nosaka autores studiju apakšprogrammas izvēle - *Starpkultūru sakari Latvija - Lielbritānija*, autores padziļinātā interese par latviešu un britu kultūras atšķirībām, īpaši lietišķajā komunikācijā, pētnieciskā interese, kā šīs atšķirības ietekmē savstarpējo komunikāciju, kā arī vēlēšanās noskaidrot, vai tās var definēt par kultūras barjerām. Ārēji šīs divas kultūras viena no otras daudz neatšķiras, taču dažādu faktoru piemēram, vēsturiskās attīstības, iespaidā, iekšēji šīs divas kultūras ir atšķirīgas, un tas var radīt nesaprašanos savā starpā, jeb kultūras barjeras.

Tā kā Latvijā doma par mijkultūru komunikāciju kā atsevišķu zinātnes un pētniecības nozari attīstās pamazām, līdz šim vēl nav apkopoti dati, kas sniegtu pilnvērtīgu informāciju par kultūras barjerām, pret kurām savā lietišķajā komunikācijā ar britiem vai

---

¹ *Cross-Cultural Communication Strategies*, Pieejams: www.colorado.edu

² Patel, Fay, Li, Mingsheng un Sooknanan, Pharald. *Intercultural Communication: Building a Global Community*. Thousand Oaks-Calif: Sage, 2011, 140.lpp

³ *Barriers to Cross-Cultural Business Communication*. Pieejams: info.communispond.com

citu kultūru pārstāvjiem, varētu atdurties latviešu kultūras pārstāvji kā daļa no globalizācijas procesā iesaistītajām kultūrām. Komunikācija ar citu kultūru pārstāvjiem mūsdienās notiek neatkarīgi no tā, vai atrodamies kādā citā valstī, vai tepat Latvijā, tādēļ latviešiem būtu svarīgi zināt, kā labāk veidot veiksmīgu starpkultūru saskarsmi.

Bakalaura darba izstrādes procesā autore ir izvirzījusi hipotēzi, ka mijkultūru komunikācijā, tai skaitā arī lietišķajā saskarsmē starp latviešiem un britiem ir novērojami veiksmīgas komunikācijas traucējumi, ko var definēt kā kultūras barjeras.

Bakalaura darba mērķis ir atpazīt un uzrādīt iespējamās problēmas, jeb kultūras barjeras latviešu un britu lietišķajā saskarsmē Latvijā un Lielbritānijā, uzrādīt izmantojamus kultūras barjeru pārvarēšanas veidus. Mērķa sasniegšanai izvirzītie uzdevumi ir noteikt kultūras barjeru veidus, raksturot šo barjeru īpašības un nozīmi mijkultūru komunikācijā, noskaidrot, kādas kultūras barjeras pastāv latviešu un britu komunikācijā Lielbritānijā un Latvijā, kā šīs barjeras pārvarēt. Šī pētījuma rezultātā darba autore vēlas iegūt padziļinātas zināšanas par latviešu un britu kultūras atšķirībām un to izraisīto problēmu risināšanu lietišķās komunikācijas kontekstā. Tāpat šis pētījums varētu noderēt starpkultūru sakaru studentiem, kā avots turpmākiem pētījumiem par kultūras barjeru esamību, veidiem un izvairīšanos no tām lietišķajā saskarsmē ar citas, īpaši britu kultūras pārstāvjiem.

Lai pierādītu izvirzīto hipotēzi un sasniegtu darba mērķi, autore izmanto kvalitatīvās un kvantitatīvās pētniecības metodes. Lai iegūtu datus par to, ar kādām kultūras barjerām sastopas latvieši Lielbritānijā lietišķās komunikācijas kontekstā ar britiem, tiek izmantota kvalitatīvā pētniecības metode – nestrukturēta intervija ar starpkultūru saskarsmes pasniedzēju un biznesa konsultanti Vilhelmīni Braunu⁴, kas tika vadīta, kā brīva saruna starp intervētāju un respondentu. Tika pielietota arī kvantitatīvā pētniecības metode - netiešā anketēšana un iegūto datu apstrāde. Anketas tika izsūtītas elektroniskā veidā Lielbritānijā dzīvojošajiem latviešiem. Anketas ir anonīmas un to mērķis ir noskaidrot britu un latviešu mijkultūru komunikācijas reālo situāciju Lielbritānijā. Gan latviešu, gan angļu valodā uzdotie jautājumi sakrīt. Respondenti ir latvieši darbspējas vecumā. Lai iegūtu informāciju par to, ar kādām kultūras barjerām sastopas briti lietišķās komunikācijas kontekstā ar latviešiem Latvijā, tiek izmantotas kvalitatīvās pētniecības metodes – nestrukturēta intervija ar Vilhelmīni Braunu, kā arī Latvijā dzīvojošo britu aptaujāšana. Aptaujāti tiek briti, kuri ir iesaistās Britu tirdzniecības

---

⁴ Vilhelmine Brown, Intercultural Communication trainer, lecturer, business consultant, www.c-ccb.co.uk

kameras Latvijā (*The British Chamber of Commerce un Latvia*) aktivitātēs, kā arī ir lielākās ārvalstnieku komūnas internetā (*expat community*) - Internations.org⁵ biedri, kuri ir dzimuši Lielbritānijā, taču kādu laiku ir uzturējušies vai vēl joprojām uzturas Latvijā un ir darbaspējas vecumā. Visas iegūtās atbildes ir anonīmas.

Darba teorētiskās daļas izstrādē autore izmanto Latvijā pieejamos zinātnisko literatūru par kultūru atšķirībām un to, kā veidot pareizas starpkultūru attiecības, izvairoties no konfliktiem vai pat tos pārvarot. Par pamatu tiek ņemtas kultūras pētnieka Ričarda D. Luisa (*Richard D. Lewis*) devums latviešu un britu kultūru pētniecībā, kā arī lietišķās saskarsmes pētīšanā mijkultūru kontekstā.⁶ Papildus tiek apskatīti zinātniskie raksti un pētījumu rezultāti, publicēti dažādās interneta vietnēs, kā arī tiek iekļauti raksti interneta ziņu portālos, forumos un citās interneta vietnēs, lai apstiprinātu iegūtos pētījuma rezultātus un iegūtu aktuālāko informāciju un viedokļus par šo tēmu, jo ne vienmēr aktuālākās tendences jau ir izpētītas zinātniski. Pieejamā informācija galvenokārt ir angļu valodā, tāpēc darba ietvaros citētais izmantotās literatūras tulkojums ir autore. Pēdējo divdesmit gadu laikā mijkultūru komunikācijas grūtību pārvarēšanas risinājumu meklējumi ir ļoti aktuāli. Neskaitāmi kultūru pētnieki ir centušies rast risinājumu kultūras barjeru izraisīto konfliktu un nesaskaņu risināšanai. Padziļināti starpkultūru saskarsmi ir pētījuši daudzi. Redzamākie no tiem ir: Gīrcs Hofstede (*Geert Hofstede*)⁷, Stella Tinga-Tūmeja (*Stella Ting-Toomey*)⁸, Jukio Tsuda (*Yukio Tsuda*)⁹, Ričards D. Luiss (*Richard D. Lewis*)¹⁰. Šo autoru darbi norādīti turpmākajā pētījumā dodot atsaucis uz tiem tekstā.

Darba pamatdaļu veido trīs nodaļas. Pirmajā nodaļā apkopotas pieejamās teorētiskās nostādnes par mijkultūru komunikāciju, kultūras barjerām, to veidiem un iespējām tās pārvarēt, uzmanību pievēršot lietišķajai saskarsmei. Tiek aprakstītas Latvijas un Lielbritānijas kultūru atšķirības un iespējamās lietišķās saskarsmes problēmas šo kultūru pārstāvju savstarpējā komunikācijā. Šī nodaļa ir balstīta uz pieejamās zinātniskās literatūras izpēti un analīzi. Katrā apakšnodaļā un attiecīgi katrā punktā sākotnēji tiek

---

⁵ <http://www.internations.org/>

⁶ Lewis, Richard D. *When cultures collide: leading across cultures, 3rd edition*. Boston-London: Nicholas Brealey International, 2006.

⁷ Hofstede, Geert. *Culture's Consequences, 2nd edition*. Thousand Oaks; London; New Dheli: Sage Publications, c2001

⁸ Ting- Toomey, Stella un Oetzel, John G. *Managing intercultural conflict effectively*. Thousand Oaks-London-New Dehli: Sage, 2001.

⁹ Tsuda, Yukio *Speaking Against the Hegemony of English. Problems, Ideologies, and Solutions*, Pieejams: *The Handbook of Critical Intercultural Communication*, 263.-4..lpp

¹⁰ Lewis, Richard D. *When cultures collide*, 2006.

apskatītas iespējamās komunikācijas barjeras, ar kādām latvieši var saskarties Lielbritānijā, pēc tam tiek apskatīts, ar kādām grūtībām var saskarties briti Latvijā.

Otrajā nodaļā tiek pētīts, kā kultūras barjeras izpaužas latviešu lietišķajā saskarsmē ar britiem Lielbritānijā un noskaidrots, vai identificētās barjeras sakrīt ar tām, kuras tiek aprakstītas zinātniskajā literatūrā kā biežāk sastopamās. Par pamatu šai nodaļai tiek ņemti Lielbritānijā dzīvojošo latviešu aptaujas rezultāti, kā arī intervijā iegūtā informācija. Iegūtie rezultāti tiek analizēti, meklējot iespējamās sakarības un sakritības ar teoriju, kā arī atklātas tendences, par kurām netiek runāts nozāres literatūrā, bet ar ko nākas saskarties latviešu kultūras pārstāvjiem. Tiek apskatīti veidi, kā latvieši tiek galā ar saskarsmes grūtībām, un vai viņi vispār ir pietiekami informēti par šādu grūtību esamību un to pārvarēšanas veidiem.

Trešajā nodaļā tiek pētīts, kā kultūras barjeras ietekmē britu un latviešu saskarsmi lietišķajā komunikācijā Latvijā un kā briti tiek galā ar to, ka ir dominējošās kultūras pārstāvji, kā viņi iekļaujas jaunajā kultūrā. Ar anketēšanas un intervijas palīdzību tiek noskaidrots, vai britiem ir nācies saskarties ar kultūras barjerām, vai identificētās barjeras sakrīt ar tām, kuras tiek aprakstītas zinātniskajā literatūrā, kā arī vai pastāv tādas saskarsmes grūtības, kuras netiek pieminētas līdz šim veiktajos zinātniskajos pētījumos. Tāpat ar aptauju un intervijas palīdzību tiek noskaidrots, kāds ir britu viedoklis par latviešiem un to saskarsmes stilu un kā tas atšķiras no britu komunikācijas stila.

Pētnieciskā darba noslēgumā tiek izdarīti secinājumi par to, vai kāda no abām kultūrām lietišķās komunikācijas ietvaros labāk iekļaujas otrā kultūrā, vieglāk pārvar grūtības un veiksmīgāk veido starpkultūru komunikāciju.

1. KULTŪRAS BARJERAS LIETIŠKAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ LATVIJAS UN LIELBRITĀNIJAS KULTŪRU ATŠĶIRĪBU KONTEKSTĀ

21.gadsimts Eiropā, tāpat, kā daudz kur citur pasaulē, ir nepārtrauktu pārmaiņu un mobilitātes laiks. Pasaules karte nemitīgi mainās – vairākas teritorijas, piemēram, Skotija un Katalonija, vēlas pasludināt savu neatkarību. Globalizācijas iespaidā, cilvēki var daudz brīvāk ceļot, strādāt un apmesties uz dzīvi ārpus savas dzimtenes. Robežas starp Eiropas valstīm pamazām tiek nojauktas, un pēdējos divdesmit gadus pārvietošanās Eiropas Savienības un Šengenas zonas valstu ietvaros ir daudz vieglāka un ērtāka. Globalizācija ir radījusi 21.gs aktuālāko problēmu rietumu pasaulē – imigrāciju, kas Eiropas kontekstā ir īpaši aktuāla. Cilvēki no mazāk attīstītajām valstīm dodas labākas dzīves meklējumos uz attīstītākajām Eiropas valstīm, piemēram, Vāciju, Franciju un Lielbritāniju. Šo valstu galvaspilsētas ir kļuvušas par multikulturālām metropolēm, kur šo valstu pamatnācijas ir kļuvušas gandrīz vai par minoritātēm. Šajās valstīs apmesties uz dzīvi kāro ne tikai mazāk attīstīto Eiropas valstu iedzīvotāji, bet arī iedzīvotāji no citiem kontinentiem, galvenokārt Āfrikas un Āzijas jaunattīstības valstīm, kā arī no valstīm ar ļoti lielu iedzīvotāju skaitu, piemēram Indijas un Ķīnas.

Lielbritānija ir viena no populārākajiem labākas dzīves meklētāju galamērķiem Eiropā. Sākotnēji tas bija saistīts ar Britu impērijas lielo ietekmi pasaulē un daudzajām tās kolonijām, kā arī darbaspēka trūkumu Lielbritānijā rūpnieciskās revolūcijas laikā. Mūsdienās uz šo valsti dodas ekonomiski vājāk attīstīto Eiropas Savienības dalībvalstu iedzīvotāji, piemēram, Polijas, Rumānijas, arī Latvijas iedzīvotāji, bijušo britu koloniju iedzīvotāji, piemēram no Indijas un Pakistānas, kā arī bēgļi no šobrīd politiski nestabilākajām valstīm, piemēram Ēģiptes. Mūsdienās ikvienam Eiropas iedzīvotājam ir daudz lielākas iespējas sastapt citu kultūru pārstāvjus, nepametot savu dzimto valsti, pilsētu vai pat pagalmu. Dažādas kultūras pastāv līdzās, tās nav nodalītas cita no citas. Mijkultūru komunikācija ir kļuvusi par ierastu 21. gadsimta norisi.¹¹ Piemēram, pēc Lielbritānijas Nacionālās Statistikas biroja (*Office for National Statistics*) datiem gandrīz 8 miljoni Lielbritānijas iedzīvotāju ir dzimuši kādā citā valstī. No tiem gandrīz 3 miljoni ir dzimuši kādā no ES dalībvalstīm bet apmēram 5 miljoni dzimuši citās valstīs, kas nav ES

---

¹¹ Peterson, Brooks. *Cultural intelligence: a guide to working with people from other cultures*, USA: Intercultural Press, 2004., 6.lpp

dalībvalstis.¹² Tas pierāda, ka vienā valstī kopā jāsadzīvo un jāmēģina sadzīvot vairāku kultūru pārstāvjiem, kuri nāk no ļoti atšķirīgām vidēm un kuriem dažreiz ir pilnīgi pretēji uzskati, vērtības un dzīves redzējums. Lielbritānija ilgstoši mēģina izveidot darbojošos multikulturālisma politiku, ieguldot lielus līdzekļus, taču pēdējos gados aizvien vairāk tiek runāts par to, ka nekāda integrācijas un mijkultūru politika nespēs apstādināt aizvien augošo plaisu starp dažādām kultūrām Lielbritānijā. Jau 2010.gadā, īsi pēc nākšanas pie varas, Lielbritānijas premjerministrs Deivids Kamerons atzina, ka multikulturālisma politika ir izgāzusies, nespējot integrēt sabiedrībā citu kultūru pārstāvjus, piemēram musulmaņus. Viņš aicināja: „Tā vietā, lai nenogurstoši cīnītos par ideālu multikulturālu sabiedrību, stiprināt kopējo nacionālo identitāti, nenoliedzot atšķirības, bet stiprinot kopīgu vīziju”.¹³

Latvijā imigrācija pagaidām nav izteikta problēma. Daudz nopietnāks drauds ir emigrācija. Šobrīd situācija ir nedaudz uzlabojusies, no Latvijas uz ilgāku palikšanu izceļo mazāk cilvēku nekā tas bija, krīzes gados no 2008. Līdz 2010.gadam. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2013. gadā no Latvijas emigrēja ap 22,5 tūkstošiem cilvēku, kas ir zemākais rādītājs kopš 2008.gada.¹⁴ Taču mijkultūru komunikācijas aktualitāte Latvijā, tā pat kā daudzās citās postpadomju valstīs pastāv un tā galvenokārt ir saistīta ar šajās valstīs dzīvojošajām minoritātēm, kuras ir nostiprinājušas savas pozīcijas, piemēram, krievu kultūras pārstāvji.¹⁵

1.1.Mijkultūru komunikācija un multikulturālisms

Lai varētu raksturot kultūras barjeras, to pārvarēšanas iespējas un ietekmi uz lietišķo komunikāciju, vispirms ir jāsaprot multikulturālas sabiedrības un mijkultūru komunikācijas konteksts kopumā. Tādēļ šajā apakšnodaļā vispārīgi tiek apskatīts un

---

¹² *Population by Country of Birth and nationality Estimates Frequently Asked Questions*, Office for national Statistics, 08.2014.

¹³ D.Hanovs, V.Meņšikovs, I.J.Mihailovs, u.c *Iepazīsti Eiropu, Iepazīsti Latviju, ievads starpkultūru komunikācijā*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2012., 108.lpp

¹⁴ Centrālā statistikas pārvalde. *2013. gadā emigrācijā devās 22,6 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju*. 17.07.2014. Pieejams: www.csb.gov.lv

¹⁵ Triandafyllidou, Anna., Modood, Tariq., Meer, Nasar. *European Multiculturalisms*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012.

raksturots, kas ir multikulturālisms un mijkultūru komunikācija un kā šie kultūras fenomeni ietekmē dažādu kultūru līdzāspastāvēšanu.

Svarīgi ir definēt divus terminus ar it kā vienādu nozīmi – starpkultūru (*cross-cultural*) un mijkultūru (*Intercultural*). Kā tiek minēts „Starpkultūru komunikācijas rokasgrāmatā”: „*Termini starpkultūru un mijkultūru bieži vien tiek uzskatīti par tādiem, kas var viens otru aizstāt. Taču tie ir atšķirīgi.*”¹⁶ Starpkultūru pētījumi sevī iekļauj divu vai vairāk atšķirīgu kultūru salīdzināšanu, to uzvedības un izturēšanās analizēšanu. Analīze notiek salīdzinot šīs kultūras savā starpā, bet ne pētot to savstarpējo mijiedarbību un ietekmi. Savukārt, mijkultūru pētījumi pēta divu vai vairāk kultūru kopīgās un atšķirīgās iezīmes, to saskarsmi un, kā to norāda arī vārda uzbūve angļu valodā, (*Intercultural no vārda Interact - mijiedarboties*) savstarpējo mijiedarbību.¹⁷ Termins mijkultūru latviešu valodā parādās līdz ar Māras Dirbas izdoto grāmatu “Mijkultūru izglītības daudzveidība.”¹⁸ Tādēļ autore savā darbā, raksturojot latviešu un britu kultūru mijiedarbību un reakciju vienai uz otru, lieto terminu mijkultūru komunikācija, jo šis termins precīzāk paskaidro savstarpējā komunikācijas procesa ietvaros notiekošo mijiedarbošanos un reaģēšanu vienai kultūrai uz otru.

Dažādu kultūru līdzās pastāvēšana rada vajadzību pēc mijkultūru dialoga veidošanas, kas ir kā tilts starp atšķirīgiem pasaules redzējumiem, kādi ir katrai kultūrai un pat katram indivīdam.¹⁹ Mijkultūru dialogs ir kas vairāk par vienkāršu ziņu apmaiņu, vai sarunu, tas palīdz saglabāt sabiedrību līdzsvarā, dalīties pasaules redzējumā un nākotnes vīzijā. Mijkultūru dialogs ir izteiksmes forma, kas procesa gaitā izmaina visus tā dalībniekus, palīdzot tiem pielāgoties un mijiedarboties.²⁰ To varētu salīdzināt ar precīzu zobratu izgatavošanu, kas pieslīpējot zobratu tā, lai tie neķertos viens otrā, nodrošinātu vienmērīgu kustību un kāda lielāka objekta, kam šie zobrati kalpo, pastāvēšanu un darbību. Ir svarīgi apzināties, ka mijkultūru dialogs neradīsies pats no sevis, jo tas, ka vienā valstī dzīvo vairāku kultūru pārstāvji nenozīmē, ka viņu starpā pastāvēs mijkultūru dialogs.²¹ Kā

---

¹⁶ *Handbook of Intercultural Communication*. Sast. Kotthoff, Helga un Spencer- Oatey, Helen. New York-Berlin: Mouton de Gruyter, 2009, 1.lpp

¹⁷ Turpat,

¹⁸ Dirba, Māra. *Mijkultūru izglītības daudzveidība*. Rīga: RaKa, 2006.

¹⁹ *Investigating in cultural diversity and intercultural dialogue*. Paris, France: Unesco Publishing, 2009., 37.lpp Pieejams: unesdoc.unesco.org

²⁰ Sorrells, Kathryn. *Intercultural communication, globalization and social justice*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE, 2013., 19.lpp

²¹ Margeviča, I., Samusēviča, A., Iliško, Dz. u.c. *Didaktiski metodiskais atbalsta materiāls profesionālajā izglītībā iesaistītajiem vispārīglītojošo mācību priekšmetu pedagogiem*. Latvijas Universitāte, Rīga, 2010.. Pieejams: profizgl.lu.lv

piemēru varētu minēt šobrīd Latvijā esošo situāciju, kad salīdzinoši ilgu laiku līdzās pastāvējušas kultūras nespēj izveidot pastāvīgu un patstāvīgu mijkultūru dialogu.

Ikvienam indivīdam multikulturālā vidē ir jāsaskaras ar kultūru atšķirībām un jāspēj atbilstoši reaģēt, lai izvairītos no konflikta. Dzīve multikulturālā vidē pieprasa spēju pieņemt citu kultūru pārstāvju atšķirīgos uzskatus, vērtības, pasaules redzējumus, lai pēc iespējas labāk spētu līdzdarboties ar šiem cilvēkiem. Mūsdienu pasaulē ir vajadzīgi cilvēki, kuri ir spējīgi komunicēt multikulturālā vidē, iztiekot bez aizspriedumiem vai kādām citām barjerām, kas traucē veiksmīgai komunikācijai. Mūsdienās darba tirgū pieaug pieprasījums pēc cilvēkiem, kuri pārvalda vairākas valodas, un vairs ne vienu vai divas svešvalodas bet trīs vai vairāk.²² Tāpat priekšroka tiek dota cilvēkiem, kuri spēj ātrāk pielāgoties jaunām situācijām.

Termins multikulturālisms ir viens no postmodernisma raksturīgākajām iezīmēm un ir radies 20.gadsimta sešdesmitajos gados otrpus okeānam – Kanādā.²³ Ne velti šī valsts tiek uzskatīta par vienu no pieklājīgākajām un draudzīgākajām valstīm pasaulē un valstu reputācijas rangā 2013. gadā Kanāda ieņēma pirmo vietu.²⁴ 20.gadsimta 60.gadi bija laiks, kad rietumu pasaulē valdīja atvērtība, pamazām attīstījās līdztiesība neatkarīgi no dzimuma vai rases, līdz šim atstumtās kultūras sāka iekļauties „baltā rietumu cilvēka” sabiedrībā. Monokultūras modelis, kur dominējošā bija eiro-amerikāniskā kultūra bija novecojis. Attīstījās cilvēktiesības un dažādas kontrkultūras, kas atbalstīja visu kultūru pārstāvju integrēšanos vienā – multikulturālā sabiedrībā. 20.gadsimta 70.gados multikulturālisma ideja izplatījās arī citur pasaulē, tai skaitā arī Eiropā.

Šobrīd Eiropā, tāpat kā daudzviet pasaulē, līdz šim pastāvošā multikulturālisma politika piedzīvo grūtības. Līdz šim multikulturālisma ideja balstījās uz brīvu imigrantu ielaišanu valstīs, taču nepietiekami nodarbojoties ar šo cilvēku integrēšanu, ļaujot tiem mēģināt integrēties pašiem. Piemēram, Lielbritānija ļauj visām etniskajām kopienām aktīvi iesaistīties politiskajā dzīvē. Šobrīd daudzas valstis atzīst, ka to multikulturālisma politikas ir izgāzušās un parādās secinājumi, ka, iespējams, radikāli atšķirīgām kultūrām nemaz nav lemts sadzīvot, to integrēšana kādā citā kultūrā nemaz nav iespējama. Piemēram,

---

²² Margeviča, I., Samuseviča, A., Iliško, Dz. u.c. *Didaktiski metodiskais atbalsta materiāls profesionālajā izglītībā iesaistītajiem vispārīgā izglītībā mācību priekšmetu pedagogiem*. Latvijas Universitāte, Rīga, 2010. Pieejams: profizgl.lu.lv

²³ D.Hanovs, ..., *Iepazīsti Eiropu, Iepazīsti Latviju, ievads starpkultūru komunikācijā*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2012., 105.lpp

²⁴ Jackson, Mark. *Why Canada Has The Best Reputation In The World*. International Business Time, July 12 2013. Pieejams: www.ibtimes.com

Lielbritānijā tas ir novedis pie lielas plaisas starp dažādām etniskajām minoritātēm un to sacelšanos pret pastāvošo iekārtu.²⁵

Nespēja veiksmīgi komunicēt ar citu kultūru pārstāvjiem veicina norobežošanas no atšķirīgajām kultūrām un to nepieņemšanu.²⁶ Piemēram, ja sastopas divu vai vairāku kultūru pārstāvji, kuri līdz šim nav saskārušies ar citām kultūrām, var parādīties nesaprašanās verbālajā un neverbālajā līmenī - var tikt nesaprasts tas, kas tiek pateikts un tas, kā tas tiek pateikts. Var rasties apjukums, kā pašam izturēties, var rasties sajūta, ka esi pilnīgi atšķirīgs un nesaprasts vai arī svešās kultūras nonicinājums kā zemākas, līdz ar to nevienlīdzīgi uztveramas. Grūtības, kuras parādās komunikācijā starp atšķirīgām kultūrām var saukt par kultūras barjerām. Mēs visu uztveram un analizējam caur savas kultūras prizmu un salīdzinām citas kultūras ar to, kas šķiet normāli mūsu kultūrā. Pēc šīs pieredzes mēs veidojam savu attieksmi pret citām kultūrām.²⁷ Šāda kultūru novērtēšanas sistēma sākotnēji ir neizbēgama, to var mainīt tikai padziļināti studējot dažādas kultūras un to īpašības. Neiegūstot padziļinātu informāciju par kultūru atšķirībām, komunikācijā ar citu kultūru pārstāvjiem pastāv risks saskarties ar kultūras barjerām, kuras traucē pilnvērtīgai saziņai. Par kultūras barjerām dēvē dažādus šķēršļus, kuri traucē pilnvērtīgi komunicēt dažādām kultūrām savā starpā. Kultūras barjeras rodas brīdī, kad atšķirīgas valodas, vērtību sistēmas un uzskati kļūst par šiem šķēršļiem, kas traucē saziņai starp dažādu kultūru pārstāvjiem.²⁸

1.2. Kultūras barjeru vispārīgs raksturojums

Šajā apakšnodaļā tiks aprakstīti biežāk sastopamie kultūras barjeru veidi, ar kuriem jāsaucas lietišķajā komunikācijā, izskaidrotas raksturīgākās īpašības, kā arī iespējas, kā šīs barjeras pārvarēt, lai tās netraucētu raitai dažādu kultūru pārstāvju komunikācijai.. Kultūras barjera var būt jebkāds process, kas traucē savā starpā sazināties atšķirīgām kultūrām, taču var izcelt tādus komunikācijas procesa traucējumus, kas parādās gandrīz

---

²⁵ Malik, K. *The Failure of Multiculturalism*, 04.2015. Pieejams: www.foreignaffairs.com

²⁶ Margeviča, I., Samusēviča, A., Iliško, Dz. u.c. *Didaktiski metodiskais atbalsta materiāls profesionālajā izglītībā iesaistītajiem vispārīgglītojošo mācību priekšmetu pedagogiem*. Latvijas Universitāte, Rīga, 2010

²⁷ Lewis, Richard D. *When cultures collide: leading across cultures, 3rd edition*. Boston-London: Nicholas Brealey International, 2006, 17.lpp

²⁸ Patel, Fay, Li, Mingsheng un Sooknanan, Pharald. *Intercultural Communication: Building a Global Community*. Thousand Oaks-Calif: Sage, 2011, 140.lpp

vienmēr starp jebkuru divu atšķirīgu kultūru pārstāvjiem. Savā personīgajā dzīvē ikvienam cilvēkam ir dota brīva izvēle komunicēt tikai ar sev līdzīgi domājošiem cilvēkiem un nekontaktēties ar citu kultūru pārstāvjiem vai samazināt kontaktu līdz pilnīgai nepieciešamībai un izlikties, ka citas kultūras neeksistē, ja tas traucē individuālajai normālas dzīves nodrošināšanai. Tomēr nonākot lietišķajā vidē, tas, ar ko norisināsies komunikācija, vairs nav atkarīgs tikai no paša indivīda brīvas gribas. Progresīvi domājošā uzņēmumā visbiežāk netiek ņemti vērā katra cilvēka personīgie uzskati par citām kultūrām un to pārstāvjiem, tiek ņemta vērā kopējā uzņēmuma politika saistībā ar mijkultūru komunikāciju un darbību starptautiskā vidē. Lietišķajā vidē būt tolerantam pret citu kultūru pārstāvi ir daudz svarīgāk nekā individuālajā saskarsmē, jo katrs indivīds vienlaicīgi reprezentē gan sevi, gan visa uzņēmuma koptēlu.

1.2.1. Kultūras barjeru veidi

Valodas barjera ir visbiežāk sastopamā un raksturīgākā kultūras barjera, jo to ir visvieglāk konstatēt mijkultūru komunikācijas kontekstā. Valoda ir vissvarīgākais verbālās komunikācijas instruments, bez tās ir gandrīz neiespējami sazināties un nodot vēstījumu. Valoda ir viens no svarīgākajiem faktoriem, lai spētu atšķirt kultūras citu no citas. Tomēr, ne vienmēr valodu atšķirība var būt noteicošais raksturlielums, reizēm dažādas kultūras jāapskata ne tikai vispārīgā valodu atšķirību kontekstā, bet gan dažādu dialektu vai citu vienas valodas elementu atšķirīgā izmantojumā. Kā piemēru var minēt atšķirīgo angļu valodas lietojumu, tādās valstīs kā Lielbritānija, ASV, Austrālija un Kanāda. Lai varētu uzsākt jebkādu komunikāciju, vispirms ir vienam otru jāsaprot verbālajā līmenī.²⁹ Lai būtu ērtāk savā starpā sazināties un nebūtu jāmācās jauna valoda ikreiz, kad jāsasaras ar jaunas kultūras pārstāvi, pasaulē pastāv *lingua franca* valodas. Tā ir valoda, kas tiek izmantota brīžos, kad savā starpā sazinās cilvēki, kuri runā atšķirīgās valodās. Mūsdienās par *lingua franca* valodām tiek uzskatītas, angļu, franču, krievu valodas. Tas, kura *lingua franca* valoda tiek izmantota, ir atkarīgs no reģiona un cilvēkiem, kuri tur dzīvo.³⁰ *Lingua franca* valoda ir noderīga, lai sazinātos savā starpā un nodotu vēstījumu, bet lai iegūtu potenciāla biznesa partnera labvēlību, vērā ņemams ieteikums no dažādu biznesa konsultantu puses ir, kaut nedaudz iemācīties valodu, kurā šie partneri runā. Pietiek pat ar atsevišķu pieklājības

---

²⁹ Martin, Jeanette S., Chaney, Lillian. *Global business etiquette: a guide to international communication and customs*, Westport, Connecticut- London: Praeger Publishers, 2008, 23.lpp

³⁰ *Merriam-webster dictionary*. Pieejams: www.merriam-webster.com

frāžu iemācīšanos, jo tas parāda ieinteresētību un atvērtību jaunu kontaktu un biznesa attiecību dibināšanā un nostiprināšanā. Gūstot ieskatu valodas tendencēs, uzbūvē un pielietojumā, var nedaudz izprast arī pašas kultūras uzbūvi un indivīdus, kuri runā šajā valodā, viņu domāšanas veidu un izturēšanos.³¹ Valodas barjera nav tikai kādas valodas nepārvaldīšana, tā sevī ietver arī valodas un kultūras, neizprašanu, kā rezultātā var rasties dažādi pārpratumi un nesaprašanās, jo lietišķajā komunikācijā tieši valoda un savstarpējā saprašanās verbālajā līmenī ir primārais elements veiksmīgu mijkultūru attiecību veidošanā un sadarbībā.³²

Stereotipizāciju var raksturot, kā ļoti kaitīgu un grūti izskaužamu kultūras barjeru. Par stereotipiem sauc vispārinājumus un pieņēmumus, kuri tiek attiecināti uz kādu noteiktu grupu, piemēram, kultūru vai valsti, par pamatu ņemot iedomātu pieņēmumu par to kāda šī grupa varētu būt, balstoties, piemēram, uz viena indivīda raksturīgākajām īpašībām, vai arī kādu sabiedrībā populāru viedokli.³³ Bieži vien cilvēki izveido stereotipus neapzināti, jo stereotipi ir daļa no mūsu viedokļa par apkārtējo pasauli. Mūsu viedoklis attīstās un pilnveidojas līdz ar mums jau no agras bērnības. Stereotipus var pārmantot, jo tie tiek ieaudzīnāti no paaudzes paaudzē, tos iemāca skolā, tie tiek pārņemti ilgstoši uzturoties kādā noteiktā sociālajā grupā vai kopienā. Stereotipi mums tiek nodoti pat ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību- mēs mēdzam pasauli redzēt tā, kā mums to parāda citi.³⁴ Stereotipi mums palīdz pasauli iedalīt kategorijās³⁵, tādēļ uzskatīt, ka tie ir tikai negatīvi, būtu nepareizi. Klišejs redzējums ir veids, kā mūsu prāts strukturē pasauli un mūsu vietu tajā, taču nepareizi ir strukturēt pasauli tikai stereotipos, nepieņemot realitāti, kad to ir iespējams saskatīt. Stereotipizācija bieži vien ir veids, kā atšķirt savu, „labāko” kultūru no citām, uzsvērt tās nozīmību un parādīt, ka tā ir labāka par citām. Stereotipu izveidošanās var novest pie aizspriedumiem un mijkultūru dialoga tālākas neattīstīšanās.³⁶ Stereotipizācija lietišķajā vidē izpaužas cilvēku kategorizācijā, piemēram, atkarībā no to tautības, un attiecīgā izturēšanās veidā pret šiem indivīdiem, atkarībā no kategorijas, kurā

---

³¹ Mole, John. *Mind Your Manners. Managing Business Cultures in the New Global Europe*. 3rd ed. London: Nicholas Brealey Publishing, 2003., 12.lpp

³² Tenzer, H. Pudelko M., Harzing A. W. *The Impact of Language Barriers on Trust Formation in Multinational Teams*. 10.2013. Pieejams: www.harzing.com

³³ www.dot-connect.com/Dictionary_of_Cross-Cultural_terminology_Inter_cultural_terminology.html

³⁴ Patel, Fay, ..., *Intercultural Communication...*, 144.lpp

³⁵ Spreckels, Janet and Kotthoff, Helga *Communicating Identity in Intercultural Communication*, atrodams: *Handbook of Intercultural Communication*. Sast. Kotthoff, Helga un Spencer- Oatey, Helen. New York-Berlin: Mouton de Gruyter, 2009. 422.lpp

³⁶ *Investigating in cultural diversity and intercultural dialogue*. France: Unesco Publishing, 2009.,41.lpp

Pieejams: unesdoc.unesco.org

tie iedalīti.³⁷ Stereotipizācija var būt gan pozitīva, gan negatīva, taču neatkarīgi no tās veida, tā nenovērtē cilvēku pēc viņa individuālās būtības un potenciāla, un dod vērtējumu, pirms šis cilvēks ir spējīgs pierādīt sevi.

Vispārinājumi ir līdzīgi stereotipiem, taču šīs divas komunikācijas barjeras nav viens un tas pats, taču bieži izmantoti vispārinājumi var novest pie stereotipizācijas. Vispārinājumi ļauj spriest par lielāku cilvēku grupu, pat visu kultūru, balstoties uz pāris indivīdu izturēšanos. Izpētot kādu nelielu cilvēku grupu, rodas kādi vispārīgi pieņēmumi par to, kādi varētu būt pārējie šīs grupas, piemēram, kultūras pārstāvji. Vispārinājumi mums palīdz iegūt tikai vispārīgu informāciju par kādu kultūru, taču tos nevar lietot kā vienīgo informācijas avotu. Jārēķinās, ka visi kultūras pārstāvji nekad nebūs vienādi.³⁸ Kultūras pētnieki, pētot, piemēram, starpkultūru saskarsmi un mijkultūru komunikāciju, atzīst, ka šajā pētniecības laukā ir gandrīz neiespējami izvairīties no vispārinājumiem, jo tikai tā var sākt padziļināti pētīt un izprast pētāmās kultūras.³⁹ Taču lietišķajā komunikācijā vispārinājumi, tāpat kā stereotipizācija, var radīt nesaprašanos un novest pie konfliktsituācijām. Kā piemēru var minēt darba devēja negatīvu attieksmi pret visiem vienas kultūras pārstāvjiem tikai tāpēc, ka kāds no šīs kultūras pārstāvjiem iepriekš ir sagādājis vilšanos. Vispārinājums izpaužas, kā darba devēja pieņēmums, kas balstīts uz vispārinājumu - ja viens ir izdarījis ko nepieņemamu, tad pārējie šīs kultūras pārstāvji var rīkoties līdzīgi.

Aizspriedumi ir kultūras barjera, kas ir attīstījusies no negatīvas stereotipizācijas un ir raksturīga kultūrām, kas vēsturisku, vai kādu citu iemeslu dēļ, vēlas sevi uzskatīt par dominējošo kultūru⁴⁰, kā arī kultūrām, kuras ir noslēgtas un neielaiž citu kultūru pārstāvjus. Piemēram, tajās zemēs, kurās Islāms ir dominējošā reliģija, valda aizspriedumi pret rietumu kultūru, jo tās novērš no galvenās islāma pamatidejas – kalpot Allāham. Aizspriedumi var rasties stereotipu iespaidā: tos var radīt valsts kopējā multikulturālisma politika, vai tieši pretēji - tās neesamība, kā arī kopīgs kultūras uzskats par sevi, kā pārāku kultūru, jeb etnocentrismu, kas arī ir viena no kultūras barjerām. Piemēram, ASV ir ļoti izteikts patriotisms, un šīs kultūras pārstāvji sevi tiecas uzskatīt par labākiem, nekā citi. Viņi nekautrējas to izrādīt, lai gan vēsturiski šīs kultūras pārstāvji ir nākuši no dažādām citām kultūrām. Aizspriedumi pret citu kultūru pārstāvjiem var tikt pārmantoti, ieaudzināti,

---

³⁷ Patel, ..., *Intercultural Communication...*, 104.lpp

³⁸ Peterson, Brooks. *Cultural intelligence...*, 27.lpp

³⁹ Mole, John. *Mind Your Manners...*, 54.lpp

⁴⁰ Patel, ..., *Intercultural Communication...*, 104.lpp

tos var uzspiest plašsaziņas līdzekļi vai vienaudži. Aizspriedumi traucē brīvi izturēties pret sarunu partneri, kurš nāk no citas kultūras. Šis cilvēks netiek vērtēts pēc viņa rakstura iezīmēm, bet gan pēc viņa piederības kādai kultūrai, reliģijai, vecuma grupai vai kādai citai grupai. Aizspriedumi savā augstākajā izpausmē var izraisīt neiecietību, diskrimināciju vai rasismu⁴¹ - šīs barjeras vairs nav tikai sava viedokļa un uzskatu paušana, kā tas ir ar aizspriedumiem, tās jau ir stingras pārliecības, ar kurām ir daudz grūtāk cīnīties un kuras var radīt vislielāko apdraudējumu sekmīgai mijkultūru saziņai.

Diskriminācija ir vērā ņemams šķērslis mijkultūru saskarsmē, pret kuru var un vajag cīnīties, lai panāktu vienlīdzību gan lietišķajā vidē, gan ikdienas dzīvē. Diskriminēt kādu nozīmē neievērot viņa tiesības vai kaut kādā veidā ierobežot viņa brīvības, izturēties citādāk nekā pret pārējiem tikai tādēļ, ka viņš nepieder pie kādas noteiktas grupas un tiek uzskatīts par atšķirīgu.⁴² Diskriminācija var tikt vērstā pret kādu cilvēku viņa reliģiskās pārliecības, etniskās piederības, dzimuma, seksuālās orientācijas vai kādas citas *atšķirīgas* iezīmes dēļ. Lietišķajā vidē pret „atšķirīgo” indivīdu vērstā diskriminācija var liegt saņemt tādu attieksmi, kādu šis indivīds ir pelnījis, piemēram, liegt ieņemt augstus amatus, saņemt atbilstošu atalgojumu, kā arī saņemt sociālo vai juridisko palīdzību. Diskriminācija mūsdienās tiek uzskatīta par cilvēktiesību pārkāpumu, un rietumu pasaulē lielākā daļa valstu cenšas aktīvi pret to vērsties, izvēršot dažādas kampaņas un kopējās politiskās nostādnes. Diskriminēt var dažādos līmeņos, tā var izpausties verbāli, kad mutiski tiek izteiktas aizskarošas piezīmes, dažādi saukļi un izdotas dažādas neartikulētas skaņas, kā arī neverbāli. Neverbālajā līmenī šī kultūras barjera var izpausties, kā fiziska ietekmēšana, grūstīšana, novēršanās u.c. nepatikas izrādīšana, kas vērstā pret konkrētu „citādo”. Šādas diskriminēšanas izpausmes varētu dēvēt par tiešajām, jo pret noteiktu indivīdu izturas acīmredzami citādāk nekā pret pārējiem, šķietami līdzīgās situācijās. Par netiešajām diskriminēšanas izpausmēm var dēvēt, piemēram, nepieņemšanu darbā, kādas nenozīmīgas nianšes dēļ, piemēram valsts svētku datuma nezināšana vai nepiemērota darba apgērba dēļ. Netiešie diskriminācijas veidi ir gadījumi, kad kādas atšķirīgas iezīmes dēļ, cilvēks nespēj iegūt kāroto, taču to pierādīt ir praktiski neiespējami, jo šādam diskriminācijas veidam grūti atrast kādu iemeslu, lai par to sodītu.⁴³ Diskriminācijas izplatība ir atkarīga no kultūras. Tajās kultūrās, kuras sevi uzskata par pārkām, diskriminācija ir biežāk

---

⁴¹ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*, 145.lpp

⁴² Reisingh, Martin, *Discrimination in discourses*, atrodams: *Handbook of Communication*, Sast. Kotthoff, Helga un Spencer- Oatey, Helen , 365.lpp

⁴³ Reisingh, Martin, *Discrimination in discourses*, atrodams: *Handbook of Communication*, 370.lpp

sastopama,⁴⁴ jo alternatīvās kultūras netiek uzskatītas par pilnvērtīgām sabiedrības dalībniecēm.

Rasismu varētu definēt kā stereotipizācijas, vispārinājumu un diskriminācijas apvienojumu, kas balstīts uz rasu atšķirībām. Uz vizuālo atšķirību pamata tiek balstīti aizspriedumi un netiek ņemtas vērā cilvēka individuālās īpašības.⁴⁵ Šādi vispārinājumi traucē savā starpā pilnvērtīgi komunicēt dažādu kultūru pārstāvjiem, kas vizuāli nav viens otram līdzīgi- tiem ir dažāda rase. Rasisms nostāda vienu rasi augstāk par citām.⁴⁶ Rasisms jau ir stingra pārliecība, nevis tikai uzskats, un tas var izraisīt radikālas izpausmes un naida kurināšanu pret citu rasu pārstāvjiem. Lietišķajā vidē rasisms izpaužas kā kādas rases diskriminācija un atstumšana, piemēram, neļaujot šīs rases pārstāvjiem iegūt amatu, kas atbilst prasmēm, vai saņemt nepieciešamo palīdzību, piemēram sociālo atbalstu. Atšķirīgu rasu pārstāvjiem sava vieta darba tirgū bieži vien jāizcīna grūtākā ceļā nekā, piemēram, eiropēidās rases pārstāvjiem. To pierāda fakts, ka laika posmā starp 2012. un 2013. gadu bezdarba līmenis Lielbritānijā starp baltajām etniskajām grupām samazinājās par 1%- no 8% un 7%, tai pat laikā etnisko minoritāšu bezdarba līmenis pieauga par vienu procentu- no 13% uz 14%.⁴⁷ Bezdarba līmenis minoritāšu starpā ir daudz augstāks, nekā tas ir balto etnisko pārstāvju starpā, jo Eiropā vēl aizvien lietīšķajā komunikācijā vislabākās perspektīvas ir tad, ja esi baltais vīrietis pats savā dzimtajā valstī⁴⁸.

Etnocentrisms ir uzskats, ka viena kultūra ir pārāka par citām kultūrām. Šāds uzskats parasti piemīt lielām kultūrām ar lielu iedzīvotāju skaitu, kuri pieder pie vienas kultūras.⁴⁹ Piemēram, amerikāņiem piemīt izteikts etnocentrisms - viņi sevi uzskata par dominējošo kultūru. Etnocentrismam bieži vien līdzī nāk arī izteikts patriotisms. Etnocentrisms liek skatīties uz citām kultūrām no augšas, pilnībā tās nenovērtējot. Citas kultūras netiek līdz galam pieņemtas un akceptētas. Tas var radīt konfliktsituācijas, jo tās kultūras, kuras tiek uzskatītas par zemākām, nesaprot, kādēļ tas tā ir, jo redz pasaules kārtību atšķirīgi.⁵⁰ Lietīšķajā vidē tas var radīt situācijas, kad citas kultūras pārstāvis netiek novērtēts, tiek uzskatīts par zemāk stāvošu personu, un šādam cilvēkam ir nelielas izredzes

⁴⁴ Patel,...., *Intercultural Communication...*, 105.lpp

⁴⁵ *Overcoming Stereotypes*. University of Notre Dame. Pieejams: ucc.nd.edu

⁴⁶ Turpat,

⁴⁷ Chalabi, Mona. *Rising unemployment for UK's ethnic minorities: whos affected?* The Guardian, 08.01.2014. Pieejams: www.theguardian.com

⁴⁸ Mole, John. *Mind Your Manners...*, 63.lpp

⁴⁹ Patel,...., *Intercultural Communication...*, 105.lpp

⁵⁰ Cookie White Stephan, Walter G. Stephen, *Cognition and Affect in Cross-Cultural Relations* atrodams: Handbook of international and intercultural relationships, Sast. Nakayama, Thomas K. Un Haluani, Rona Tamiko. Chichester, West Sussex, UK: Wilel- Blackwell, 2010 , 135.lpp

profesionāli attīstīties. Jo vairāk dominējošā kultūra cenšas norobežoties no minoritātes kultūras, jo vairāk sāk izpausties etnocentrismis un rasisms.⁵¹

Arī mijkultūru fobija (*Intercultural Phobia*) var tikt uzskaitīta par vienu no kultūras barjerām.⁵² Mijkultūru fobija nozīmē ne tikai citas kultūras nepieņemšanu, kā tas ir etnocentrisma gadījumā, bet pat bailes no visa, kas ir atšķirīgs no savā kultūrā pieredzētā. Kā uzskatāmāko piemēru var minēt pašlaik rietumu pasaulē valdošo islama fobiju, kas ir „*tuvredzīgs aizspriedums vai pat naidis, kas vērts pret islāmu un musulmaņiem*”⁵³ Napatika pret musulmaņiem spēcīgi uzliesmoja pēc 11. septembra terorakta Ņujorkā, jo pirms tam fobija no šīs kultūras pārstāvjiem nebija tik izplatīta. Šobrīd rietumu pasaulē pieaug arī nepatika pret krievu kultūras pārstāvjiem un šī nepatika tiek kultivēta caur negatīvu šīs kultūras atspoguļojumu masu medijos. Lietišķajā vidē šī kultūras barjera var liegt iespējas noteiktu kultūru pārstāvjiem konkurēt darba tirgū, vai vispār ieņemt kādu amatu, liegt saņemt tādas pašas kvalitātes pakalpojumus, kā citu kultūru pārstāvjiem, kā arī sadzīvot ar viņu virzienā vērstu nepatiku un pat naidu.

Nepietiekama pieredze mītnes zemē liedz iespēju atrast darbu, kā arī saņemt nepieciešamo palīdzību lielai daļai cilvēku, kuri ir devušies ārpus savas dzimtās valsts, bet jaunajā mītnes zemē nepazīst nevienu, kurš varētu iekārtot darbā vai kā citādi palīdzēt.⁵⁴ Ja pastāv šāda kultūras barjera, cilvēks pat ar augstāko izglītību nespēj iegūt atbilstošu darbu, jo darba pieredze, kas nav uzkrāta šajā valstī netiek uzskatīta par vērtīgu. Tas liek cilvēkiem ar augstu izglītības līmeni strādāt zemas kvalifikācijas darbus par zemu samaksu, nezinot, kādu sociālo un juridisko palīdzību ir iespējams saņemt, lai atvieglotu uzturēšanos un iekārtošanos jaunajā mītnes zemē.

Atšķirīgas vērtības un uzskati ir barjeras, kuras pārvarēt ir visgrūtāk, jo cilvēkam ir grūti atteikties no saviem uzskaties, kuri ir veidojušies viņa personības attīstības gaitā, un ikviens savu pasaules redzējumu uzskata par pareizu. Katrai kultūrai ir savas vērtības un uzskati, kurus tā vērtē augstāk nekā citu kultūru vērtības un uzskatus.⁵⁵ Arī katram indivīdam jebkuras kultūras ietvaros ir savas individuālās vērtības un uzskati, tādēļ, vērtējot šo barjeru, nevajadzētu izdarīt vispārinājumus par kādu kultūru, balstoties uz individuālu pieredzi. Tomēr pastāv dažas noteiktas kopīgas vērtības, kas piemīt gandrīz

---

⁵¹ Margeviča, I., Samusēviča, A., Iliško, Dz. u.c. *Didaktiski metodiskais atbalsta materiāls profesionālajā izglītībā iesaistītajiem vispārīgā izglītībā mācību priekšmetu pedagogiem*. Latvijas Universitāte, Rīga, 2010

⁵² Patel, ..., *Intercultural Communication*, 106.lpp

⁵³ *Council of American-Islam relations*. Pieejams: <http://www.islamophobia.org/about.html>

⁵⁴ Patel, ..., *Intercultural Communication*, 107.lpp

⁵⁵ Turpat, 108.lpp

visiem cilvēkiem vienas kopīgas kultūras ietvaros. Piemēram, dažās kultūrās ir izteikti reliģiskie uzskati vai vēsturiskās vērtības, kuras tiek augstu vērtētas neatkarīgi no individuālajiem uzskatiem.

1.2.2. Kultūras barjeru pārvarēšana

Visnozīmīgākais priekšnoteikums veiksmīgai mijkultūru komunikācijai ir katra indivīda brīvā griba pieņemt kultūras barjeru esamību un to, ka tās ir iespējams pārvarēt, lai turpmāk varētu netraucēti komunicēt ar citu kultūru pārstāvjiem, neradot konfliktsituācijas.⁵⁶ Ja iniciatīva nenāk no paša indivīda, bet gan tiek uzspiesta, bieži vien iestājas dabīga aizsargfunkcija, kas izpaužas, kā noliegums un nevēlēšanās turpināt komunikācijas procesu. Tajā brīdī, kad indivīds norobežojas un izrāda nevēlēšanos sadarboties, tiek noliegta kopīgās komunikācijā iesaistīto pušu iezīmes un uzsvērtas atšķirības, kas ir kā arguments tam, ka nekāda komunikācija ar atšķirīgu kultūru pārstāvjiem nav iespējama.⁵⁷ Vienmēr jāšāk ir pašam ar sevi, nevis jāgaida, ka mainīsies tas, kurš šķietami sagādā problēmas, jo ir atšķirīgs no līdz šim sastaptajiem cilvēkiem. Jāņem vērā arī tas, ka sevis pilnveidošana un mijkultūru komunikācijas kompetences attīstīšana prasa laiku, un katram cilvēkam šis attīstības process ir citādāks. Citu kultūru pieņemšana, cienīšana un izzināšana norisinās pakāpeniski, un ir svarīgi sevis izglītošanas procesā atcerēties, ka līdz galam izprast citu kultūru gandrīz nav iespējams. Lai pietuvotos atšķirīgo kultūru izprašanai, ilgstoši esot ciešā kontaktā ar šīs kultūras pārstāvjiem, ir nepieciešams izprast kultūru atšķirības un arī līdzības.

Pēdējo divdesmit gadu laikā ar mijkultūru komunikāciju saistīto grūtību pārvarēšanai tiek meklēti neskaitāmi risinājumi. Dažādi kultūru pētnieki ir centušies rast risinājumu kultūras barjeru izraisīto konfliktu un nesaskaņu risināšanai. Piemēram, S. Tinga-Tūmeja ir izdalījusi dažādus ierobežojumu līmeņus, kuros cilvēki tiecas uztvert informāciju un izprast to katrs savā veidā, kas ir atkarīgs no dzīves pieredzes, audzināšanas, kultūras fona un veida, kā kultūra, pie kā šis cilvēks pieder, tiek galā ar emocijām.⁵⁸ Lielākā daļa zinātnieku ir vienisprātis, ka veiksmīgu mijkultūru komunikāciju

---

⁵⁶ Margeviča, I., Samušēviča, A., Iliško, Dz. u.c. *Didaktiski metodiskais atbalsta materiāls profesionālajā izglītībā iesaistītajiem vispārīgajiem mācību priekšmetu pedagogiem*. Latvijas Universitāte, Rīga, 2010

⁵⁷ Mole, John. *Mind Your Manners...*, 221pp

⁵⁸ *Culture Barriers to Effective Communication*, Pieejams: www.colorado.edu

var nodrošināt tikai tad, ja cilvēks ir gatavs akceptēt visu atšķirīgo, un ir atvērts pārmaiņām, brīvs no aizspriedumiem un respektē kultūru atšķirības, saprotot, ka komunikācijas formas var būt atšķirīgas.⁵⁹

Viens veids, kā paplašināt savas zināšanas par kultūru atšķirībām un garantēt sekmīgu mijkultūru komunikāciju, ir nepazīstamās kultūras elementu studēšana. To var darīt, lasot izglītojošu literatūru par interesējošām kultūrām, piemēram, dažādas ceļojumu brošūras vai rakstnieku darbus, kuri nāk no šīs kultūras. Tas ļaus gūt dziļāku ieskatu šajā kultūrā. Svarīgi ir saprast, ka katra kultūra ir atšķirīga un ka nav divu vienādu kultūru, tāpat kā nav divu vienādu cilvēku. Iespējams, ja kultūras sāktu uztvert kā atšķirīgus cilvēkus mums visapkārt, tad būtu vieglāk pieņemt šo daudzo kultūru atšķirības.

Valodas barjeras pārvarēšana ir pirmais solis veiksmīgas komunikācijas virzienā, taču runāšana vienā valodā vēl nenozīmē kopīgas valodas atrašanu. Kopīgu valodu atrast var tikai tad ja valoda apgūta tik augstā līmenī, ka to var brīvi pārvaldīt, izprast tās nianšes, lietot un saprast šajā valodā izteiktas frāzes, idiomās tādā pat semantiskajā līmenī, kā to spēj šīs valodas nesēji. Tādā gadījumā bieži vien cilvēks citas kultūras pārstāvju acīs var tikt uzskatīts kā savējais, jo valodas barjera kā veiksmīgas komunikācijas traucēklis vairs nepastāv un komunikācija ir kas vairāk, nekā parasta apmainīšanās ar ziņojumiem.⁶⁰

Lai spētu izvairīties no pārspīlētas stereotipizācijas, svarīgi ir pamanīt un novērtēt pozitīvo un labo katrā kultūrā, savukārt, faktori, kuri liekas ne tik pieņemami ir jāmēģina izprast. Ja tas nav iespējams, vienmēr palīdz laba humora izjūta un pietāte.⁶¹ Svarīgi ir novērtēt katru indivīdu kā personību. Tikpat svarīgi ir novērtēt katru kultūru un tās neatkarīgumu, taču neizdarīt vispārīgus secinājumus par cilvēku atkarībā no kultūras piederības.⁶²

Diskrimināciju iespējams pārvarēt, apzinoties visu kultūru relatīvismu - visas kultūras ir vienlīdzīgas⁶³, kā arī to, ka visi dzimumi, vecumi, etniskās piederības ir vienlīdzīgi. Kultūras pētnieks Jukio Tsuda (*Yukio Tsuda*) iesaka izveidot vienošanos, ko varētu pievienot cilvēktiesībām. Tajā visas valstis un kultūras vienotos par valodu un kultūru līdztiesību, kas aizliegtu diskriminēt ikvienu indivīdu tā valodas vai kultūras dēļ,

---

⁵⁹ Margeviča, I., Samuseviča, A., Iliško, Dz. u.c. *Didaktiski metodiskais atbalsta materiāls profesionālajā izglītībā iesaistītajiem vispārīgajiem mācību priekšmetu pedagogiem*. Latvijas Universitāte, Rīga, 2010

⁶⁰ Mole, John. *Mind Your Manners...*, 13.lpp

⁶¹ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*, 583.lpp

⁶² Patel, ..., *Intercultural Communication*, 110.lpp

⁶³ *Cultural Relativism*. Pieejams: www.cultural-relativism.com

un ikvienam būtu tiesības paust savu viedokli šajā jautājumā. Jukio Tsuda to nosauc par „Globālo Valodas vienošanos” (*Global Language Act*).⁶⁴ Šī vienošanās, lai arī grūti realizējama, būtu lielisks veids, kā stiprināt mijkultūru dialogu un tā palīdzētu tuvoties kultūru līdztiesībai, palīdzot pārvarēt diskrimināciju multikulturālisma līmenī.

Progresīva domāšana palīdz izvairīties no tādām kultūras barjerām, kā vispārīgumi, rasisms, aizspriedumi un diskriminācija. Lielā kultūru daudzveidība multikulturālā vidē paver iespējas kultūrām mācīties citai no citas, tādā veidā bagātinot savu pieredzi. No visa iepriekš minētā, izriet, ka nekādas sociālās kampaņas un valsts multikulturālisma politikas nepalīdzēs, ja vēlme pārvarēt tādas kultūras barjeras, kā rasisms un diskriminācija, neradīsies individuālā līmenī. Lai to izdarītu, nepieciešams ne tikai balstīties uz savu viedokli, bet arī meklēt uz faktiem balstītu informāciju. Cilvēka dabā ir baidīties no visa nepazīstamā, tādēļ, jo lielāka saskarsme būs ar citu rasu pārstāvjiem, jo vairāk izzudīs aizspriedumi pret tiem, kas izskatās citādāk.⁶⁵

Citu kultūru novērtēšana palīdz izvairīties no etnocentrisma un mijkultūru fobijas. Universālisma izjūta (*Sense of Universalism*)⁶⁶ palīdz uztvert visas kultūras kā vienlīdzīgas sabiedrības locekles un ļauj cilvēkam justies kā daļai no vienotas pasaules, kurā ir daudzas dažādas kultūras, nevis kā daļai no vienas, noslēgtas kultūras, kas uzskata sevi par pārāku un īpašāku nekā citas. Cilvēks, kuram piemīt universālisma izjūta, saprot, ka visi cilvēki ir vienlīdzīgi, neatkarīgi no rases, dzimuma, etniskās piederības, seksuālās orientācijas, vai kāda cita elementa. Lai izvairītos no saskarsmes ar nepietiekamu pieredzi mītnes zemē un izmantotu visu, ko jaunā mītnes valsts piedāvā, svarīga ir, piemēram, pretimnākšana no darba devēja puses, kurš savus darbiniekus informēt par apkārt notiekošo un piedāvātajām iespējām.⁶⁷

Izprotot šos barjeru pārvarēšanas veidus: valodas mācīšanās, izvairīšanās no stereotipiem un etnocentrisma, sevis izglītošana, atsaucība, attīstīta universālisma izjūta - ikviens var tikt pāri tiem šķēršļiem, kas traucē komunikācijā ar citas kultūras pārstāvjiem. Vienmēr ir jāsāk ar sevi un savas kultūras novērtēšanu, it kā paskatoties no malas, un to izdarīt ir vissarežģītāk. Ja tas ir izdarīts, novērtēt citas kultūras un to atšķirības, kā arī

---

⁶⁴ Tsuda, Yukio *Speaking Against the Hegemony of English. Problems, Ideologies, and Solutions*, Pieejams: *The Handbook of Critical Intercultural Communication*, 263.-4..lpp

⁶⁵ *Overcoming Stereotypes*. Pieejams. University of Notre Dame.: ucc.nd.edu

⁶⁶ Patel,..., *Intercultural Communication*, 111.lpp

⁶⁷ *Darbinieku meklēšana Eiropā – ceļvedis darba devējiem*. Eures, Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs 2010., 8.lpp Pieejams: <http://europa.eu>

šķietamos „draudus”, ko šīs kultūras rada, būs daudz vienkāršāk un multikulturālas sabiedrības ideja vairs nešķitīs tik biedējoša.

Lietišķajā komunikācijā šādu kultūras barjeru pārvarēšana nozīmē raitāku darba procesu, izvairīšanos no konfliktsituācijām, kompetentāku un zinošāku kolektīvu, kā arī vienlīdzīgu pakalpojumu sniegšanu visiem sabiedrības dalībniekiem, kas uzlabo kopējo sabiedrības klimatu multikulturālā vidē. Profesionāla kultūras barjeru nolīdzināšana lietišķajā komunikācijā norāda uz uzņēmuma augsto līmeni konfliktu risināšanā, kas uzlabo uzņēmuma paštēlu potenciālo partneru un klientu acīs.

1.3.Iespējamās saskarsmes problēmas Latvijas un Lielbritānijas kultūru atšķirību kontekstā

Latvieši un briti vizuāli ne ar ko īpaši neatšķiras. Abu šo kultūru vizuālais tēls ir tipisks baltās rases pārstāvis. Protams, to nevar attiecināt uz visiem britiem un latviešiem, jo tā būtu vispārinājumu izdarīšana, taču pirms Latvija un Lielbritānija saskārās ar multikulturālismu, kas katrai valstij norisinājās atšķirīgā laikā, abu šo valstu pamatiedzīvotāji vairumā bija tieši baltās rases pārstāvji. Tomēr latviešu un britu kultūras ir atšķirīgas, jo tās ir attīstījušās atšķirīgi. Šīm kultūrām ir atšķirīgas pagātnes, atšķirīgi vēsturiskie piedzīvojumi un pārdzīvojumi, kā rezultātā radušās atšķirīgas vērtību sistēmas un uzskati, kā arī pasaules redzējums. Pagātnes un uzskatu atšķirības varētu būt par pamatu kultūras barjeru iespējamajai klātesamībai latviešu un britu komunikācijā. Šajā apakšnodaļā autore aplūko atšķirības latviešu un britu kultūras kontekstā, to izraisītājus un ietekmi, vēršot uzmanību uz lietišķo komunikāciju.

1.3.1. Valodas barjera

Latvieši un briti nerunā vienā valodā, tādēļ, lai sazinātos, ir vajadzīga kopīga valoda, ko pārvalda abu šo kultūru pārstāvji. Tā kā angļu valoda ir viena no *lingua franca* valodām, visbiežāk savstarpējā saziņas valoda ir angļu, kas atvieglo dzīvi britiem. Lietišķajā komunikācijā valodas barjera var liegt pilnvērtīgi komunicēt ne tikai ar darbu saistītā veidā. Tā var liegt pilnvērtīgu komunikāciju jebkur, kur norisinās lietišķa saruna –

bankā, vēloties noslēgt līgumu ar kādu pakalpojumu sniedzēju vai pat kafejnīcā, vēloties uzzināt detaļas par sava rēķina saturu.

Tieši plašais angļu valodas izmantojums pasaulē ļauj britiem izvairīties no citu valodu apgūšanas, kā tas ir nepieciešams latviešiem. Piemēram, 2014.gadā Britu aptauju vietne „YouGov”⁶⁸ veica aptauju, kuras mērķis bija noskaidrot, kādā līmenī briti pārvalda kādu no 10 valodām, kuras ir plaši pārstāvētas Lielbritānijā un kuras tuvāko 10 gadu laikā tiks izmantotas lietišķajā komunikācijā Lielbritānijā (spāņu, arābu, franču, ķīniešu, vāciešu, portugāļu, itāļu, krievu, turku un japāņu). 75% no 4000 aptaujātajiem atzina, ka nepārvalda nevienu no šīm valodām pat sarunvalodas līmenī.⁶⁹

Mūsdienās, tie latvieši, kuri ir dzimuši pēc vai neilgi pirms Padomju Savienības sabrukšanas, gandrīz visi pārvalda angļu valodu vismaz sarunvalodas līmenī, jo tā tiek mācīta skolās, populāras ir gan filmas, gan grāmatas, gan mūzika angļu valodā, ļoti populāra ir amerikāņu kultūra. Arī Padomju Savienībā angļu valodu tika mācīja skolās, taču retais to vēlāk varēja arī pielietot, kā rezultātā lielākajai daļai šī valoda, pat ja mācīta, aizmirsās. Tādēļ cilvēki, kuri izglītību ir ieguvuši Padomju Savienības laikā biežāk saskaras ar valodas barjeru nonākot saskarsmē ar britu kultūras pārstāvjiem gan Latvijā, gan nonākot Lielbritānijā. Pēc PSRS sabrukuma un tuvināšanās Eiropai, kur angļu valoda ir viena no visbiežāk izmantotajām saziņas valodām, latviešiem pavērās ierobežotas iespējas brīvi sazināties un konkurēt darba tirgū, savu nepilnīgo angļu valodas zināšanu dēļ.⁷⁰

Britiem nonākot Latvijā, neizbēgama ir saskarsme ar valodas barjeru, jo ne tikai ikdienas gaitās, bet arī lietišķajā komunikācijā Latvijā vēl aizvien ir nepietiekamas angļu valodas zināšanas. Pēc TNS veiktā pētījuma „Svešvalodu izmantošana ES valstīs un Latvijā” iegūtajiem rezultātiem, aptuveni trešdaļa Latvijas iedzīvotāju spēj sazināties angļu valodā, un arī lielākā daļa savas zināšanas novērtē kā vidējas.⁷¹ Tā kā šajā pētījumā tika aptaujāti Latvijas pilsoņi neatkarīgi no tautības, tad, iespējams, ka latviešu skaits, kuri spēj sazināties angļu valodā ir vēl mazāks. Pēdējos gados angļu valodas zināšanas Latvijā uzlabojas, jo pieprasījums pēc angļu valodas zināšanām gan lietišķajā komunikācijā, gan ikdienas saziņā ir neizbēgams, tāpēc arī darba tirgū ienāk aizvien vairāk cilvēku, kuri ar

---

⁶⁸ <https://yougov.co.uk/#/live>

⁶⁹ *Report shows deficit in the languages the UK needs most.* British Council. 20.11.2013. Pieejams: www.britishcouncil.org

⁷⁰ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*, 366.lpp

⁷¹ Āboms, I. *Svešvalodu izmantošana ES valstīs un Latvijā.* Pieejams: www.tns.lv

angļu valodu ir saskārušies ikdienā jau no agra vecuma. Pēc „*Education First English Proficiency Index*” datiem, 2014.gadā Latvija atradās 14. vietā pasaulē pēc angļu valodas zināšanām valstīs, kur angļu valoda nav oficiālā valsts valoda, apsteidzot tādas valstis kā Šveice un kaimiņvalsts Lietuva.⁷² Nonākot saskarsmē ar latviešiem, britiem būtu svarīgi atcerēties, ka pat nelielu frāžu un izteicienu iegaumēšana latviešu valodā uzlabos saskarsmes kvalitāti, gan ikdienā, gan lietišķajā komunikācijā. Šāds žests tiks augstu novērtēts, jo tiks uztverts kā ieinteresētība un cieņas izrādīšana.⁷³ Latviešiem ir svarīga cieņas izrādīšana, un tas, ka viņus tiek uztverti nopietni. To var saistīt ar pagātnes mantojumu un ilgo atrašanos citu valstu pakļautībā. Tas, ka citu kultūru pārstāvji ciena latviešu valodu, ir viens no augstākajiem uzticības apliecinājumiem.⁷⁴

Daudzi latvieši uz Lielbritāniju dodas ar nepilnīgām angļu valodas zināšanām, to piemēram, pierāda fakts, ka interneta saitēs, piemēram, aizbraukt.lv,⁷⁵ tiek sniegta informācija par iespējām apgūt angļu valodu pašmācības ceļā. Iespējamais iemesls šādai rīcībai varētu būt uzskats, ka iemācīties valodu var tur pat uz vietas, iekļaujoties vidē. Nonākot Lielbritānijā, latvieši bieži vien apmetas pie paziņām vai draugiem, ar kuriem iespējams sazināties latviski vai krieviski. Draugu loks sastāv no latviešiem, lietuviešiem, poļiem un saziņas valoda vēl aizvien bieži ir krievu, jo tā šo kultūru pārstāvjiem ir vienojošā valoda. Apkārtnē dzīvo tikai nedaudz britu, jo laika gaitā Lielbritānijā ir izveidojušies rajoni, kuros dzīvo noteiktu kultūru pārstāvji, no turienes izspiežot vietējos iedzīvotājus. Šādi dzīvojot, bez tieša ikdienas kontakta ar angļiski runājošajiem, angļu valodas apguve sagādā lielas grūtības- to izdarīt ir gandrīz neiespējami, jo nav, kur šo valodu praktizēt ikdienā. Lietišķās komunikācijas kontekstā angļu valoda ir nepieciešama, kaut vai tādēļ, lai nokārtotu nepieciešamās uzturēšanās formalitātes, Angļu valoda ir nepieciešama piesakot sevi darba tirgū, noformējot nepieciešamos dokumentus, stājoties darbā un reģistrējoties. Angļu valoda ir nepieciešama jebkurā saziņā ar valsts iestādēm, bakām un citām kredītiestādēm, komunikācijā ar dažādiem pakalpojumu sniedzējiem, piemēram, telefonoperatoru, kā arī veikalā vai kafejnīcā. Bailes no valsts iestādēm, valodas nezināšana un šķietamais pieredzes trūkums, kā arī vieglas un ātras naudas vilinājums liek daudziem latviešiem izvēlēties strādāt nelegāli. Ja darbs tiek veikts neoficiāli, tad vajadzība pēc angļu valodas lietošanas sarūk, jo iespējams, ka cilvēks, kurš ir atbildīgs par

---

⁷² *EF English proficiency index*. Pieejams: www.ef.com

⁷³ Mole, John. *Mind Your Manners...*, 12.lpp

⁷⁴ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*, 367.lpp

⁷⁵ <http://aizbraukt.lv/>

pieņemšanu darbā un darba uzraudzīšanu pats nerunā angļiski un saziņa notiek citā valodā. Latviešiem, kuriem angļu valodas zināšanas ir nepietiekamas, iekārtoties darbā palīdz dažādi blogi, mājas lapas un diskusiju portāli, kur latvieši ar līdzīgu pieredzi palīdz saviem tautiešiem vieglāk un ātrāk pielāgoties dzīvei Lielbritānijā (*piemēram: aizbraukt.lv*⁷⁶, *forumslv.ucoz.lv*⁷⁷).

Pat, ja angļu valoda ir apgūta tā, lai tajā varētu sazināties, to pārvaldīt kompetenta lietotāja līmenī ir daudz grūtāk, taču tas ir atkarīgs no kultūru atšķirībām, nevis no lingvistiskā līmeņa. Latviešiem grūtības varētu sagādāt tas, ka angļu valoda ir pilna ar zemtekstiem (*understatement*), kamēr latviešu valodā pateiktais, galvenokārt, uztverams tiešā nozīmē. Piemēram, angļu valodā bieži vien sastopami tādi vārdi kā „quite” (*gandrīz*), „perhaps” (*varbūt*), „nice” (*jauki*), kuri nepauž viedokli un to, ko runātājs īsti domā⁷⁸, taču latvieši šiem vārdiem piešķir nozīmi, kā rezultātā runātāja teiktais var tikt pārprasts. Arī negatīvs viedoklis tiek pausts netiešā veidā, caur frāzēm, kas savā būtībā ir apstiprinošas vai vismaz ideju mīkstināšanas (*understatement*). Piemēram, ja kādā darba intervijā, kurā piedalās latvietis un angļis, angļis uz kādu latvieša izteikumu atbild ar *'that's an interesting idea!'*, latvietis jutīsies novērtēts, turpretī angļis būs mēģinājis pateikt, ka viņš nav ieinteresēts.

1.3.2. Atšķirīgi uzskati un vērtību sistēmas

Uzskati un vērtības katram cilvēkam ir individuālas, taču vienas kultūras pārstāvjiem piemīt noteikts domāšanas virziens, kas ir saistīts ar kopīgo kultūras attīstību. Atšķirīgās vērtību sistēmas un uzskatus var iedalīt pēc dažādām shēmām, dimensijām un sistēmām, kuras izstrādājuši dažādi kultūras zinātnieki. Autore savā darbā izmanto G. Hofstedes izstrādātās kultūru dimensijas un to attiecināšanu uz dažādu valstu pārstāvjiem⁷⁹ un Ričarda D. Luisa izstrādātās sistēmas, kas norāda uz kultūru atšķirībām. Šo zinātnieku līdz šim veikto pētījumu iestrādnes ļaus labāk izprast dažus atšķirīgos uzskatus un darba organizāciju lietišķajā vidē starp latviešiem un britiem.

---

⁷⁶ <http://old.aizbraukt.lv>

⁷⁷ <http://forumslv.ucoz.lv>

⁷⁸ Fosters, Dīns. *Lietišķā etiķete Eiropā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005., 22.lpp

⁷⁹ *Country Comparison by G. Hofstede* pieejams: geert-hofstede.com/countries

Hofstede's dimensiju skalā Latvija un Lielbritānija uzrāda zemu varas distances (*Power Distance*) rādītāju⁸⁰, Šis rādītājs nosaka, kāda ir kultūras pārstāvju attieksme pret vienlīdzību sabiedrībā un darbavietā, kā tiek uztvertas priekšnieku un padoto attiecības un kā tiek uztverta vara. Šis rādītājs parāda, ka uzskati par to, cik lielā mērā kādā uzņēmumā vai organizācijā jāpastāv varai un cik tai jābūt koncentrētai, ir diezgan līdzīgi. Lietišķajā vidē gan briti, gan latvieši akceptē priekšniekus kā augstākstāvošas personas un ciena tos, taču necieš, ja šie priekšnieki izturas autoritāri un neciena savus padotos. Taču Latvijā vēl joprojām pastāv „varas vertikāles” iezīmes, kas saglabājušās no PSRS lietišķās kultūras. Arī individuālisma (*Individualism*) rādītājs abām kultūrām ir līdzīgs – augsts.⁸¹ Tas norāda, ka abās kultūrās ir pieņemts darbu veikt patstāvīgi; darbs labāk tiek veikts individuāli, nevis komandā, labāk padodas norādījumu izpilde nevis uzdošana. Katram cilvēkam tiek dota viņa personīgā telpa un citi īpaši neinteresējas par to, ar ko katrs nodarbojas ārpus darba laika un kādas ir katra personīgās intereses, kamēr vien darbs tiek paveikts kvalitatīvi. Jāatzīmē, ka šīs īpašības attiecas uz saskarsmi vienas kultūras ietvaros, jo multikulturālos uzņēmumos var tikt pieņemta kopējā politika, kas raksturīga kādai citai kultūrai vai pat kultūru sajaukumam.

Latvieši, pretēji britiem uzrāda ļoti zemu līmeni vīrišķības (*Masculinity*) rādītājā,⁸² kas norāda ka latvieši ir izteikti sievišķīga kultūra- tāda, kas nav tendēta uz sacensību un sasniegumiem- latviešiem ir svarīgi paveikt savu darbu, pēc iespējas labāk, bet ar to neliekties. Tādēļ latviešiem saskarsmē ar britiem bieži vien varētu likties, ka viņus nepamatoti uzslavē, nepamatoti spiež darīt pārāk daudz, kas bieži neietilpst darba pienākumos un pat nepamatoti nostrādina, ar ko, protams, latvietis nekad nebūs apmierināts. Tāpat latvieši vienmēr centīsies izvairīties no konflikta, pat, ja kaut kas neapmierina, labāk iekodīs mēlē, bet necels traci. Savukārt britam nonākot lietišķajā saskarsmē ar latviešiem Latvijā, varētu likties, ka netiek novērtētas viņa/viņas profesionālās spējas, kā arī viņš/viņa būs pārsteigts par latviešu izrādīto neapmierinātību, ja tiks izcelta kāda nepilnība darbā vai neskaidrība. Šī atšķirīgā izturēšanās varētu būt viena no visvairāk traucējošām kultūras barjerām britu un latviešu savstarpējā saskarsmē. Britus varētu pārsteigt arī latviešu izteiktā neapmierinātība par apkārt valdošo kārtību, kas bieži vien netiek pausta skaļi, tā vietā izsakot savu viedokli *aiz muguras*. Šo

---

⁸⁰ *Country Comparison by G. Hofstede* pieejams: geert-hofstede.com/countries

⁸¹ Turpat.

⁸² Turpat.

neapmierinātību ar dzīvi nosaka pretēji britu augstajam rādītājam uzstādītais zema rādītājs indulgences (*Indulgence*) dimensijā. Tas parāda to, cik lielā mērā briti paši ir gatavi kontrolēt savu dzīvi un tās attīstību.⁸³ Latvieši bieži vien jūtas tā, it kā paši nespētu kontrolēt to, kas ar viņiem notiek, tādēļ bieži vien pakļaujas stiprākai kultūrai. Tas ir saistīts ar vēsturisko pieredzi. Lietišķajā vidē tas nozīmē, ka latvieši bieži vien viegli padodas spiedienam, neiebilst un nemeklē palīdzību. Šis zema rādītājs var būt šķērslis iespējai ieņemt augstus amatus vai uzsākt pašam savu biznesu, ko dara salīdzinoši neliels skaits latviešu Lielbritānijā. Savukārt, briti nonākot Latvijā bieži vien ieņem augstus amatus, īpaši multikulturālos uzņēmumos. Lietišķajā komunikācijā Latvijā britiem ir priekšrocības, jo viņi ir pieraduši būt dominējošā kultūra, ko parāda arī augstais indulgences rādītājs.

Britiem un latviešiem ir ļoti atšķirīga humora izjūta. Latvieši, īpaši lietišķajā komunikācijā, ar jokošanu neaizraujas. Ir tāds teiciens: „Savs laiks darbam, savs atpūtai”, ko varētu attiecināt arī uz humora izmantošanu latviešu skatījumā – lietišķā vide paredzēta nopietnām diskusijām, jokot var brīvajā laikā. Ja ir saskarsme ar citu kultūru pārstāvjiem, kuriem humors ir lietišķās komunikācijas sastāvdaļa, tad humora lietošana latviešiem parasti izvēršas par stīvu anekdošu apmaiņu, savukārt briti izmanto humoru pilnīgi visur gan redzamā, gan apslēptā veidā. Humors britiem ir neatņemama dzīves sastāvdaļa gan profesionālajā, gan personīgajā sfērā. Humors tiek izmantots, lai uzlabotu atmosfēru, samazinātu spriedzi un radītu brīvāku gaisotni.⁸⁴ Šāds humora lietojums varētu mulsināt latviešus, jo viņiem varētu likties, ka citi par viņiem smejas, un par sevi pasmieties latvieši vēl tikai mācās.

Lielākās grūtības savstarpējā sapratnē varētu rasties laika un telpas uztveres kontekstā. Latvieši no vāciešiem ir pārņēmuši punktualitāti un precizitāti - visam jābūt tā, kā iepriekš norunāts, svarīgi ir pieturēties pie plāna un novirzes no tā rada uztraukumu. Latvieši ir ļoti pieklājīgi, uzmanīgi klausītāji, kas reti uzdod jautājumus.⁸⁵ Turpretī briti nesteidzas savu lēmumu pieņemšanā, viņi nav tieši, reti pasaka, ko domā, mīl uzdot daudz jautājumus un iepazīt cilvēku tuvāk.⁸⁶ Piemēram, vēloties atvērt bankas kontu Lielbritānijā, jāreķinās ar to, ka tas prasīs vairāk laika, nekā Latvijā, kur šāda, it kā vienkārša procedūra varētu aizņemt sliktākajā gadījumā pāris stundas un lielu formalitāšu

---

⁸³ *Country Comparison by G. Hofstede* pieejams: geert-hofstede.com/countries

⁸⁴ Mole, John. *Mind Your Manners...*, 151pp

⁸⁵ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*, 364.lpp

⁸⁶ Turpat, 194-198.lpp

kārtošanu, taču Lielbritānijā jāsaskaras ar to, ka tas var prasīt vairākas dienas, pat nedēļas, vairākas tikšanas reizes, savas pagātnes un privātās dzīves izklāstu, kas ir pilnībā nesaprotams process latviešiem.

1.3.3. Stereotipizācija, vispārinājumi un aizspriedumi

Kādas kultūras vienpusīgs atspoguļojums plašsaziņas līdzekļos bieži vien rada maldīgus priekšstatus jeb stereotipus, vispārinājumus, kas noved pie aizspriedumiem pret atspoguļotās kultūras pārstāvjiem. Par Latviju un latviešiem Rietumeiropā daudzviet valda uzskats, ka tā ir bijusī PSRS sastāvdaļa, kura pašlaik ir savā attīstības fāzē, taču cīnās ar bezdarbu un zemu dzīves kvalitāti. Šāds viedoklis, piemēram, tiek pausts vienā no Eiropas lielākajiem medijiem – BBC,⁸⁷ kas, kopā ar lielo imigrantu skaitu no Latvijas, Lielbritānijā rada ne pārāk pozitīvus stereotipus par Latviju un latviešiem. Lietišķajā vidē Lielbritānijā valda uzskats par latviešiem un austrumeiropiešiem kopumā kā par zemākas kultūras pārstāvjiem, kuri ir ar zemu izglītības līmeni un zemu darba pieredzes līmeni un augstu krimināla rakstura problēmu risku, kas viņiem var liegt iespēju pilnvērtīgi konkurēt darba tirgū. Dažādos ziņu rakstos tiek spriests par to, kā tikt galā ar šo *sērgu*, kā arī vai tiešām austrumeiropieši nodara tik lielu postījumu, kā citiem liekas.⁸⁸ Piemēram, Bostonas pilsētiņas iedzīvotāji ir pauduši viedokli, ka viņi savā pilsētiņā jūtas kā ārzemnieki, jo tur 10 gadu laikā ārvalstīs dzimušo iedzīvotāju skaits ir pieaudzis par 467%, galvenokārt pateicoties poļiem, lietuviešiem un latviešiem.⁸⁹ Lielākā daļa šo imigrantu strādā zemākā līmeņa darbus, kas rada stereotipus par to, ka visi latvieši ir gatavi strādāt par zemāku atalgojumu kā briti. Šāda veida stereotips liek domāt, ka latvieši dzenas pakal pabalstiem un sociālajām garantijām, kas ir pieejamas Lielbritānijā.

Latvijā populārs ir uzskats, ka britu jaunieši nezina savu mēru, mēdz nokārtot dabiskās vajadzības tam nepiemērotās vietās, viņi ir skaļi un nepieklājīgi, savukārt vecākā paaudze ir klusi, dzer tēju ar pienu, valkā tvīda apģērbu ar rūtīm un ir ļoti pieklājīgi un patīkami cilvēki. Pastāv arī uzskats, ka briti, tāpat kā citi *investori* no Rietumeiropas, Latvijā ieradušies peļņas nolūkos, tos interesē tikai iespēja ietaupīt, attīstot savu biznesu,

---

⁸⁷ *Latvia profile- overview*. Pieejams: www.bbc.com/news/world-europe-17522134

⁸⁸ Chalabi, Mona. *Eastern Europeans in the UK: are they arriving in hordes?* Pieejams: www.theguardian.com/politics/reality-check/2013/jul/31/eastern-europeans-uk-numbers-benefits

⁸⁹ *Britu pilsētiņā žēlojas par pārmērīgu latviešu migrantu pieplūdumu*. TvNet. 10.04.2015. Pieejams: www.tvnet.lv

nevis mūsu kultūra, vērtības un apkārtējā vide.⁹⁰ To veicinājis fakts, ka briti Latvijā bieži vien saņem labāku atalgojumu, atrodas vadošos amatos.

Šādi atšķirīgi stereotipi un vispārinājumi kultūrām vienai par otru skaidrojami ar to, ka negatīvi stereotipi parasti rodas par to kultūru un tās pārstāvjiem, kura ir iebraucējkultūra kādas citas kultūras vai valsts teritorijā, savukārt tās kultūras pārstāvjiem, kuri ieceļo citas kultūras vai valsts teritorijā, ir izveidojušies pozitīvi stereotipi par šo kultūru, kas kalpo par iemeslu doties uz šo valsti.⁹¹

Stereotipi, vispārinājumi un aizspriedumi ir tās kultūras barjeras, kuras ir iespējams pārvarēt salīdzinoši vienkārši. Šīs kultūras barjeras izgaist, ja ikdienā ir pietiekama savstarpēja komunikācija, šajā gadījumā starp latviešiem un britiem. Svarīgi ir parādīt savu kultūru no labās puses, piemēram, ar savu centīgumu un apzinīgumu pierādīt, ka latvieši ir konkurētspējīgs darbaspēks, kas var sasniegt pat augstus mērķus. Briti ar savu ieinteresētību Latvijā parādītu, ka viņi ir dažādi un ar viņiem var būt patīkami komunicēt, viņi ir lieliski sarunu biedri un problēmu risinātāji.⁹² Izvērtējot abu kultūru iepriekš aprakstītās īpašības var secināt, ka lietīšķajā vidē latvieši un briti veidotu lielisku komandu, jo briti ir lieliski līderi un vadītāji, ko pierāda viņu daudzie pasaules iekarojumi un industriālie sasniegumi, savukārt, latvieši ir izcili darbu izpildītāji, kas pilda savu pienākumu pēc labākās sirdsapziņas, ja par to saņem pienācīgu atalgojumu.

1.3.4. Diskriminācija un rasisms

Rasisms Lielbritānijā nav tieši vērsts pret latviešiem, līdzīgā izskata dēļ. Tas vairāk ir izplatīts pret citu rasu pārstāvjiem, piemēram āfrikāņiem vai aziātiem, kā arī pret atsevišķām reliģijām, piemēram islāmu, kas pēdējo gadu laikā kļuvis par īpaši izplatītu rasisma izpausmes veidu pasaulē valdošo politisko notikumu dēļ.⁹³ Atsevišķos reģionos

---

⁹⁰ Priedītis, Arturs, *Kultūru dialogs: interkulturālās komunikācijas vēsture un teorija*, Pasaules kultūru fonds, 2006., 249.lpp

⁹¹ Stephan W., Cookie, Stephen, Walter G., *Cognition and Affect in Cross-Cultural Relation*. Atrodams: *Handbook of International and Intercultural Communication, 2nd ed.* Sast. Gudykunst, William B. un Mody, Bella. Thousand Oaks-London-New Dehli: Sage Publication, 2002., 130.lpp

⁹² Turpat, 195.-196.lpp

⁹³ *Discrimination and Racism in the UK*.. Pieejams: www.internations.org

izplatīta ir arī homofobija, lai arī 2014. gadā tika pieņemts likums par viendzimuma laulību atļaušanu Lielbritānijā.⁹⁴

Latvijā rasisma un diskriminācijas līmeni var raksturot kā salīdzinoši augstu. To varētu skaidrot ar salīdzinoši ilgi pavadīto laiku režīmā, kas nepieļāva *novirzes no normas*, piemēram homoseksualitāti. Arī citu rasu pārstāvji Latvijā ilgu laiku nebija plaši pārstāvēti. Nezināšana rada bailes un noliegumu, kā rezultātā parādās negatīva attieksme pret citādo un nepazīstamo, lai arī Latvijā tiek rīkotas dažādas integrācijas kampaņas, lai cīnītos pret rasismu, piemēram, 2014.gadā tiek rīkota kampaņa „Savi cilvēki”, kuras mērķis ir izglītot cilvēkus par trešo valstu iedzīvotāju integrēšanos Latvijā.⁹⁵ Taču Latvija vēl ir integrācijas un multikulturālisma politikas attīstības sākumposmā.

Diskriminācijas veids, kas ir aktuāls visā Eiropā ir dzimumu nevienlīdzība. Lielbritānija aktīvi cīnās ar dzimumu nevienlīdzību. Tā ir pieņēmusi vairākus likumus par dzimumu vienlīdzību, pēdējais no tiem pieņemts 2003.gadā, lai iedzīvotāji varētu sastādīt sev piemērotāku darba grafiku, ja ģimenē aug mazi bērni (*Flexible Working Regulations*).⁹⁶ Tādēļ arī latvietēm šajā valstī ir apmierinošas iespējas iegūt labu darbu, iespējams, pat labāku nekā Latvijā, taču tas prasa ļoti augstu izglītības līmeni un profesionālas zināšanas, kā arī augsta līmeņa valodas zināšanas, kas varētu radīt problēmas daudzām uz Lielbritāniju aizbraukušajām latvietēm.

Dzimumu līdztiesības koncepcija Latvijā tika izstrādāta salīdzinoši nesen – 1999.gadā, taču līdz šim nav panākta tāda politika, kas būtu gana iedarbīga, lai arī ir izstrādātas dažādas programmas un likuma labojumi situācijas uzlabošanai.⁹⁷ Britu sievietēm, nonākot Latvijas lietišķās saskarsmes vidē, jārēķinās, ka būs jāsaskaras ar dzimumu nevienlīdzības iezīmēm, kam, iespējams, pievērsta pastiprināta uzmanība Lielbritānijā.

---

⁹⁴ *Same-sex Marriage Now Legal as First Couples Wed*. BBC News UK, 2014. Pieejams: www.bbc.com

⁹⁵ Ambote, S. *Ar kampaņu «Savi cilvēki» veicinās trešo valstu pilsoņu integrāciju Latvijā*. 12.03.2015. Pieejams: www.lsm.lv/lv/

⁹⁶ *Overview of Gender Equality Issues in United Kingdom*. Stockport college of Further Higher Education, Pieejams: www.gender-equality.webinfo.lt

⁹⁷ Rastrigina, O. *Sieviešu tiesību un dzimumu līdztiesības komiteja*. Janvāris 2015. Pieejams: www.europarl.europa.eu

1.3.5. Etnocentrisms un mijkultūru fobija

Lielbritānija ir viena no tām valstīm, kurās novērojams izteikts etnocentrisms. Tas ir saistīts ar šīs valsts vēsturi, kad tā bija viena no galvenajām kolonizatorēm pasaulē. Pārākuma sajūta ir iesakņojies šīs kultūras pārstāvju prātos arī mūsdienās, kad Lielbritānijas vara vairs nav ne tuvu tik liela un ietekmīga kā agrāk, taču angļu valoda vēl joprojām ir viena no galvenajām *lingua franca* valodām pasaulē, kā tas jau tika apskatīts. Brīvi pārvaldot angļu valodu, briti arī netiecas izziņāt citas kultūras un to īpašības, jo tas viņiem vienkārši nav nepieciešams, lai pilnvērtīgi eksistētu. Tā tas notiek arī lietišķajā un politiskajā vidē.⁹⁸ Piemēram, Lielbritānija sevi tiecas nodalīt no pārējām Eiropas valstīm, uzskatot sevi par pārāku, tādu, kas stāv pāri visām Eiropas problēmām.⁹⁹ To pierāda fakts, ka Lielbritānija vēl joprojām nav iestājusies Eirozonā, kā Lielbritānijā arī aktīvi norisinās debates par iespējamu izstāšanos no Eiropas Savienības.

Latviešiem etnocentrisms nepiemīt tik izteiktā formā, jo latvieši nav pieraduši būt pārāki par citiem savas sarežģītās vēstures dēļ. Arī G. Hofstede savā dimensiju pētījumā min, ka latvieši pret citu kultūru pārstāvjiem izturas ļoti toleranti un ir pieraduši, ka kāda cita kultūra sevi uzskata par augstāk stāvošu.¹⁰⁰ Šī piezēmētība varētu palīdzēt komunicēt lietišķajā vidē jo šeit neparādās konflikts starp divām izteikti etnocentriskām kultūrām, kā tas, piemēram, būtu gadījumā, ja lietišķā komunikācija norisinās starp britiem un amerikāņiem, kuri arī ir izteikti etnocentriska kultūra.

Etnocentrisms kā kultūras barjera lietišķajā vidē parādās brīdī, kad latvieši tiek uzskatīti par zemāku kultūru un tas traucē lietišķajām attiecībām vai sociālās palīdzības saņemšanai. Etnocentrisma, kā arī jau minēto stereotipu un aizspriedumu ietekmē, britu kultūras pārstāvji tiecas latviešus uzskatīt par zemākās klases strādniekiem un sociālo pabalstu tūristiem (*Benefits Tourism*) Lielbritānijā.¹⁰¹ Šis termins apzīmē tādus cilvēkus, kuri dodas uz citām, ekonomiski attīstītākām valstīm, lai iegūtu šīs valsts sociālos pabalstus, piemēram, nabadzīgāko ES dalībvalstu iedzīvotāji, dodas uz turīgākām valstīm, piemēram, Lielbritāniju. Šāda tendence, savukārt, var izraisīt citas kultūras, šajā gadījumā latviešu kultūras nepieņemšanu, jeb mijkultūru fobiju.

⁹⁸ Lewis, *When cultures collide...*, 114.-116.lpp

⁹⁹ Mole, John. *Mind Your Manners...*, 54.lpp

¹⁰⁰ *Country Comparison by G. Hofstede*. Pieejams: www.geert-hofstede.com

¹⁰¹ *Definition of Benefit Tourism*s. Pieejams: en.wikipedia.org

Mijkultūru fobiju var izraisīt negatīvas nostājas paušana publiskajā vidē, politisko spēku vai citu sabiedrībā zināmu cilvēku pausts viedoklis vai kāds negatīvs notikums, kurš ietekmē starpkultūru attiecības un viedokli par kultūru kā vienotu veselumu. Šādai fobijai izplatīties palīdz plašsaziņas līdzekļi un sociālie tīkli. Negatīvs kādas kultūras atspoguļojums, kā arī negatīva saskarsme ar kādas kultūras pārstāvjiem izraisa nepatiku pret šīs kultūras pārstāvjiem un kultūru kopumā, kā arī izraisa aizspriedumus pret līdzīgām kultūrām. Piemēram, Lielbritānijā pieaug nepatika un mijkultūru fobija pret Austrumeiropas kultūrām- poļu, čehu, lietuviešu, arī latviešu un citām. Šī fobija var liegt latviešiem ieņemt amatus vai saņemt palīdzību, tādēļ, ka pats Premjerministrs ir paudis nostāju, ka austrumeiropieši atņem darbu vietējiem iedzīvotājiem un dzīvo uz šo iedzīvotāju nodokļu rēķina. Šī nostāja tiek uzklaušīta un pieņemta sabiedrībā un latvieši var kļūt par izstumtajiem - par zemākiem nekā vietējie iedzīvotāji.

Latvijā mijkultūru fobija parādās tādēļ, ka līdz šim ir iegūta negatīva pieredze saskarsmē ar Latvijā ienākošajām kultūrām, kuras ir centušās apspiest latviešu kultūru un uzspiest savas paražas, valodu un tradīcijas. Pēc visa pārdzīvotā latvieši tiecas intimizēt savu kultūru: „*Latvieši kā noslēgta ģimenīte ar saviem dieviņiem, tautasdziesmiņām, ziņģītēm, prievītēm, kādu muļķīti politiķi, kādu mēnessērdzīgu dzejnieciņu, pašmāju maestro, visi vienlīdz viduvēji prātīgi, gudri, latviski, vienā meldijā dziedoši un tautiski dancojoši.*”, tā par latviešiem raksta Arturs Priedītis.¹⁰² Tas var novest pie citu kultūru nelabprātīgas ielaišanas savā kultūras lokā.

1.3.6. Nepietiekama darba pieredze mītnes zemē

Nepietiekama pieredze mītnes zemē iecerotājiem var liegt pilnvērtīgi izmantot visas priekšrocības, ko sniedz uzturēšanās šajā zemē, kā arī nepilnvērtīgi novērtēt savas iespējas. Piemēram, latvieši, ierodoties Lielbritānijā, bieži vien nezina, uz kāda līmeņa darba vietu ir iespējams pieteikties ar esošajām zināšanām un prasmēm, tādēļ viņi izvēlas vieglāko ceļu – strādāt fermās, noliktavās, celtniecībā un citās vietās, kas neprasa pierādīt savu izglītības līmeni un prasmes. Nepietiekama pieredze var liegt iespēju saņemt pieejamo sociālo, juridisko un medicīnisko palīdzību. Bieži vien tas var liegt nokārtot visus nepieciešamos dokumentus, lai varētu uzsākt darba attiecības, noslēgt līgumus ar

---

¹⁰² Priedītis, Arturs, *Kultūru dialogs: interkulturālās komunikācijas vēsture un teorija*, Pasaules kultūru fonds, 2006., 249.lpp

pakalpojumu sniedzējiem vai pilnvērtīgi saņemtu bankas vai kādas citas kredītiestādes pakalpojumus. Tas attiecas gan uz britiem Latvijā, gan latviešiem Lielbritānijā.

Sarežģījumus mijkultūru komunikācijā lietišķās saskarsmes kontekstā parasti nerada viena konkrēta kultūras barjera, tas drīzāk ir vairāku barjeru kopums. Viena barjera var ierosināt nākamo, kā tas ir, piemēram, ar stereotipizāciju, kas var novest pie aizspriedumiem un mijkultūru fobijas.

2. APTAUJAS REZULTĀTU ANALĪZE PAR LATVIEŠU SASKARSMI AR KULTŪRAS BARJERĀM LIELBRITĀNIJĀ

Bakalaura darba izstrādes procesa ietvaros autore izmanto empīriskus pētījumus, lai noskaidrotu kultūras barjeru esamību lietišķajā komunikācijā. Pētījums tika veikts, izmantojot anketēšanas metodi. Šajā nodaļā tiek veikta kvantitatīvā pētniecības metode – netiešā anketēšana un iegūto rezultātu analīze, pētot no respondentiem iegūtās atbildes. Tāpat tiek izmantota iegūtā informācija no kvalitatīvās pētniecības metodes ceļā iegūtās nestrukturētās intervijas ar Vilhelmīni Braunu - Starpkultūru saskarsmes pasniedzēju, biznesa konsultanti¹⁰³. Aptaujas mērķauditorija ir Aptaujas mērķa grupa ir latvieši darbspējas vecumā, kuri devušies uz Lielbritāniju, lai uzturētos tur ilgāku laiku, piemēram, darba meklējumu vai studiju procesa ietvaros. Latvijā noteiktais darbspējas vecums ir no 15 – 62 gadu vecumam.¹⁰⁴ Autore izmantojusi vecuma robežu – 65gadi, jo Labklājības ministrija no 2014.gada 1. janvāra pakāpeniski palielina pensionēšanās vecumu, līdz 2025.1.janvārī tas būs 65gadi. Tas tiek darīts, lai samazinātu riskus, kas saistīti ar iedzīvotāju novecošanos Latvijā, kā arī, lai samazinātu valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzi.¹⁰⁵ Respondentiem bija jāatbild gan uz vispārīgiem jautājumiem, lai atvieglotu rezultātu analīzi, piemēram, par vecumu, uzturēšanās ilgumu, izglītības līmeni u.c., kā arī uz jautājumiem, kas tieši saistīti ar kultūras barjeru sastapšanu lietišķajā komunikācijā. Piemēram, respondentiem tika lūgts novērtēt skalā no 1-5, cik bieži viņi saskaras ar konkrētām kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā. Anketa elektroniskā formātā tika izsūtīta uz dažādām latviešu biedrībām, piemēram, „Daugavas Vanagu” nodaļām Lielbritānijā, kā arī uz Latvijas Republikas vēstniecību Lielbritānijā un dažādiem kolektīviem, piemēram Londonas latviešu korim, postfolkloras kopai „Kokļu zapte”, TDK „Kamoliņš” u.c. Uz anketas jautājumiem atbildēja 76 respondenti, kas ir pietiekoši liels atbilžu skaits, ņemot vērā netiešo komunikācijas veidu, izsūtot aptauju Lielbritānijā esošajiem latviešiem elektroniskā formā. Ņemot vērā iegūtos datus, ir iespējams izdarīt vispārīgus secinājumus par to, ar kādām kultūras barjerām saskaras latvieši Lielbritānijā, komunikācijā ar britiem, un šie rezultāti var būt par pamatu turpmāku pētījumu veikšanai, jo līdz šim šis ir novatorisks pētījums Latvijā. Šī aptauja parāda kopējās iezīmes,

¹⁰³ Vilhelmine Brown, Intercultural Communication trainer, lecturer, consultant www.c-ccb.co.uk

¹⁰⁴ *Darbspējas vecums Latvijā*. Centrālās Statistikas birojs. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/images/modules/items/item_file_14456_2_12.pdf

¹⁰⁵ *Pensionēšanās vecums Latvijā*, Labklājības Ministrija. Pieejams: www.lm.gov.lv

piemēram, par to, vai latvieši ir informēti par mijkultūru komunikāciju un to, kā labāk komunicēt ar citu kultūru pārstāvjiem, šajā gadījumā ar britiem, kā arī, vai mūsu kultūras pārstāvji zina, kā var pārvarēt radušos sarežģījumus lietišķajā mijkultūru komunikācijā.

2.1. Aptaujas vispārīgie dati

Aptaujas vispārīgie dati iekļauj jautājumus par dzimumu, vecumu, izglītības līmeni, nodarbinātības statusa veidu, kā arī uzturēšanās reģionu un ilgumu. Šādi jautājumi iekļauti, lai labāk varētu veikt atbilžu analīzi, strukturējot iegūtās atbildes, saskatīt kopsakarības un izdarīt secinājumus. Lielbritānijā dzīvojošo latviešu skaits ir vairāki desmiti tūkstoši. Pēc Pilsonības un Migrācijas pārvaldes datiem uz 01.01.2015. Lielbritānijā atradās 44142 Latvijas valstspiederīgie, no kuriem, 43818 ir Latvijas pilsoņi.¹⁰⁶ Ir skaidrs, ka šiem cilvēkiem ikdienā ir jāapgūst mijkultūru komunikācijas prasmes, tai skaitā lietišķajā komunikācijā, ne tikai ar britiem, bet arī ar citu kultūru pārstāvjiem, kuri, tāpat kā latvieši, ir devušies uz Lielbritāniju, lai uzlabotu savu finansiālo stāvokli, dzīves līmeni, kā arī iegūtu labāku izglītību.

Kopā tika savāktas 76 derīgas atbilžu anketas. 40,8% no visiem aptaujātajiem ir vīrieši, 59,2% ir sievietes, kas norāda uz to, ka sievietes ir bijušas aktīvākas, aizpildot aptauju. Lielākā daļa respondentu (35,5%) ir vecumā no 21-30 gadiem, kas ir pats vidus darbības vecumā. Tas ir vecums, kad lielākā daļa respondentu ir pabeiguši uzsāktās mācības un uzsākuši profesionālo karjeru un patstāvīgu dzīvi. Otra visvairāk pārstāvētā vecuma grupa ir respondenti vecumā no 31-40 gadiem (26,3%), kam ar 21,1% seko cilvēki vecuma grupā no 41-50 gadiem. Vismazāk pārstāvētās vecuma grupas ir 15-20 (7,9%), 51-60 (5,3%) un 61-65 (3,9%) gadus vecie respondenti. Tas norāda uz to, ka lielākā daļa respondentu uz Lielbritāniju ir devušies vecumā no 21-50 gadiem, kas ir nodarbinātības vecuma posms, kad lielākā daļa iedzīvotāju strādā, lai varētu patstāvīgi dzīvot, neatkarīgi no citiem ienākumu avotiem (vecāku atbalsts, pensija u.c.).

Vairāk nekā puse no respondentiem ir ieguvuši augstāko izglītību (53,9%), no kuriem lielākā daļa ir sievietes, kuras sastāda gandrīz $\frac{3}{4}$ no kopējā skaita. Tas sakrīt arī ar 2011.gadā veiktās tautas skaitīšanas iegūtajiem datiem, kas parāda, ka no visiem Latvijas

---

¹⁰⁶ *Latvijas valstspiederīgo personu skaits ārvalstīs*. Pilsonības un Migrācijas lietu pārvalde. Pieejams: www.pmlp.gov.lv

iedzīvotājiem, kuri ieguvuši augstāko izglītību, 64,1% ir sievietes, kas ir lielākā dzimumu atšķirība kādā no izglītības līmeņiem.¹⁰⁷ Attiecīgi, 18,4% ir ieguvuši vidējo izglītību un 17,1% - profesionālo vidējo izglītību. Vairāk kā puse no tiem, kuri ieguvuši profesionālo vidējo izglītību ir vīrieši. Pamatizglītību ieguvuši 6,6%, no kuriem tikai viena ir sieviete, savukārt, 3,9% no visiem respondentiem kā iegūto izglītības līmeni norādījuši „Cits”, piemēram students vai skolnieks. Iegūtie rezultāti liecina par to, ka kopumā sievietēm, kuras devušās uz Lielbritāniju, ir labāks izglītības līmenis nekā vīriešiem, kuriem biežāk ir iegūta profesionālā vidējā izglītība, kas ļāvusi apgūt tehniskas zināšanas un prasmes, kas noder, meklējot zemākā līmeņa darbu Lielbritānijā, piemēram, celtniecībā. Ja ir apgūtas kādas noteiktas iemaņas, kas ir pieprasītas Lielbritānijā imigrantiem visbiežāk piedāvātajās profesijās (celtniecībā, fabrikās, ceļu remontdarbos u.c.), tad paveras iespējas ātrāk un vieglāk atrast darbu nekā tiem ieceļotājiem, kuriem ir augstāka līmeņa profesija, un līdz ar to arī augstākas prasības par potenciālo darba vietu, apstākļiem, atalgojumu.

Uz jautājumu par uzturēšanās ilgumu Lielbritānijā 43,4% no visiem respondentiem atbildēja, ka šajā valstī pavadījuši 3-5 gadus, kas attiecīgi norāda, ka ierašanās Lielbritānijā notikusi laika posmā no 2010.-2012. gadam. Šie rādītāji sakrīt ar laika posmu uzreiz pēc Eirozonas krīzes (*Eurozone crisis*) 2007. – 2010. gadā, ko piedzīvoja kā Latvija, tā arī visa pārējā Eiropa.¹⁰⁸ Tas bija laiks, kad Latvijā bija ļoti augsts bezdarba līmenis (2010. gadā tas bija 18,7%¹⁰⁹), un cilvēki, kuri krīzes laikā cieta lielus zaudējumus un nespēja atmaksāt kredītus bankām un citām kredītiestādēm, devās uz Lielbritāniju, kura tajā laikā likās kā vienīgā iespēja atgūties no krīzes radītā ekonomiskā trieciena. Tas sakrīt arī ar Centrālās Statistikas pārvaldes (CSP) publicētajiem datiem par ilgtermiņa migrācijas plūsmu, kas uzrāda, ka visaugstākais no Latvijas izbraukušo skaits bijis tieši 2010. gadā un sasniedzis gandrīz 40 000, pēc tam gan šim skaitlim gadu no gada samazinoties.¹¹⁰ 2013. gadā no Latvijas uz ilgtermiņa uzturēšanos citās valstīs izbrauca 22 561 iedzīvotāji, kas ir uz pusi mazāk nekā pēckrīzes gados.¹¹¹ Trešdaļa no šajā laika posmā iebraukušajiem Lielbritānijā ir sievietes, kas iespējams, skaidrojams ar to, ka sievietēm ir grūtāk atrast darbu Latvijā,

---

¹⁰⁷ *Nodarbinātības un bezdarba statistikā vērojamas pozitīvas tendences*. Centrālā statistikas pārvalde. 12.02.2012. Pieejams: www.csb.gov.lv

¹⁰⁸ *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses*, 2009. Pieejams: ec.europa.eu

¹⁰⁹ *Nodarbinātības un bezdarba statistikā vērojamas pozitīvas tendences*. Centrālā statistikas pārvalde. 12.02.2012. Pieejams: www.csb.gov.lv

¹¹⁰ Krasnjoporovs, O. *Vai emigrācijas vilnis izzīkst?*, 02.08.2012. Pieejams: www.makroekonomika.lv

¹¹¹ *Iedzīvotāju ilgtermiņa migrācija*. Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams: data.csb.gov.lv

īpaši, ja ir augsts bezdarba līmenis.¹¹² Ceturtā daļa respondentu norādījuši, ka Lielbritānijā pavadījuši 6-10 gadus. Nedaudz vairāk nekā piektā daļa, jeb 21,1%, Lielbritānijā uzturas salīdzinoši neilgu laiku (0-2 gadi), 10,5% - desmit un vairāk gadus. No tiem, kuri Lielbritānijā uzturas neilgi, tikai trešdaļai ir augstākā izglītība, kas norāda uz to, ka šie cilvēki uz Lielbritāniju devušies, uzreiz pēc vidusskolas vai profesionālās izglītības iestādes absolvēšanas. Tāpat, daži ir norādījuši, ka Lielbritānijā mācās vai studē.

38,2% respondentu uzturas Londonā un tās apkārtnē, 39,5% - Anglijā. Šāds rezultāts ir loģisks, jo šis ir Lielbritānijas apdzīvotākais reģions. Šajā valsts daļā iedzīvotāju blīvums ir aptuveni 411 iedzīvotāji uz 1km².¹¹³ Anglija ir imigrantu iemīļotākais reģions arī tādēļ, ka tajā atrodas lielākās pilsētas, tai skaitā Londona, kur ir neierobežotas iespējas atrast darbu. Identisks rādītājs – 6,6% ir pārejiem Lielbritānijas reģioniem – Velsai, Skotijai un Ziemeļīrijai. 2,6% norādījuši, ka uzturas kādā citā Lielbritānijas vietā, kas piemēram, varētu būt Menas sala.

Lai iedalītu respondentus pēc nodarbinātības statusa, autore izmantojusi šādu nodarbinātības statusa veida iedalījumu: strādnieks, darbinieks, pašnodarbinātais, uzņēmējs, vadītājs, bezdarbnieks.¹¹⁴ Atšķirība starp strādnieku un darbinieku ir darba līguma veids un darba pienākumu veids – strādniekam parasti jāveic fizisks darbs. 30,3% norādījuši, ka ir darbinieki kādā uzņēmumā Lielbritānijā, kamēr nodarbinātības statusa veidu – strādnieks, uzrādījuši 14,5% no visiem respondentiem. Tā ir laba tendence, jo parāda, ka lielākā daļa no respondentiem nestrādā zemākā līmeņa darbos, kā tas bija neilgi pēc Lielbritānijas darba tirgus atvēršanas 2006.gadā tām valstīm, kuras ES iestājās 2004.gadā.¹¹⁵ tikai nedaudz mazāk nekā ceturtā daļa no tiem, kuru nodarbinātības statusa veids ir „strādnieks” ir ar augstāko izglītību, kamēr tie, kuri norādījuši, ka ir darbinieki, gandrīz visi ir ieguvuši augstāko izglītību. 10,5% no respondentiem ir pašnodarbinātie. 5,3% - uzņēmēji, tas norāda, ka latvieši ir kūtri uz savu ideju realizēšanu un daudz labprātāk strādā kāda pakļautībā. To norādīja arī G. Hofstede, dodot Latvijai augstu individualitātes dimensijas rādītāju¹¹⁶, kas norāda, ka katrs rūpējas par savām darīšanām. 3,9% ieņem direktora amatu kādā uzņēmumā. Tas sakrīt arī ar viņu uzturēšanās ilgumu,

¹¹² Bičevska, A. *Vai krīze vienlīdz smagi gūlās uz vīriešu un sieviešu pleciem?*. 07.03.2012. Pieejams: www.makroekonomika.lv

¹¹³ Slack, James, *This worryingly crowded isle: England is officially most densely packed major country*. Pieejams: www.dailymail.co.uk

¹¹⁴ *Nodarbinātības statuss un tiesības*. Pieejams: www.tuc.org.uk

¹¹⁵ *Nodarbinātības statuss un tiesības*. Pieejams: www.tuc.org.uk

¹¹⁶ *Country Comparison by G. Hofstede* pieejams: geert-hofstede.com/countries

kas ir aptuveni 10 un vairāk gadi. Šie cilvēki ieradušies Lielbritānijā vēl pirms darba tirgus atvēršanas un, iespējams, strādā kādā starptautiskā uzņēmumā un ir uzaicināti ieņemt šo amatu. Viņiem, šāda amata ieņemšanai nepieciešams augsts izglītības līmenis un pieredze. Nedaudz vairāk nekā piektā daļa (22,4%) no atbildējušajiem nestrādā. Vairāk nekā 70% no nestrādājošajiem ir ieguvuši augstāko izglītību. 90% ir sievietes. Šāds augsts nestrādājošo indivīdu skaits labi atspoguļo to, pret ko pēdējos gadus aktīvi cīnās Lielbritānijas valdība – sociālo pabalstu tūrismu (*Benefit tourism*)¹¹⁷. Tā kā Lielbritānijā ir ļoti dāsna sociālo pabalstu politika, iedzīvotāji no mazāk attīstītajām ES valstīm, tai skaitā arī no Latvijas, dodas uz turieni, lai saņemtu dažādus pabalstus, valsts subsidētu dzīvokli, kā arī dažādus citus sociālos atvieglojumus. Piemēram, 2015.gada Parlamenta vēlēšanu uzvarētājas – Konservatīvās partijas vadītājs, premjerministrs Deivids Kamerons savā priekšvēlēšanu kampaņā asi vērsās pret līdzšinējo imigrācijas politiku, solot radikālas izmaiņas, lai šāds sociālo pabalstu tūrisms būtu grūti realizējams, kā arī pati imigrācija būtu ierobežota. Daži no viņa priekšvēlēšanu solījumiem ir: „ES dalībvalstu iedzīvotāji, kuri meklē darbu Lielbritānijā, nesaņems nekādus pabalstus. Ja neizdosies atrast darbu sešu mēnešu laikā, Lielbritānija būs jāpamet. Nebūs iespējams saņemt pabalstus par bērniem, kuri neatrodas Lielbritānijā.”¹¹⁸ 22,4% aptaujāto ir norādījuši variantu „cits”. Šajās atbildēs tiek norādīts, ka respondenti pašlaik mācās vai studē, strādā par bērnu aukli (kas varētu nebūt oficiāls ienākumu gūšanas avots), strādā sabiedriskā organizācijā, valsts institūcijā, ir LV pārstāvis Lielbritānijā u.c.

2.2.Saskarsme ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā

Autores bakalaura darba empīriskā pētījuma mērķis ir ar kvantitatīvās pētniecības metodi – anketēšanu, noskaidrot vai un ar kādām kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā ir saskārušies aptaujātie latvieši Lielbritānijā, kā tas ir ietekmējis viņu mijkultūru komunikāciju, kā arī vai viņi ir informēti par šādu barjeru esamību, to pārvarēšanas veidiem, kā arī vai viņi, atrodoties Lielbritānijā, mēģina tās pārvarēt. Pēc iegūtajiem rezultātiem, var secināt, kuras no iepriekšējā nodaļā minētajām ir biežāk sastopamās kultūras barjeras un kā tās tiek pārvarētas reālajā dzīvē.

¹¹⁷ *Definition of Benefit Tourism*s. Pieejams: en.wikipedia.org

¹¹⁸ Parfit, T. *Only the Tories will stop uncontrolled immigration, claims David Cameron*, Sunday Express, 28.04.15. Pieejams: www.express.co.uk

Uz jautājumu „Vai Jūs līdz šim esat saskāries/-usies ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā?” 89,5% atbildēja apstiprinoši. Tas pierāda tēmas aktualitāti un apstiprina autores izvirzīto hipotēzi, ka gandrīz jebkurš cilvēks, saskaroties ar līdzās pastāvošas kultūras pārstāvjiem, izjūt sarežģījumus savstarpējā komunikācijā, kurus var definēt kā kultūras barjeras. No tiem, kuri atbildēja noliedzoši, puse ir vīrieši, puse sievietes, tikai vienam ir iegūta vidējā izglītība, pārējie ir ieguvuši vai nu profesionālo vidējo izglītību vai arī augstāko izglītību. 2/3 uzturēšanās ilgums pārsniedz piecus gadus, kas var norādīt uz to, ka šie cilvēki ir apraduši ar britu kultūru, neizjūtot vairs tik izteiktas atšķirības kā tie Latvieši, kuri ieradušies salīdzinoši nesen. Lielākā daļa norādījuši, ka nestrādā, kas apstiprina to, ka lietišķajā saskarsmē šiem cilvēkiem ir iespējams izvairīties no kultūras barjerām, jo nenotiek, piemēram, ar darbu un profesionālo pienākumu veikšanu saistīta komunikācija.

2.2.1. Piedzīvoto kultūras barjeru uzskaitījums

Nākamajā jautājumā aptaujātajiem latviešiem no piedāvātā saraksta bija jāizvēlas tās kultūras barjeras, ar kurām viņi ir saskārušies lietišķajā komunikācijā. Sarakstā tika iekļautas tās kultūras barjeras, kuras ir aprakstītas pirmajā nodaļā.

67% no visiem respondentiem lietišķajā komunikācijā ir saskārušies ar atšķirīgiem uzskatiem un vērtību sistēmām, kas norāda, ka lielākajai daļai no latviešiem ir atšķirīgs pasaules redzējums no tā, kāds tas ir britiem. Sievietes šīs kultūras barjeras izjūt biežāk nekā vīrieši. Vīrieši bieži vien neiedziļinās ar kultūru atšķirību saistītā komunikācijā un uztver to brīvāk, nepievēršot tam tik lielu uzmanību, kā to nereti dara sievietes. Piemēram, darba kolektīvā vīrieši parasti neiedziļinās savstarpējās atšķirībās. Viņi vairāk koncentrējas uz paveikamo darbu. Sievietes ir ieinteresētas savstarpējo attiecību veidošanā ar kolēģiem, viņas pievērš uzmanību kopējai atmosfērai. Lai arī vizuāli līdzīgi, iekšēji latvieši izjūt atšķirību no britiem. Atšķirīgu uzskatu un vērtību ievērošana sarūk līdz ar uzturēšanās ilguma pieaugumu. Tikai katrs trešais respondents, kurš Lielbritānijā uzturas vairāk nekā 5 gadus, uzskata, ka saskaras ar atšķirīgām vērtībām un uzskatiem, pretēji tiem, kuri Lielbritānijā uzturas mazāk par 5 gadiem, kur gandrīz katrs uzskata, ka saskaras ar atšķirībām mijkultūru kontekstā. Daudzi respondenti arī paši min, ka līdz ar gadiem izzūd šī atšķirīgā uztvere. Latvieši pielāgojas dzīvei Lielbritānijā un pat pārņem britu kultūras piedāvāto modeli. Tiek uzsvērts, ka svarīgi ir apzināties šīs atšķirības, pieņemt to kā

neizbēgamu parādību un nenosodīt citādi domājošos, kā arī tos, kuri uzreiz nespēj vai nevēlas pieņemt latviešu kultūru. Svarīgi ir mēģināt pašam analizēt šīs atšķirības, piemēram, atšķirīgo humora izjūtu vai laika uztveri. Tikai trešdaļa no tiem, kuri uzturas ārpus Anglijas, atzīmējuši šo atbilžu variantu, kamēr no tiem, kuri dzīvo Anglijā, tai skaitā Londonā, tikai retais nav saskāries ar šo kultūras barjeru. Tas, kā jau iepriekš minēts, var būt saistīts ar to, ka šo reģionu iedzīvotāji var būt iejūtīgāki pret citu kultūru atšķirībām, jo vēsturiski nav dominējošie reģioni, tādēļ necenšas uzspiest citiem savu pasaules redzējumu.

Visbiežāk respondenti norādīja, ka ir saskārušies ar stereotipizāciju (59,2%). Tas apstiprina, ka par latviešiem kā austrumeiropiešiem Lielbritānijā ir izveidojies noteikts priekšstats, kas traucē brīvi komunicēt lietišķajā vidē, neatkarīgi no etniskās piederības, dzimuma, izglītības līmeņa vai nodarbinātības veida. Latvijas pieskaitīšana pie Austrumeiropas ir stereotips, kuru mēģina kļiedēt lielākā daļa latviešu, spītīgi norādot, ka daudz pareizāk būtu Latviju pieskaitīt pie Ziemeļeiropas valstīm. Šādam viedoklim piekrīt arī starpkultūru komunikācijas eksperte Vilhelmīne Brauna. Bakalaura darba izstrādes gaitā autorei izdevās iegūt piemērus no cilvēku personīgās pieredzes. Stereotipu izraisītās sekas realitātē var novērot, mēģinot iznomāt mašīnu, kas arī ir viens no lietišķās komunikācijas veidiem. Austrumeiropas iedzīvotājiem ir jāsaskaras ar daudz stingrākiem noteikumiem nekā Rietumeiropas iedzīvotājiem, piemēram, lielāka drošības naudas iemaksa un pārvietošanās ierobežojumi ar iznomāto automašīnu, kā arī atpakaļceļa aviobiļetes uzrādīšana. Piemēram, iznomājot mašīnu no autonomas kompānijas „Sixt” Lielbritānijā, uz Latviju, tāpat kā uz citām Austrumeiropas valstīm (Čehija, Ungārija, Lietuva, Polija u.c.), nedrīkst doties ar Mercedes-Benz, Audi, BMW un Mitsubishi markas automobiļiem, kas ir vērtīgākās markas no piedāvātajām. Savukārt, lai atvērtu bankas kontu Lielbritānijā darba vajadzībām, piemēram, uzsākot kādu biznesu, jāreķinās ar garāku datu apstrādes procesu nekā tad, ja tādu pašu kontu mēģina atvērt briti vai Rietumeiropas iedzīvotāji. Saskaroties ar šādām stereotipu izraisītām grūtībām bieži vien var zust vēlme dibināt lietišķus kontaktus un nodarboties ar uzņēmējdarbību, jo ik uz soļa jāsaskaras ar pretestību un stereotipizāciju. Jāatzīst, ka arī šī bakalaura tapšanas laikā autore saskārās ar gadījumu, kas radīja vēlmi apstiprināt stereotipu par latviešiem kā kultūru, kura nevēlas risināt problēmas, kurām nav viena konkrēta risinājuma, paužot neapmierinātību, ja kāds cits to mēģina. 2012. gadā veiktajā DNB „Latvijas barometra” pētījumā Nr.51 par latviešu mentalitāti, pirmās divas negatīvās īpašības, kuras latvieši saskata „tipiskā latvietī” ir

neizlēmība, skaudība, citu kritizēšana.¹¹⁹ Kādā no anketām tika pausts viedoklis, ka šāda veida pētījums ir bezjēdzīgs, nevajadzīgs un neko neizsakošs, jo: „...dažādām kultūrām ir vienkārši ģenētiski citāda uztvere par kaut vai dažām lietām. Starp Latviešiem un Spāņiem, Ķīniešiem, Ārabiem, Igauniem vienmēr būs vairākos jautājumos loģiskas domāšanas atšķirības. Jautājums vispār neloģisks („Vai Jūs esat saskāries/-usies ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā?” – aut.) (..) protams, ka ir barjeras..(..) mēs nezinām to, ko nezinām un nevaram saprast to, ko nezinām. Varbūt kāds domā, ka zin, bet īstenība nezin...”. Tas, protams, ir tikai viens atsevišķs gadījums un neatspoguļo kopīgo atbilžu anketās pausto viedokli.

55,3% aptaujāto atzīst, ka nepietiekamas angļu valodas zināšanas traucē pilnvērtīgai komunikācijai ar britiem, jo ar visbiežāk līdzās dzīvojošo kultūru pārstāvjiem - lietuviešiem, poļiem, rumāņiem - var sazināties, piemēram, krievu valodā. Nepietiekamas valodas zināšanas radījušas grūtības iekārtoties darbā, noformēt dažādus dokumentus, iegūt nepieciešamo informāciju, piemēram, lai reģistrētu uzņēmumu. Iegūt šāda veida informāciju palīdz informatīvas mājas lapas latviešu valodā, piemēram, *aizbraukt.lv*,¹²⁰ kur norādīta pamatinformācija par ieceļotāju tiesībām Lielbritānijā, norādītas noderīgas saites uz citām mājas lapām, kā arī norādes uz saitēm, kur iespējams pašmācības ceļā apgūt vai uzlabot angļu valodas zināšanas. Neiezīmējas kāda noteikta vecuma grupa, kuras pārstāvji atzīmē valodas barjeru biežāk nekā citu vecuma grupu pārstāvji. Tas liecina, ka šāda barjera pastāv neatkarīgi no vecuma, un ka tas nav saistīts tikai ar šauru angļu valodas lietojumu padomju gados. Arī mūsdienās, kad angļu valodu apgūst visās Latvijas mācību iestādēs, gados jaunākajiem latviešiem, kuri dzimuši un izglītību ieguvuši pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas, var rasties grūtības sazināties angļu valodā lietišķās komunikācijas līmenī, kas prasa specifiskākas valodas zināšanas nekā sarunvalodas līmenis. Jānorāda, ka 2/3 no respondentiem, kuri norādījuši, ka viņu nodarbinātības statuss ir pašnodarbinātais, uzņēmējs vai direktors, kas ir augstāka līmeņa nodarbinātības statusi, nenosauc valodas barjeru kā vienu no kultūras barjerām, ar kurām viņi saskaras lietišķajā komunikācijā. Tas parāda, cik svarīgas ir labas angļu valodas zināšanas Lielbritānijā, lai nodrošinātu profesionālo izaugsmi un stabilitāti.

46,1% aptaujāto lietišķajā komunikācijā Lielbritānijā ir saskārušies ar aizspriedumiem, kas vērsti pret latviešu kultūru un, visticamāk, radušies negatīvas

¹¹⁹ DNB Latvijas barometrs, *Mentalitāte*, 2012. Pieejams: www.dnb.lv/

¹²⁰ aizbraukt.lv

stereotipizācijas ietekmē. Aizspriedumi, kas vērsti pret austrumeiropiešiem, tai skatā latviešiem, var novest pie mēģinājumiem izrēķināties arī fiziski. Kā labu piemēru tam, ka aizspriedumi var radīt nopietnas problēmas, var minēt gadījumu no kāda respondenta personīgās pieredzes, kad kāds latvietis tika smagi piekauts, jo pulciņš britu jauniešu to noturēja par poli, par kuriem, tāpat kā par latviešiem, valda daudz negatīvu stereotipu un aizspriedumu. Tādu gadījumu ir daudz.¹²¹ Šis augstais rādītājs norāda, ka gandrīz katrs otrais latvietis ir saskāries ar aizspriedumiem, kas uz viņiem ir attiecināti tikai kultūras piederības dēļ. Taču lielākā daļa aizspriedumu nav vērsti tieši pret latviešiem, tie tiek attiecināti uz visiem austrumeiropiešiem kopumā. Ar aizbriedumiem saskārušies visu nodarbinātības veidu pārstāvji, neatkarīgi no vecuma, dzimuma, uzturēšanās ilguma, kā arī uzturēšanās reģiona.

22, 4% ir saskārušies ar diskrimināciju, ¾ no viņiem uzturas Anglijā vai Londonā un tās apkārtnē, kas norāda uz to, ka citās Lielbritānijas daļās diskriminācija nav tik izteikta, kas iespējams saistīts ar to, ka pārējās valsts daļās nav novērojams tik izteikts multikulturālisms kā Anglijā. Līdz ar to tur nav izveidojušies negatīvi stereotipi, kas noved pie aizspriedumiem pret citām kultūrām, šajā gadījumā – latviešiem. Diskriminācija izpaužas kā nevienlīdzīgs atalgojums vai slikta izturēšanās darba vietā, piemēram, nepiemēroti darba vai dzīves apstākļi. Kā piemēru var minēt kāda respondenta minētos dzīves apstākļus, strādājot Skotijā, kur strādniekiem, no kuriem visi nāca no Austrumeiropas, nācās dzīvot darba devēja norādītā no konteineriem izveidotā ciematā. Tikai 1/3 daļa no visiem respondentiem, kuri saskārušies ar diskrimināciju, ir ieguvuši augstāko izglītību, kas varētu būt skaidrojams ar to, ka cilvēki ar augstāko izglītību zina, kā risināt problēmas, kas saistītas ar diskrimināciju, un labāk pārzina savas tiesības. 11,8% saskārušies ar rasismu, kas norāda, ka Latvijas – Lielbritānijas kultūru kontekstā latvieši Lielbritānijā ar šādu kultūras barjeru saskaras reti, jo mēs, tāpat kā briti, piederam pie eiropeīdās rases, un mums ir salīdzinoši līdzīgs izskats bez lielām vizuālajām atšķirībām, taču tas nenozīmē, ka rasismam nevajadzētu pievērst pārāk mazu uzmanību. Piemēram, ar rasismu var būt saskārušies tie latvieši, kuri pēc ārējā izskata ir tumsnēji.

15,8% atzīmējuši, ka lietišķajā komunikācijā saskaras ar mijkultūru fobiju, jeb citas kultūras, šajā gadījumā latviešu, nepieņemšanu vai pat bailes no šīs kultūras. Šo kultūras barjeru var izraisīt negatīvs viedoklis par latviešiem, kurš tiek vispārināts un attiecināts uz

---

¹²¹ Burrent, J. *Eastern European Workers Under Attack*, 25.05.2011. Pieejams: www.irr.org.uk/

visiem kultūras pārstāvjiem, veidojot negatīvus stereotipus, kuri pārauguši aizspriedumos un noveduši pie diskriminācijas. Mijkultūru fobija ir visu iepriekšējo kultūras barjeru apvienojums, kur viena papildina citu. 2/3 no šiem respondentiem ir sievietes, kas vēlreiz apstiprina to, ka sievietes tiecas pasauli redzēt caur emocionalitātes prizmu, saskatot arī to, kas nav acīmredzams un izpaužas, piemēram, tikai fiziskajā līmenī, kā tas ir tiešajā diskriminācijā. Lielākā daļa no tiem, kuri izjūt mijkultūru fobiju, ir ieguvuši augstāko izglītību. Šie respondenti ir labāk informēti, viņiem ir plašāks redzesloks, kas nozīmē arī to, ka problēmas tiek uztvertas un analizētas vairākos slāņos, un tās ir iespējams atšķirt citu no citas. Cilvēks ar zemāku izglītības līmeni kombinācijā ar šauru redzesloku visas komunikācijas procesā radušās grūtības raksturo kā vienu veselumu, neizšķirot atšķirības.

36,8% atzinuši, ka saskārušies ar nepietiekamu pieredzi mītnes zemē, kas šajā gadījumā ir Lielbritānija. Saskarsme ar šo kultūras barjeru ir kopīga gandrīz visiem strādāt gribošajiem latviešiem Lielbritānijā neatkarīgi no vecuma, izglītības un uzturēšanās reģiona. Šāds rādītājs ir saprotams, jo, nonākot pilnīgi jaunā vidē, rodas daudz jautājumu un parādās neskaidrības par lietām un procesiem gan sadzīvē, gan lietišķajā saskarsmē, kas līdz šim ir bijuši skaidri, piemēram, kā apmaksāt rēķinus, noslēgt īres līgumu, atvērt kontu bankā, reģistrēt īpašumu utt. No visiem, kuri atzīmēja šo atbilžu variantu, 2/3 ir sievietes. Tas skaidrojams ar to, ka sievietēm biežāk ir nepieciešams augstāks komforta līmenis, piederības sajūta un atbalsts, tādēļ nonākot jaunā vidē, īpaši bez tiem līdzcilvēkiem, ar kuriem kopā pavadīts laiks līdz šim, viņas izteiktāk izjūt pieredzes trūkumu, kurš liedz atrasties savā komforta zonā. Lietišķajā komunikācijā Lielbritānijā sievietēm nepietiekama pieredze var nozīmēt mazākas iespējas atrast piemērotu darbu, piemērotus dzīves apstākļus vai pat nonākt fiktīvu laulību gūstā. Fiktīvas laulības Lielbritānijā nav retums, tai skaitā ar sievietēm no Latvijas. Pēc Lielbritānijas valdības rīcībā esošajiem pētījumiem, katru gadu aptuveni 4-10 tūkstoši cilvēku Lielbritānijā nonāk ar fiktīvu laulību palīdzību, kas nozīmē ka katru gadu atrodas tāds pats skaits jaunu meiteņu, kuras piekrīt šāda veida laulībām naudas, nezināšanas vai kāda cita iemesla dēļ.¹²²

Nedaudz vairāk nekā trešā daļa respondentu (32,9%) ir saskārušies ar etnocentrismu izpausmēm jeb to, ka briti sevi uzskata par pārāku kultūru. 3/5 no tiem ir sievietes, kas varētu būt saistīts ar to, ka sievietes pasauli tiecas redzēt emocionālāk, izjūt atšķirības izturēšanās veidā pret viņām un izjūt to, ja kāds sevi uztver kā pārāku.

---

¹²² *Sham marriages and civil partnerships*.10.2013. Pieejams: www.gov.uk/

Interesanti, ka 99% kā savu uzturēšanās reģionu norādījuši Angliju, tai skaitā Londonu un tās apkārtni. Šādu rezultātu var skaidrot ar to, ka angļi sevi uzskata par pārākiem, un tas izpaužas ne tikai saskarsmē ar citu valstu iedzīvotājiem, bet arī savas valsts ietvaros. Anglija jau vēsturiski ir bijis dominējošais reģions, kurš laika gaitā ir pakļāvis sev apkārtējos reģionus, iekļaujot tos Lielbritānijas sastāvā. Šis vēsturiskais mantojums ļauj angļiem par sevi domāt kā par dominējošo kultūru. Šo pārliecību veicina arī tas, ka angļu valoda ir ne tikai Lielbritānijas oficiālā valoda, bet arī viena no visplašāk izmantotajām *lingua franca* pasaulē. Citos Lielbritānijas reģionos etnocentrisms nav tik izteikti jūtams tādēļ, ka šo reģionu iedzīvotāji paši izjūt sevi kā minoritātes kultūras Lielbritānijā un neuzskata sevi par pārākiem. Viņi paši ilgu laiku ir bijuši apspiesti. Tādēļ arī līdzvērtīga komunikācija vieglāk veidojama kādā citā Lielbritānijas reģionā, izņemot Angliju.

82,9% jeb pārliecinošs vairākums uzrāda, ka ir saskārušies arī ar kultūras barjerām, kuras nav norādītas. Šādas atbildes ir sniegtas, lai precizētu tās grūtības, ar kurām viņi ir saskārušies, piemēram, atšķirīgi komunikācijas stili. Šis augstais rādītājs norāda uz to, ka pastāv vēl citas grūtības, kuras var definēt kā kultūras barjeras. Pie citām grūtībām tiek minēti, piemēram, atšķirīgi vārdu saīsinājumi un sinonīmi, sarežģītais dokumentu noformēšanas process, sliktie darba apstākļi. Vārdu saīsinājumi bez iepriekšējām priekšzināšanām var traucēt pilnvērtīgai saziņai. Kā piemēru var minēt saīsinājumus, kurus Lielbritānijā lieto pirms vārdiem- *Mr*, *Miss*, *Ms* vai *Mrs*. Kungiem ir tikai viens saīsinājums, neatkarīgi no ģimenes stāvokļa - precējies vai nē, un, izmantojot šo saīsinājumu, nevar kļūdīties komunikācijā. Turpretī ar saīsinājumiem, ko lieto pie sieviešu vārdiem, jāuzmanās. *Ms* lieto kā ekvivalentu vīriešu *Mr*, lai nevarētu noteikt ģimenes stāvokli, bet *Mrs* lieto, uzrunājot precētas sievietes, un *Miss*, uzrunājot jaunkundzes¹²³. Sarežģīto formalitāšu kārtošanu uzņēmējdarbības kontekstā, kuru respondenti minējuši vairākkārt, varētu pievienot pie atšķirīgiem uzskatiem, jo, kas vienam šķiet ātri, citam lēni, tas atkarīgs no tā, kā katra kultūra kopīgi uztver šo pasauli un laika ritējumu tajā. Tiek norādīts, ka grūtības savstarpējā komunikācijā varētu sagādāt arī britu un latviešu atšķirīgais komunikācijas stils – latviešiem tas ir tiešs, britiem – netiešs. Šāda detalizēta atbilde norāda, ka respondents ir ļoti zinošs mijkultūru komunikācijas jautājumos.

Apkopojot pētījuma rezultātus, var secināt, ka visbiežāk no visām iepriekš minētajām kultūras barjerām latvieši saskaras ar valodas barjeru, atšķirīgiem uzskatiem un

---

¹²³ Wolfe, L., *Business Etiquette - How to Address Women by Gender Title*. Pieejams: womeninbusiness.about.com

vērtībām, kā arī stereotipizāciju, kas izraisa aizspriedumus un diskrimināciju. Visretāk latvieši saskaras ar rasismu. Tas parāda, ka Lielbritānijā latviešu un britu savstarpējā komunikācijā grūtības sagādā tās atšķirības, kas nav balstītas uz vizuālo izskatu – tās parādās komunikācijas procesā, esot līdzās ikdienā.

2.2.2. Saskarsmes biežums atkarībā no saskarsmes vietas

Aptaujātie latvieši sarindoja iestādes un pakalpojumu sniedzējus pēc tā, kur viņi visbiežāk saskaras ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā. Piedāvātās iespējas bija: valsts iestādes, uzņēmumi, bankas un citas kredītiestādes, dažādi pakalpojumu sniedzēji (piemēram, telefonoperatori, taksometra pakalpojumi, jurista pakalpojumi u.c.), veikali/kafejnīcas. Pirmajā vietā ierindojas veikali un kafejnīcas, kur 37,5% visbiežāk saskaras ar kultūras barjerām, tad ar 25% seko bankas un kredītiestādes. Visretāk ar kultūras barjerām latvieši saskaras komunikācijā ar dažādiem uzņēmumiem – 6,3% šo izvēli ir norādījuši kā pirmo sarakstā. Veikalos un kafejnīcās visbiežāk saskarties ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā var tādēļ, ka šajās iestādēs ir visbrīvākais komunikācijas stils no tām, kuras ietvertas aptaujā, un darbiniekiem ir vislielākās iespējas paust savu personīgo viedokli, kas nepauž uzņēmuma kopīgo politiku. Bankās un citās kredītiestādēs sastopamās kultūras barjeras var būt, piemēram, atšķirīgi uzskati un vērtības. Atšķirīga laika un darba organizēšana var radīt komunikācijas traucējumus, kā jau iepriekš minēts. To, ka latvieši visretāk ar kultūras barjerām saskaras dažādos uzņēmumos, var skaidrot ar to, ka uzņēmumu nacionālais sastāvs parasti ir multikulturāls, un cilvēki ikdienā strādā kopā ne tikai ar britiem, bet arī ar dažādu citu kultūru pārstāvjiem. Tajos uzņēmumos, kuru darbība vērsta uz klientu apkalpošanu kā arī starptautisku darbību, parasti ir ļoti toleranta attieksme pret citām kultūrām, un tiek izstrādātas dažādas iekšējās politikas vadlīnijas mijkultūru komunikācijas veicināšanai. Visbiežāk valsts iestādēs ar kultūras barjerām saskaras 18,7% aptaujāto. Gandrīz katrs piektais ir izjutis kādu no barjerām, kas ir vidējs rādītājs.

Par to, kur latvieši visretāk saskaras ar kultūras barjerām, nevar spriest viennozīmīgi, jo vienāds atbilžu skaits ir trīs no pieciem iestāžu tipiem: valsts iestādēm, uzņēmumiem un bankām, un citām kredītiestādēm, katram 25% no kopējā atbilžu skaita. Šāds rezultāts ir tādēļ, ka šīs ir visstingrāk uzraudzītās iestādes, kurām ir rūpīgi

izstrādātas vadlīnijas, kas ietver arī mijkultūru komunikāciju, jo tas tieši ietekmē šo iestāžu reputāciju un publisko tēlu.

2.3. Latviešu kultūras barjeru pārvarēšanas paņēmieni

Šīs aptaujas ietvaros respondenti atbildēja uz dažādiem ar kultūras barjerām saistītiem jautājumiem. Tas tika darīts, lai noskaidrotu, vai viņuprāt viņi/viņas zina, kā pārvarēt kultūras barjeras. Ja zina, tad kā viņi/viņas tās cenšas pārvarēt? Vai pirms došanās uz Lielbritāniju norisinājās iepriekšēja sagatavošanās komunikācijai ar citu kultūru pārstāvjiem un, ja jā, tad kā tas notika? Vai respondenti ir meklējuši kādu informāciju par kultūras barjeru pārvarēšanu jau pēc došanās uz Lielbritāniju, ja jā tad kur? Kā arī aptaujātie tika aicināti dalīties ar savu pieredzi, sniegt komentārus par šo tēmu un iepriekšējo saskarsmi.

Uz jautājumu: "Vai, Jūsaprāt, Jūs zināt, kā pārvarēt kultūras barjeras?" 61,8% atbildēja apstiprinoši. Lai arī tas ir salīdzinoši liels rādītājs, jāvērs uzmanība arī uz to, ka gandrīz 39% to nezina, kas ir vairāk kā trešā daļa no visiem aptaujātajiem. Tieši šai latviešu daļai Lielbritānijā ir nepieciešams parādīt, ka pastāv iespējas pārvarēt komunikācijā pieredzētās grūtības un veidot plaukstošu un panākumiem bagātu mijkultūru komunikāciju. Tas pierāda šī bakalaura darba nozīmīgumu un nepieciešamību izveidot informatīvu materiālu latviešu valodā. Respondenti, kuri uz šo jautājumu atbildēja apstiprinoši, tika aicināti dalīties ar saviem paņēmieniem kultūras barjeru pārvarēšanā. Viens no populārākajiem veidiem, kā tikt pāri šīm robežām, ir aktīva saskarsme ar britiem, došanās uz vietējiem pasākumiem, vietējās preses lasīšana un TV kanālu skatīšanās. Šāda pieeja tiešām var būt viens no labākajiem veidiem, kā adaptēties jaunā vidē – novērojot vietējo kultūru un cenšoties to imitēt, atkārtot. Taču tas neatrisina problēmas, kas saistītas, piemēram, ar stereotipu veidošanos par latviešiem. Šādas problēmas var atrisināt tikai pašiem latviešiem aktīvi līdzdarbojoties un radot par sevi labu iespaidu apkārtējai sabiedrībai. Šajā sakarā noderīgs var būt kāda respondenta sniegtais piemērs, ka, lai pārvarētu ar mijkultūru komunikāciju saistītās grūtības, labs veids ir: „*Informēt draugus par to, kādi ir latvieši, lai kļiedētu pieņēmumus – gatavoju mūsu ēdienus, rādu bildes no Latvijas, mācu dažādus izteicienus latviski, stāstu par mūsu kultūru.*” Daudzi uzsver valodas prasmes nozīmīgumu, jo bez valodas nevar būt komunikācija. Tas norāda uz to, ka valodas barjeras pārvarēšana ir pirmais solis kultūras barjeru pārvarēšanas ceļā un, to

pārvarot, nedrīkst apstāties pie sasniegtajiem rezultātiem, ja ir vēlēšanās pilnvērtīgi iekļauties jebkurā, ne tikai britu kultūrā. Tā kā Lielbritānijas galvaspilsēta Londona ir ļoti multikulturāla, tad tie Latvieši, kuri uzturas Londonā vai tās apkārtnē, bieži norādījuši, ka iepriekšēja pieredze kādā citā multikulturālā vidē, kā arī gatavošanās multikulturālai sabiedrībai palīdz komunicēt veiksmīgāk. Parādās arī tādi viedokļi, kas uzskata, ka pārvarēt kultūras barjeras palīdz sava viedokļa uzspiešana, mēģināšana neiesaistīties kontaktā ar britiem. Sava viedokļa paušana ir pozitīvi novērtējama darbība, kamēr tā neaizliedz citādu viedokļu paušanu, savukārt viedoklis, ka: „jo mazāk saskarsmes ar citu kultūru pārstāvjiem, jo mazākas iespējas rasties konfliktam” „ir vissliktākais scenārijs savstarpēji labvēlīgu attiecību radīšanai starp divām kultūrām. Gan vienai, gan otrai kultūrai informācijas trūkuma rezultātā sāk rasties dažādi priekšstati, kas pārtop vispārīgumos un stereotipos par otru kultūru. No izvairīšanās būtu jāizvairās. Kopīgā vadlīnija visām atbildēm ir laiks. Laiks dod iespēju aprast vienam ar otru un spert soļus pretī pareizi veidotai un nodrošinātai mijkultūru komunikācijai lietišķajā komunikācijā, kā arī ikdienā.

Uz jautājumu: „Vai pirms došanās uz Lielbritāniju Jūs gatavojāties mijkultūru saskarsmei lietišķajā komunikācijā?” tikai nedaudz vairāk nekā piektdaļa (22,4%) atbildēja apstiprinoši. Tas nozīmē, ka 77,6% respondentu pirms došanās uz Lielbritāniju neaizdomājās par to, kāda ir saskarsme ar citu kultūru pārstāvjiem, tai skaitā ar britiem, un kā tas ietekmēs viņu ikdienu. Lielākā daļa pirms Latvijas atstāšanas bija nesagatavoti šāda veida komunikācijai. Iespējams, pirms došanās uz citu valsti darba meklējumos, vairums latviešu par to neaizdomājas. Primārais uzdevums bija atrast darbu, stabilus ienākumus un dzīvesvietu, nedomājot par apkārtējiem faktoriem, piemēram, kultūrām, ar kurām būs līdzās jādzīvo. Tiem, kuri atbildēja apstiprinoši, tika lūgts komentēt, kā izpaudās gatavošanās mijkultūru saskarsmei. Aptaujātie atbildējuši, ka mācījās angļu valodu, lasīja par Lielbritānijas kultūru, tās vēsturi, politisko vidi, mēģināja atrast informāciju par iespējamajām grūtībām, šķēršļiem praktisko procesu norisē. Lielākā daļa informāciju meklēja internetā, daudzi jautājuši Lielbritānijā jau esošajiem draugiem un paziņām. Kāds ir norādījis arī to, ka pirms došanās uz Lielbritāniju apmeklēja seminārus, lai pilnveidotu savas zināšanas.

68,4% uz jautājumu: „Vai Jūs esat meklējis/-usi informāciju par starpkultūru saskarsmi jau atrodoties Lielbritānijā, lai pilnveidotu savas zināšanas?” atbildējuši noraidoši. Tas skaidrojams ar to, ka latviešiem raksturīgi neuzdot daudz jautājumu un

nepievērst sev uzmanību, ja kaut kas nav skaidrs, jo tā kā latvieši ir ļoti individuālistiski, daudz komfortablāk viņi jūtas, ja spēj paši atrisināt radušās problēmas.¹²⁴

Aptaujas dalībniekiem bija iespēja arī dalīties ar papildu komentāriem, novērojumiem, pieredzi lietišķās komunikācijas ar britiem Lielbritānijā kontekstā. Interesants ir viedoklis, kur tiek pausts, ka britu konservatīvisms un salu kultūras (*Insularity*) specifika biznesa vidē neveicina citu kultūru vieglu integrāciju britu kultūrā un šo kultūru izpēti, lūkojoties tālāk par stereotipiem. Izpētot šos komentārus, kopumā var secināt, ka latvieši ir pozitīvi noskaņoti pret britiem, saprotot to, ka pašiem jābūt iecietīgiem un pretimnākošiem, jo Lielbritānija ir multikulturāla valsts, un tāda tā bijusi jau izsenis.

Apkopojot anketas un izpētot iegūtos datus, tika iegūti rezultāti, kuri palīdz aptuveni ieraudzīt esošo situāciju Lielbritānijā. Šis empīriskais pētījums pierāda, ka kultūras barjeras pastāv. Ne visi Lielbritānijā dzīvojošie latvieši saprot, kā rīkoties, saskaroties ar tām, un kā vislabāk tās pārvarēt. Kultūras barjeras parādās neatkarīgi no uzturēšanās reģiona, taču atkarībā no reģiona iezīmējas noteiktas kultūras barjeras, piemēram, Anglijā ir izteiktāks etnocentrisms.

3. BRITU SASKARSME AR KULTŪRAS BARJERĀM LIETIŠKAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ LATVIJĀ

Šajā nodaļā tiek apskatītas biežākās kultūras barjeras mijkultūru komunikācijā Latvijā saziņā starp britiem un latviešiem. Pētījumā ir izmantotas kvalitatīvās pētniecības metodes – nestrukturēta intervija ar Vilhelmīni Braunu un Latvijā dzīvojošu britu anonīmas atbildes uz iepriekš sagatavotiem jautājumiem par saskarsmi ar kultūras barjerām un to pārvarēšanas veidiem, uzturoties Latvijā. Intervijā ar starpkultūru komunikācijas ekspertu Vilhelmīni Braunu¹²⁵ tika uzdoti jautājumi par viņas pieredzi ar ārzemniekiem, tai skaitā britiem, kuri dzīvo un strādā Latvijā, un kuriem viņa ir sniegusi padomus par veiksmīgāku mijkultūru komunikācijas norisi. Aptaujātie briti atbildēja gan uz vispārīgiem jautājumiem, piemēram, par vecumu, uzturēšanās ilgumu, izglītības līmeni u.c., gan uz jautājumiem, kas tieši saistīti ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā, piemēram, respondentiem tika lūgts novērtēt skalā no 1-5, kuras ir tās situācijas, kur viņi

¹²⁴ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*, 367.lpp

¹²⁵ Vilhelmine Brown, Intercultural Communication trainer, lecturer, Business consultant www.c-ccb.co.uk

visbiežāk vai visretāk saskaras ar komunikācijas barjerām, kur kā atbilžu varianti tika piedāvāti: valsts iestādes, bankas un citas kredītiestādes, uzņēmumi, pakalpojumu sniedzēji, kā arī veikali, kafejnīcas u.c. apkalpojošās sfēras iestādes. Aptaujāti tika cilvēki no Lielbritānijas tirdzniecības kameras Latvijā, kā arī lielākās ārvalstnieku kopienas internetā (*expat community*) - Internations.org¹²⁶ biedri, kuri ir dzimuši Lielbritānijā, taču kādu laiku uzturējušies vai vēl joprojām uzturas Latvijā un ir darbības spējā. Kopumā tika uzzināts 8 Latvijā dzīvojošu britu viedoklis par problēmām, kas viņiem traucē lietišķajā komunikācijā ar latviešiem. Respondentu skaits nav tik liels, lai izmantotu kvantitatīvo pētniecības metodi, tādēļ iegūtās atbildes tiek skatītas un analizētas, pielietojot kvalitatīvo pētniecības metodi. Tā kā britu skaits Latvijā nav liels, nedaudz virs 200, tad iegūto atbilžu skaits, lai arī neliels, ir vērtīgs ieguvums, jo līdz šim līdzīgs pētījums nav veikts, un iegūtās atbildes palīdz noskaidrot britu viedokli par kultūras barjerām komunikācijā ar latviešiem. Aptaujas anketas respondentiem tika izsūtītas personīgi, rakstiskā veidā uz e-pastu, lūdzot anonīmi atbildēt uz jautājumiem. Neierasta tendence, kas neparādījās, aptaujājot Lielbritānijā dzīvojošos latviešus – tika saņemta rakstiska atbilde un izrādīta pastiprinātā interese par pētījumu. Tika saņemti vairāki e-pasti ar laba vēlējumiem, lai noskaidrotu kādas radušās neskaidrības, kā arī vienkārši apstiprinājums, ka anketa tiks aizpildīta. Tas skaidri parāda latviešu un britu atšķirīgo komunikācijas stilu lietišķās sarakstes formā. Latvieši reti atbild uz e-pastiem, jo nevēlas pievērst sev lieku uzmanību un uzdot jautājumus. Šādam apgalvojumam piekrist arī biznesa konsultante V. Brauna¹²⁷

Svarīgi ir nodalīt Latvijā līdzās pastāvošas divas lielas sabiedrības grupas – latviešu un krievvalodīgo kultūras grupas. Jāatzīmē, ka krievvalodīgo kultūras grupā tiek iedalīti ne tikai krievi, bet arī ukraiņi, baltkrievi u.c. krievvalodīgie. Latvijā attiecīgi var iezīmēt arī divus galvenos lietišķās komunikācijas stilus – latviešu un krievvalodīgo. Tas saistīts, galvenokārt, ar to, kāda ir klientu mērķauditorija, un uz kādu tirgu uzņēmums ir tendēts – uz rietumiem vai austrumiem, jeb Krieviju u.c. bijušajām Padomju Savienības valstīm. Savā bakalaura darbā autore ir izvēlējusies pētīt britu saskarsmi ar latviešiem un latviešu lietišķās komunikācijas stilu Latvijā, uzmanību vēršot uz to, kā briti redz latviešu kultūru un tās īpašības un īpatnības, jo Latvijā ir vieglāk pamanīt un definēt tiešo britu un latviešu mijkultūru komunikāciju nekā Lielbritānijā, jo šeit briti ir spiesti pamanīt latviešu kultūru

---

¹²⁶ <http://www.internations.org/>

¹²⁷ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*, 367.lpp

un pievērst uzmanību atšķirīgajam. Uzmanība tiek vērsta arī uz grūtībām lietišķajā komunikācijā, ar kurām briti saskaras, un to, kā viņi mēģina šīs grūtības pārvarēt.

3.1. Aptaujas vispārīgie dati

Kā jau iepriekš tiek minēts, briti vēsturiski ir dominējošā kultūra. Šāds apgalvojams minēts arī intervijā. Šāda britu kultūras rakstura iezīme var ietekmēt britu iekļaušanos kādā citā kultūrā un veiksmīgas mijkultūru komunikācijas veidošanu ārpus Lielbritānijas, šajā gadījumā – Latvijā. Ierodoties Latvijā un satiekoties ar latviešiem, Briti turpina sagaidīt, ka tiks pieņemta viņu kultūra, ka latvieši pielāgosies. Un visbiežāk tā arī notiek, jo latviešiem ir zema kultūras pašapziņa, un tādēļ latvieši tiecas pielāgoties visām ienākošajām kultūrām, arī britiem. Šī zemā pašapziņa biznesa vidē ļauj ienākt vadītājiem no citām valstīm, pašiem latviešiem bieži vien nemaz nepretendējot uz augstajiem amatiem.

Briti Latvijā ierodas dažādu mērķu vadīti, taču lielākajā daļā gadījumu tas ir saistīts ar darba pienākumu pildīšanu mūsu valstī. Kā atbild aptaujātie briti, tad tas ir kāda starptautiska uzņēmuma ietvaros, kā arī uzsākot savu biznesu Latvijā. Tikai divi no aptaujātajiem Latvijā uzturējušies mazāk nekā divus gadus, pārējie Latvijā ieradušies ne ātrāk kā 2010.gadā, kas norāda, ka pat tad, kad Latvijā pieauga bezdarba līmenis ekonomiskās krīzes dēļ, speciālisti no citām valstīm tika gaidīti. Arī uzsākt jaunu biznesu Latvijā pēc krīzes gados tiem, kuriem to atļāva līdzekļi, piemēram, ārvalstu investoriem, bija ļoti izdevīgi, tam piekrīt arī aptaujātie briti. Atbildot uz jautājumu par nodarbinātības statusu, neviens respondents nenorādīja, ka ir strādnieks vai bezdarbnieks, kas norāda, ka uz Latviju reti dodas tie briti, kuri ir darba meklējumos un ir gatavi pieņemt jebkuru darba piedāvājumu. Tas ir saprotams, jo Latvijas kopējais dzīves līmenis ir zemāks nekā Lielbritānijas. Aptaujātie norādījuši, ka ieņem salīdzinoši augstus amatus, piemēram, vada kādu uzņēmumu, vai arī ir pašnodarbinātie. Viens no aptaujātajiem ir devies pensijā ātrāk nekā to paredz Lielbritānijas likumdošana, kas nosaka, ka pensionēšanās vecums ir 65 gadi. Šis cilvēks pensijā ir devies jau 61 gada vecumā. Tas nozīmē, ka, iespējams, viņš saņem pensiju kādā no Lielbritānijas reģioniem, piemēram Skotijā, kas ir norādīta kā reģions, ar kuru šis cilvēks sevi identificē visvairāk, jo šajā reģionā ir iespējams saņemt

reģiona maksātu pensiju jau no 60 gadu vecuma¹²⁸. Savukārt, cits aptaujātais ir norādījis, ka viņš ir partneris kādā uzņēmumā. Augstu amatu ieņemšana sakrīt arī ar iegūto izglītības līmeni. Latvijā ir sastopams uzskats, ka ārzemēs iegūtā izglītība ir ļoti laba, pat labāka nekā Latvijā iegūtā, un tā paver plašākas iespējas profesionālajā izaugsmē. Tas vēlreiz apliecina, ka briti uz Latviju dodas strādāt augstāka līmeņa darbus, jo, ieguvuši augstāko izglītību, diez vai dotos uz citu valsti strādāt zemāka līmeņa darbus. Visi aptaujātie ir ieguvuši augstāko izglītību. Nevienam no aptaujātajiem nav jaunāks par 21 gadu, bet lielākā daļa ir vismaz 31 gadu veci. Tas ir laiks, kad karjerā parādās izaugsme un iespējas ieņemt augstākus un atbildīgākus amatus.

3.2. Komunikācija un tās traucējumi lietišķās saskarsmes kontekstā.

Britiem lietišķajā saskarsmē ar latviešiem, jārēķinās ar to, ka latviešu komunikācijas stils ir citādāks, nekā tas ir pieņemts Lielbritānijā. Mūsdienās Latvijā ir novērojama Rietumeiropas un postpadomju komunikācijas stilu sajaukšanās, jo pamazām notiek atbrīvošanās no vēsturiskās bagāžas, tai pašā laikā meklējot savu komunikācijas identitāti mūsdienu multikulturālisma un globalizācijas kontekstā. Aptaujātie briti piekrīt, ka ir lietas, pie kurām ir jāpierod, dzīvojot Latvijā, strādājot šeit un veicot dažādas citas ar lietišķo komunikāciju saistītas darbības. Šajā apakšnodaļā tiek aprakstītas nozīmīgākās atšķirības, kuras uzsvēruši aptaujātie briti, kā arī tās, kuras tiek uzsvērtas intervijā.

3.2.1. Piedzīvoto kultūras barjeru uzskaitījums

Aptaujātajiem britiem tika lūgts norādīt, ar kādām kultūras barjerām viņi ir saskārušies Latvijā. Gandrīz visi kā galveno kultūras barjeru, ar kuru viņi ir sastapušies Latvijā lietišķajā komunikācijā, min atšķirīgas vērtību sistēmas un uzskatus. Šī kultūras barjera kopā ar nepietiekamu pieredzi mītnes zemē, ar ko arī ir saskārušies aptaujātie briti, var radīt daudz pārpratumu, neizpratni un dažādas citas grūtības saskarsmē ar latviešiem. Kā piemēru var minēt atšķirīgo latviešu un britu komunikācijas stilu. Kā apstiprina arī starpkultūru sakaru eksperte Vilhelmīne Brauna, latviešiem piemīt tiešs komunikācijas

---

¹²⁸ *The State Pension gives people of State Pension age a regular income to live on.* Pieejams: www.ageuk.org.uk/

stils, kamēr briti komunicē netiešā veidā. Arī Ričards Luiss britu komunikāciju raksturo ar izteicienu, ko latviski varētu tulkot kā „lēnāk pār tiltu” (*don't rock the boat*). Tas ir nesteidzīgs, nepiespiests komunikācijas stils.¹²⁹ Viņiem ir svarīgi izvairīties no negativitātes un nebūt nepieklājīgiem. Spriedze tiek mazināta ar humora palīdzību un nelielām sarunām (*small-talk*). Lēmumi netiek sasteigti, tie tiek pieņemti tad, kad viss interesējošais ir noskaidrots. Kā min V. Brauna, tad latviešiem piemīt tiešais komunikācijas stils, kurš lietišķajā komunikācijā bieži vien ir ļoti formāls. Latvieši savā komunikācijas veidā ir strukturēti, neizplūst garās sarunās un nenovirzās no mērķa. Briti šo tiešumu bieži vien uztver kā nepieklājīgu izturēšanos, jo nav pieraduši pie šāda tiešuma. Tam piekrīt aptaujātie briti. Kāds min: „*Lai arī latvieši ir ļoti tieši, tomēr ar lielu pacietības devu pie tā var pierast.*” Arī humora trūkumu lietišķajā komunikācijā briti nesaprot. Latvieši tiecas parādīt negatīvo, bet aizmirst par uzslavām, kas britiem liek domāt, ka viņus pietiekami nenovērtē. Britus bieži vien šokē latviešu saskarsmes stils, un ir vajadzīgs laiks, lai viņi pie tā pierastu un spētu komunicēt tādā pat līmenī un uztvert šādu komunikācijas stilu kā normālu.

Latviešiem piemīt arī atšķirīgs vadības stils. Kā uzsver aptaujātie briti, uzsākot darbu kādā uzņēmumā, īpaši, ja tas ir saistīts ar augstu amatu un padotajiem, jāņem vērā šīs atšķirības. Arī V. Brauna min, ka gadījumā, ja ārzemnieks vadošā amatā nav informēts par latviešiem ierasto vadības stilu, tad pastāv liela iespēja saskarties ar grūtībām. Latvieši ir pieraduši pie diezgan autoritatīva vadības stila. Tas nozīmē, ka latvieši lieliski izpilda dotos uzdevumus, neuzskata par nepieciešamu iesaistīties lēmumu pieņemšanā, kā arī izvairās izteikt savu viedokli, īpaši, ja tas nesakrīt ar uzņēmuma politiku vai priekšniecības viedokli. Britu vadības stils, savukārt, ir demokrātisks, jo briti ir pieraduši iesaistīt savus darbiniekus lēmumu pieņemšanā, iedrošina tos izteikt savu viedokli un vēlas, lai priekšniecība netiktu uztverta kā stingra un attālināta no padotajiem. Nezinot šīs atšķirības, briti, nonākuši augstā amatā Latvijā, kur padotie ir latvieši, riskē ar to, ka izturoties *čomiski* un ar humoru, viņi netiks uztverti nopietni un latvieši šādu izturēšanos var izmantot savās interesēs. Vadītājam no citām valstīm, tai skaitā Lielbritānijas, ir ļoti svarīgi būt informētam par kultūru atšķirībām.

Kā uzsver viens no aptaujātajiem, šāds komunikācijas un izturēšanās veids saistīts ar postpadomju domāšanas veidu, kāds piemīt latviešiem. Latvieši izvairās uzņemties atbildību un atbildēt par saviem vārdiem. Kā jau iepriekš minēts, to apstiprina arī

---

¹²⁹ Lewis, Richard D. *When cultures collide...*,69lpp

G.Hofstede's izstrādātajās dimensijās Latvijas augstais rādītājs dimensijā „Izvairīšanās no nenoteiktības” (*Uncertainty avoidance*)¹³⁰. Kā min kāds aptaujātais, tad Latvijā vēl aizvien pastāv „varas vertikāle”, kas nozīmē, ka katrs zemākais kādas struktūras posms ir atkarīgs no augstāk stāvoša posma, kurš tāpat kā zemākie posmi, ir atkarīgs no kāda vēl augstāk stāvoša. No vienas puses, tas atbrīvo iesaistītās personas no tiešas atbildības un lēmumu pieņemšanas, bet no otras puses liedz objektīvi reaģēt noteiktās situācijās. Šāda struktūra ir birokrātiska un panākt savu var tikai tāds, kuram ir sakari vajadzīgajā iestādē, vai arī ir ļoti labas *sarunāšanas spējas*. Atsaucoties uz interviju, jāmin, ka ārzemniekiem, tai skaitā arī britiem, ir jāņem vērā ne tikai šī „varas vertikāle”, bet arī augstais korumpētības līmenis, kas Latvijā, kā postpadomju valstī, ir ierasta parādība, kā arī sarežģītais dokumentu un dažādu citu formalitāšu kārtšanas process. Šīs īpašības atzīmējusi vairāk kā puse aptaujāto. Kā tiek uzsvērts intervijā, Lietišķās komunikācijas kontekstā būtu ieteicams noalgot kādu vietējo, kurš pārzina dažādus formalitāšu un dokumentu kārtšanas procesus, lai izvairītos no nepatīkamām situācijām un ietaupītu laiku. Briti ir pieraduši visu darīt, vadoties pēc noteikumiem, tādēļ Latvijā viņi saskaras ar grūtībām, jo Latvijā bieži vien nākas „apiet sistēmu”, lai spētu panākt to, kas nepieciešams. Britus izbrīna arī tas, ka latvieši bieži vien darbu veic tādēļ, ka to pieprasa darba devējs, nevis paša interesēs. Britiem raksturīgā pieklājība, pareizība, vēlme visu darīt pēc noteikumiem, stāvēšana rindā (*queueing*, dzīvojot Latvijā, var sagādāt daudz grūtību, kuras pārvarēt var tikai ar laiku un izpratni. To apstiprina arī viens no aptaujātajiem norādot, ka viņam traucē tas, ka ir vajadzīgs daudz laika, lai nokārtotu jebkādu formalitāti, un process ir nevajadzīgi sarežģīts. Kā min kāds aptaujātais: „*Complexity of forms - does it have to be so difficult? My name on the same sheet of paper THREE times!!!*”. Problēmai ar sarežģīto papīru kārtšanu piekrīt arī kāds cits aptaujātais, norādot, ka saskarsmē ar latviešiem lietišķajā komunikācijā parādās ļoti sarežģīts datu apstrādes process, un viss prasa ļoti daudz laika gan, lai saprastu sistēmu, gan izdarītu visu nepieciešamo.

Kā nākamo visbiežāk pieredzēto kultūras barjeru aptaujātie briti min aizspriedumus. Puse no viņiem norādījuši arī to, ka ir saskārušies ar stereotipiem. Kā jau vairākkārt minēts, stereotipizācija un aizspriedumi ir savstarpēji saistīti. Stereotipi un aizspriedumi pret britiem Latvijā radušies tādēļ, ka pirmskrīzes gados britu tūristi aktīvi apmeklēja Latviju lētās naktsdzīves un pieejamo meiteņu dēļ, bieži pārkāpjot likumu,

---

¹³⁰ *Country Comparison by G. Hofstede* pieejams: geert-hofstede.com/countries

piemēram atkailinoties vai nokārtojot dabiskās vajadzības publiskās vietās. Pēdējos gados šī nepatīkamā tendence ir izskausta, taču stereotipus un no tiem radušos aizspriedumus nav tik viegli izskaust. Aizspriedumi lietišķajā komunikācijā traucē, jo latvieši mēdz uz britiem skatīties ar aizdomām. Kā minēts autore veiktajā intervijā, latviešiem trūkst padziļinātu zināšanu mijkultūru saskarsmē, un tās tiek uzskatītas par maznozīmīgām. Zemā interese par mijkultūru saskarsmi neļauj latviešiem atbrīvoties no aizspriedumiem pret britiem, jo tiek uzskatīts, ka šādas grūtības pašas ar laiku izzudīs bez īpašas piepūles. Latvijā kopumā ir ļoti zema interese par starpkultūru komunikācijas prasmju apguvi, lai zinātu, kā rīkoties saskarsmē ar citu kultūru pārstāvjiem un veidot veiksmīgas attiecības. Interesanti, ka neviens no aptaujātajiem nav saskāries ar diskrimināciju, kas ir stereotipu izraisīta vīsaasinātākā kultūras barjera izpausme. Atsaucoties uz interviju, iespējams, tas ir tādēļ, ka latvieši reti izrāda savas emocijas atklāti, tādēļ briti diskrimināciju pret sevi neizjūt. Tā vietā latvieši bieži vien pasaka *aiz muguras* to, ko domā patiesībā.

Kā jau tika minēts iepriekšējās nodaļās, tādēļ, ka angļu valodu plaši lieto visā pasaulē, briti, dodoties uz Latviju, pieņem, ka viņus sapratīs. To apliecina arī aptaujātie briti, jo tikai divi apstiprināja, ka valodas barjera ir traucējošs faktors lietišķajā komunikācijā. Pārējie uzskata, ka pietiek tikai ar angļu valodas zināšanām, lai varētu dzīvot un strādāt Latvijā. Taču interesants ir fakts, ka visi aptaujātie e-pasta sarakstē izmantoja frāzes latviski, piemēram, „labvakar”, „ar cieņu”, „sveiki” u.c. Tas parāda, ka tiek ievērots 1.3 apakšnodaļā pieminētais ieteikums britiem izmantot vismaz atsevišķas frāzes tās valsts valodā, kurā viņi uzturas, lai iemantotu šīs valsts iedzīvotāju cieņu un uzticību. Atsaucoties uz interviju, var teikt, ka zināmā līmenī valodas barjera starp britiem un latviešiem Latvijā pastāv, taču paši briti to pamana reti, šī barjera ir traucējošais faktors mijkultūru komunikācijā no latviešu puses. Tas ir tādēļ, ka, lai arī briti runā angļiski, un Lielbritānija ir angļu valodas izcelsmes vieta, britu lietotā angļu valoda ne vienmēr ir saprotama citiem šīs valodas lietotājiem, un bieži vien tiek uzskatīts, ka briti runā ar akcentu. Briti bieži vien aizmirst, ka viņiem jārunā „saprotamā” angļu valodā, nelietojot dažādus frazeoloģismus, izteicienus un idiomus, kuras nav iespējams uztvert un saprast, ja angļu valoda nav dzimtā valoda, vai arī tā tiek lietota tik ilgi un bieži, ka ir kļuvusi gandrīz vai par dzimto valodu. Tāpat britiem ir svarīgi atcerēties, ka lielākā daļa latviešu pateikto uztver tā, kā tas ir pateikts, nevis „lasot starp rindiņām”, kā to bieži vien dara paši briti, tādēļ jācenšas izteikties skaidri.

Ar rasismu, etnocentrismu un mijkultūru fobiju ir sastapies tikai viens no aptaujātajiem. Komunikācijā ar latviešiem ir viegli saskarties ar rasismu, jo, lai arī pēdējos gados Latvijā pieaug cilvēku skaits ar atšķirīgu ādas krāsu, uz šiem cilvēkiem vēl aizvien bieži atskatās, un viņi tiek pamanīti. Etnocentrisms latviešiem pagaidām nav ļoti izplatīts, jo pēc Padomju Savienības sabrukuma latvieši ir savas nacionālās identitātes stiprināšanas un pašlepnuma attīstības procesā. Tā kā šobrīd latvieši pret ārzemniekiem izturas toleranti, tad arī mijkultūru fobija nav izplatīta.

3.3.Saskarsmes biežums atkarībā no saskarsmes vietas

Aptaujas ietvaros tika lūgts sarindot secībā no 1 līdz 5 tās vietas, kur briti visbiežāk sastopas ar kultūras barjerām. Pirmajā un otrajā vietā visbiežāk tika ierindotas valsts un pašvaldību iestādes. Kāds no aptaujātajiem min, ka tām ministrijām, kuras ir saistītas ārvalstu biznesa partneru piesaisti un komunikāciju ar ārvalstu biznesmeņiem, būtu nepieciešams izglītēt savus darbiniekus, lai tie būtu informēti par kultūru atšķirībām un to, kā komunicēt ar ārzemniekiem. Kā jau iepriekš tiek minēts, latvieši neuzskata starpkultūru atšķirību zināšanu par nozīmīgu faktoru komunikācijā, kas pašreizējā globalizācijas kontekstā bieži vien ir traucējošais faktors ārvalstu investoru piesaistē.

Visbiežāk 2. un 3. vietā tika ierindoti pakalpojumu sniedzēji, kam seko uzņēmumi, kā arī apkalpojošās sfēras pārstāvji, piemēram, veikali un kafejnīcas. Šīs iestādes nevar raksturot ar kādu noteiktu īpašību kopumu, kas rada kultūras barjeras mijkultūru komunikācijā. Šeit grūtības komunikācijā, visticamāk, ir radušās kāda konkrēta iemesla dēļ, taču nevar nosaukt vispārīgu iemeslu. Tā kā aptaujātie briti nav devuši konkrētu iemeslu, kādēļ kultūras barjeras ir radušās, šajā gadījumā var pieņemt, ka kultūras barjeras var rasties jebkurā brīdī, savā starpā nesaprototies latviešiem un britiem. Lai izdarītu precīzākus secinājumus, nepieciešams iegūt vairāk datu, kas norāda uz to, ka mijkultūru komunikācijā Latvijas – Lielbritānijas kontekstā vēl ir daudz pētāmo problēmu.

Visretāk aptaujātie briti ar kultūras barjerām sastopas bankās un citās kredītiestādēs. Tas var būt skaidrojams ar to, ka Latvijā bankas un citas kredītiestādes pamatā pieder īpašniekiem no citām valstīm, un to vadības stils nav raksturīgs latviešu kultūrai. Piemēram, lielākās Latvijā pārstāvētās bankas, tādas kā „Swedbank” un „SEB”

piekopj skandināvu komunikācijas stilu, kurš ir vēsi atturīgs, taču līdzīgi kā britiem – netiešs.¹³¹

3.4. Britu kultūras barjeru pārvarēšanas paņēmieni

Pretēji latviešiem, kuri piesardzīgāk atbildēja uz jautājumu par to, vai, viņuprāt, viņi zina, kā pārvarēt kultūras barjeras lietišķajā komunikācijā, briti gandrīz vienbalsīgi atbildēja, ka zina, tikai viens atzina, ka nezina. Tas pierāda to, ka britiem termins mijkultūru komunikācija un tā nozīme nav svešs, un viņi apzinās to, ka ir noteikts zināšanu kopums, kas jāapgūst, lai varētu netraucēti komunicēt ar citu kultūru pārstāvjiem. Aptaujātie briti min arī veidus, kā viņi tiek galā ar atšķirīgo komunikācijas stilu izraisītajām grūtībām. Tiek minēts, ka ir svarīgi daudz lasīt par latviešu kultūru, un to, kādēļ latvieši noteiktās situācijās rīkojas tā, nevis citādi, komunicēt ar pašiem latviešiem gan lietišķās komunikācijas kontekstā, gan ārpus tā. Tāpat respondenti uzsver, ka vērtīgi ir pašiem censties apgūt latviešu valodu, lai spētu labāk izprast latviešus, kā arī iegūt kaut vai nelielas zināšanas par latviešu vēsturi, kas ļautu labāk izprast to, kādēļ latviešiem ir izstrādājies tāds komunikācijas stils, kāds tiek lietots lietišķajā saskarsmē. Kā raksta Ričards D. Luiss, latviešu komunikācijas stils ir kaut kur pa vidu tam, kā lietas tiek kārtotas Krievijā – lielā birokrātija un korupcija (postpadomju atstātais mantojums), un vāciešu ierastā punktualitāte un lietu strukturizēšana.¹³² Viens no aptaujātajiem britiem min, ka, lai vieglāk pārvarētu kultūras barjeras, jāmēģina atrast kopīgu valodu ārpus lietišķās komunikācijas robežām, piemēram, kādu kopīgu hobiju. Tas varētu būt veiksmīgs risinājums, mēģinot uzsākt savu biznesu Latvijā kopā ar latviešiem, jo, atrodot kopīgu valodu ārpus lietišķās komunikācijas, sapratne radīsies arī biznesa vidē. Tāpat tiek norādīts, ka svarīgas īpašības, lai atrastu kopīgu valodu, ir pacietība un vēss prāts.

Pirms došanās uz Latviju, lielākā daļa aptaujāto gatavojās tam, ka latvieši ir citādāka kultūra un ka, iespējams, nāksies saskarties ar kultūras barjerām. Viens no aptaujātajiem norādīja, ka, pirms došanās uz Latviju, lai dzīvotu un strādātu, viņš ir vairākas reizes īslaicīgi apmeklējis šo valsti, lai aprastu ar šeit valdošo kultūru un dzīves veidu. Šī ir pretēja rīcība latviešiem, lielākā daļa no kuriem norādīja, ka nav iepriekš

¹³¹ Lewis, *When cultures collide...*, 343.lpp

¹³² Turpat.

gatavojušies starpkultūru komunikācijai Lielbritānijā. Tādējādi, vēlreiz var uzsvērt latviešu un britu atšķirīgo domāšanu V. Brauna norāda, ka latvieši, nonākot Lielbritānijā uzskata, ka visu apgūs laika gaitā, kā arī paši pieradīs pie kultūru atšķirībām bez īpašas apmācības, turpretī briti, zinot to, ka atšķirīgās valstīs ir atšķirīgas kultūras, iepriekš tam mēdz sagatavoties. Kāds cits aptaujātais norādīja, ka pirms pārcelšanās uz Latviju viņš 8 gadus ir dzīvojis un strādājis Krievijā. Tas ir neviennozīmīgi vērtējams faktors, jo, lai arī latviešu komunikācijas stils dažās niansēs ir līdzīgs krievu komunikācijas stilam, daudzējādā ziņā tas ir arī atšķirīgs. Pieņemot, ka latviešu komunikācijas stils ir līdzīgs Krievijā pieredzētajam, var rasties nepareizs priekšstats par latviešiem un latviešu lietišķās komunikācijas veidu, kā arī var vienkārši aizskart latviešus minot, ka viņi ir līdzīgi krieviem, jo šī ir ļoti jūtīga tēma vēsturiskā konteksta dēļ.

Pieci no aptaujātajiem atzina, ka arī pēc nonākšanas Latvijā viņi turpina meklēt informāciju par mijkultūru komunikāciju, lai papildinātu savas zināšanas. Tas izpaužas kā dažādu kultūras pasākumu apmeklējums, komunikācija ar vietējiem - gan latviešiem, gan krievvalodīgajiem - ārpus ar darbu saistītās saskarsmes, kā arī informācijas meklēšana internetā un dalība dažādās organizācijās, piemēram, Britu tirdzniecības kamerā, tāpat arī aktīva darbošanās sociālajos tīklos un kontaktu meklēšana interneta vidē.

Aptaujas ietvaros briti tika aicināti izteikt papildu komentārus, novērojumus, pieredzi par saskarsmi ar kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā ar latviešiem. Aptaujātie briti atzina, ka situācija pamazām mainās uz labo pusi, un, lai arī latvieši vēl aizvien ir ļoti tieši, kas liekas nepieņemami britam, ar pacietību un sapratni var atrisināt jebkādas ar komunikāciju saistītas problēmas. Viens no aptaujātajiem ir minējis, ka viņam ir vislabākās atmiņas par laiku, kad viņš ir strādājis uzņēmumā „Lattelecom”. Tas, ka situācija Latvijā mijkultūru komunikācijas jomā mainās uz labo pusi, ir saprotami, jo, lai arī Latvijā bieži vien jaunākās tendences, neatkarīgi no jomas, ienāk vēlāk nekā citur Eiropā, latvieši cenšas pielāgoties kopējai situācijai un labprāt mācās un apgūst jaunas lietas, kas atvieglo saskarsmi, šajā gadījumā – komunikāciju ar ārzemniekiem, lai viņiem būtu patīkamāk uzturēties Latvijā, un viņi palīdzētu Latviju padarīt par vēl attīstītāku valsti, jo mūsdienu globalizācijas ietekmētajā pasaulē ir ļoti grūti valstiskā un kultūras līmenī attīstīties individuāli, bez citu palīdzības.

Apkopojot iegūtās atbildes no intervijas un aptaujas, var secināt, ka kultūras barjeras pastāv arī Latvijā mijkultūru komunikācijā starp britiem un latviešiem. Taču, atšķirībā no latviešiem Lielbritānijā, briti Latvijā vairāk apzinās šādu barjeru esamību un

to, ka tās pārvarēt ir grūti bez papildu zināšanu iegūšanas. Briti ir vairāk informēti par starpkultūru un mijkultūru komunikācijas kultūrspecifisko iezīmju esamību un izrāda lielāku interesi apgūt ar mijkultūru komunikāciju saistītās zināšanas. Kopumā britu attieksme pret latviešiem ir labvēlīga, un viņi ir gatavi pieņemt latviešu kultūras atšķirības. Šajā virzienā vēl ir daudz iespēju turpmākajiem pētījumiem, jo līdz šim citu kultūru iekļaušanās latviešu kultūrā ir maz pētīta. Autore ar sava pētījuma palīdzību ir ieguvusi vispārēju ieskatu aktuālākajās tendencēs un šobrīd valdošajā situācijā.

NOBEIGUMS

Bakalaura darbā *Kultūras barjeras lietišķajā komunikācijā Latvijas – Lielbritānijas kontekstā* tika apskatītas kultūras barjeras un to ietekme uz mijkultūru komunikācijas norisi lietišķajā saziņā starp latviešiem un britiem. Darba izstrādes procesā tika apstiprināta izvirzītā hipotēze - mijkultūru komunikācijā, tai skaitā arī lietišķajā saskarsmē starp latviešiem un britiem ir novērojami veiksmīgas komunikācijas traucējumi, ko var definēt kā kultūras barjeras.

Autore izvirzīja mērķi - atpazīt un uzrādīt iespējamās problēmas, jeb kultūras barjeras latviešu un britu lietišķajā saskarsmē Latvijā un Lielbritānijā, uzrādīt izmantojamus kultūras barjeru pārvarēšanas veidus, kā arī tika izvirzīti uzdevumi - noteikt kultūras barjeru veidus, raksturot šo barjeru īpašības un nozīmi mijkultūru komunikācijā, noskaidrot, kādas kultūras barjeras pastāv latviešu un britu komunikācijā Lielbritānijā un Latvijā, kā šīs barjeras pārvarēt. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tika apkopota no aptaujas anketām un nestrukturētās intervijas ar starpkultūru saskarsmes pasniedzēju un biznesa konsultanti Vilhelmīni Braunu iegūtā informācija. Šī informācija tika salīdzināta ar zinātniskajos materiālos pieejamo informāciju par attiecīgo pētāmo problēmu – mijkultūru komunikācijas sarežģījumiem. Pēc iegūto datu apstrādes un analīzes, var secināt, ka apstiprināt iepriekš izvirzīto hipotēzi, ka abu kultūru – britu un latviešu – savstarpējā lietišķajā saskarsmē parādās kultūras barjeras, kas radušās atšķirīgo komunikācijas veidu, atšķirīgā vēsturiskā fona, dzīves līmeņa un daudz citu, darbā iepriekš apskatītu, faktoru ietekmē. Var uzskatīt, ka mērķis ir sasniegts, jo ir pierādīta kultūras barjeru esamība un piedāvāti varianti to pārvarēšanai, kā arī apkopoti kultūras barjeru pārvarēšanas veidi, ko reālajā dzīvē izmanto gan latvieši, gan briti. Salīdzinot empīrisko pētījumu darba teorētisko daļu, jāsecina, ka empīriskie pētījumi apstiprina nozares literatūrā pastāvošajās teorijās balstītos pieņēmumus par kultūras barjerām un ir attiecināmi uz latviešu un britu lietišķo komunikāciju. Taču pastāv arī tādas, kas apskatīto kultūru pārstāvjiem nav aktuālas, piemēram, latviešiem Lielbritānijā nav aktuāls rasisms, savukārt, britiem Latvijā – etnocentrisms.

Galvenā respondentu atšķirība iezīmējas vēlmē atzīt to, ka, lai novērstu iespējamās kultūras barjeras, ir vajadzīgas padziļinātas zināšanas par mijkultūru komunikāciju un iepriekšēja gatavošanās mijkultūru komunikācijai pirms došanās uz citu valsti, lai tur

paliktu ilgāku laiku. Briti daudz biežāk ir informēti par kultūru atšķirībām un to, ka šīs atšķirības var traucēt pilnvērtīgai komunikācijai, gan sadzīves situācijās, gan lietišķajā saskarsmē. Latvieši daudz retāk atzīst, ka, pirms došanās uz jauno mītnes zemi – Lielbritāniju, ir interesējušies par kultūru atšķirībām un to, kā tās vieglāk pārvarēt. Arī pēc tam, kad jau kādu laiku viņi ir uzturējušies Lielbritānijā un saskārušies ar pirmajām kultūras barjerām, latvieši nav pārāk aktīvi, meklējot informāciju par kultūras barjeru pārvarēšanu. Vairumā gadījumu tas ir saistīts ar latviešu pārliecību, ka viņi paši tiks galā ar problēmām, un palīdzība no malas nav vajadzīga, kā arī ar to, ka viņi vienkārši nav informēti par iespējām atrast informāciju, kas atvieglotu mijkultūru komunikāciju, tai skaitā arī lietišķajā saziņā.

Izvērtējot iegūto informāciju, var izvirzīt hipotēzi turpmākiem pētījumiem, ka latvieši Lielbritānijā, iespējams, ir augstāk motivēti integrēties vietējā sabiedrībā nekā briti Latvijā, tā norāda arī starpkultūru komunikācijas eksperte Vilhelmīne Brauna. Tas skaidrojams ar to, ka latvieši Lielbritānijā saredz perspektīvas sev un saviem pēcnācējiem, jo viņi uzskata, ka, dzīvojot Lielbritānijā, ir lielākas izaugsmes un izglītības iespējas. Lai Lielbritānijas sniegtās iespējas izmantotu savā labā, ir nepieciešams pieņemt britu kultūras atšķirības un īpatnības, jo briti sagaida, ka tiks pieņemti viņu likumi un noteikumi, nedomājot par to, kā tos uztver citu kultūru pārstāvji. Briti pieturas pie savām pastāvošajām tradīcijām un vērtībām, viņi ir konservatīvi un mainās nelabprāt. Tas varētu Latvijā dzīvojošajiem britiem traucēt pilnvērtīgi integrēties latviešu sabiedrībā un pilnībā pieņemt latviešu kultūras īpatnības. Briti ārpus savas zemes vairāk turas kopā. Taču tas, vai tiek pieņemta mītnes zemes kultūra un pārvarētas kultūras barjeras, ir atkarīgs no katra cilvēka individuālas gribas būt elastīgam, tādēļ nevar viennozīmīgi runāt par kādas kultūras labāku iekļaušanos otrā kultūrā, jo tā būtu vispārinājumu izdarīšana.

Problēmas šī bakalaura darba izstrādes procesā sagādāja zemā Latvijā dzīvojošo britu aktivitāte, kas liedza iegūt precīzākus secinājumus un iezīmēt precīzākas tendences. Taču iegūtie dati ļāva ieskicēt vispārīgas tendences un radīt iestrādnes turpmākiem pētījumiem. Problēmas sagādāja arī tas, ka šobrīd ir pieejama ļoti ierobežota informācija par britu un latviešu savstarpējo saskarsmi, tādēļ autorei nācās izmantot aktuālo informāciju dažādos interneta forumos, ziņu portālos un citos internetā atrodamos informācijas avotos, lai radītu informācijas bāzi turpmākiem pētījumiem.

Ļoti vērtīga bija iegūtā intervija ar starpkultūru saskarsmes ekspertu un konsultanti Vilhelmīni Braunu, kura sniedza aktuālāko informāciju par mijkultūru komunikāciju

lietišķajā saskarsmē starp latviešiem un britiem gan Latvijā, gan Lielbritānijā. Šis bakalaura darbs sniedz dziļāku ieskatu kultūru atšķirībās un to izraisīto problēmu risināšanā Latvijas un Lielbritānijas kultūru atšķirību kontekstā. Šis pētījums ir vērtīgs atspēriena punkts turpmākajiem pētījumiem, kas saistīti ar britu un latviešu savstarpējo saskarsmi. Šī brīža politiskajā un ekonomiskajā situācijā šī tēma ir ļoti aktuāla un interesanta, tādēļ ļoti vērtīgi būtu turpināt pētījumus šajā sfērā.

KOPSAVILKUMS

Bakalaura darba *Kultūras barjeras lietišķajā komunikācijā Latvijas – Lielbritānijas kontekstā* mērķis bija atpazīt un uzrādīt iespējamās problēmas, jeb kultūras barjeras latviešu un britu lietišķajā saskarsmē Latvijā un Lielbritānijā, uzrādīt izmantojamus kultūras barjeru pārvarēšanas veidus. Šī bakalaura izstrādes procesā autore nonākusi pie sekojošiem secinājumiem:

- Multikulturālisms ir ļoti aktuāla tēma mūsdienu globalizācijas un pieaugošās imigrācijas kontekstā, taču ir nepieciešams izstrādāt jaunu multikulturālisma politikas modeli, jo, līdz šim piedāvātais, rietumu pasaulē nestrādā pietiekami efektīvi, pamazām novedot pie pieaugošām kultūras barjerām un kultūru norobežošanās citai no citas
- Kultūras barjeras var pārvarēt tikai tad, ja vēlme rodas individuālā līmenī, Sevis izglītošana paplašina redzesloku un toleranci pret citām kultūrām. Nevienam cilvēkam nevar piespiest pārvarēt kultūras barjeras pret viņa/viņas gribu.
- Sarežģījumus mijkultūru komunikācijā lietišķās saskarsmes kontekstā neizraisa viena konkrēta kultūras barjera, bet gan vairāku barjeru kopums. Vienas barjeras esamība izraisa citas un rada *sniega bumbas* efektu.
- Lietišķajā komunikācijā starp britiem un latviešiem var saskatīt konkrētas kultūras barjeras, taču šīs barjeras atšķiras atkarībā no tā, kurā valstī – Latvijā vai Lielbritānijā – norisinās savstarpējā saziņa. Lielbritānijā latvieši izteikti izjūt valodas barjeras un stereotipizāciju, Latvijā briti visbiežāk saskaras ar atšķirīgiem uzskatiem un vērtību sistēmām.
- Briti Latvijā visbiežāk ar kultūras barjerām sastopas valsts un pašvaldību iestādēs, kas saistīts ar šo iestāžu konservatīvo komunikācijas stilu un zināšanu trūkumu mijkultūru komunikācijā.
- Latvieši Lielbritānijā visbiežāk ar kultūras barjerām sastopas vietās, kuras pārstāv apkalpojošo sfēru, piemēram, veikali un kafējnīcas. Tas ir tādēļ, ka šajās iestādēs ir salīdzinoši brīvs komunikācijas stils, tādēļ parādās darbinieku personīgā attieksme pret citu kultūru, tai skaitā latviešu pārstāvjiem.

- Latvijā briti saskaras ar stereotipizāciju, kas vērsta pret viņiem no latviešu puses. Savukārt, britiem ir grūtības pieņemt atšķirīgo latviešu komunikācijas stilu, kurš ir ļoti tiešs, kamēr briti komunicē netieši. Britiem nepieņemams ir latviešu tiešums un tieksme uzsvērt negatīvo, kas britu kultūrā ir pilnīgi nepieņemami, tādēļ lietišķajā saskarsmē ar latviešiem Latvijā briti bieži vien jūtas nenovērtēti un pat aizskārti.
- Kultūras barjeras, ar kurām Lielbritānijā dzīvojošie latvieši saskaras komunikācijā ar britiem, ir atkarīgas no uzturēšanās reģiona. Anglijā vairāk kā citos reģionos jūtas pret latviešiem vērsta etnocentrisma izpausmes, kas skaidrojams ar to, ka Anglija vēsturiski ir Lielbritānijas dominējošais reģions.
- Latvijā dzīvojošie Briti ir gatavi mācīties un meklēt informāciju par latviešu komunikācijas īpatnībām. Apkopojot iegūto informāciju var secināt, ka aptaujātie briti atzīst, ka situācija mijkultūru komunikācijas jomā Latvijā mainās uz labo pusi, un ar lielu pacietību un iecietību ir iespējams pārvarēt kultūru atšķirības, kas izraisa kultūras barjeras.
- Aptaujātie Latvieši retāk nekā briti apzinās kultūras barjeru esamību un to pārvarēšanas iespējas. Latvieši negatavojas kultūru atšķirībām un, nonākot Lielbritānijā, nav gatavi tam kultūru *kokteilim*, kas tur valda. Latvijā nav pieejama pietiekama informācija latviešu valodā par reālo situāciju Lielbritānijā, kā arī par to, ka pastāv kultūru atšķirības un kā tās izpaužas reālajā dzīvē. Aptaujātiem latviešiem trūkst informācijas par iespējam apgūt veiksmīgas mijkultūru komunikācijas pamatprincipus, tādēļ ir svarīgi turpmāki pētījumi par kultūru atšķirībām, kas veikti latviešu valodā, lai vairotu interesi par šo tēmu.

IZMANOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Vīksne, Ieva. *Saruna ar starpkultūru saskarsmes pasniedzēju, biznesa konsultanti Vilhelmīni Braunu*. 2015.gada 12.maijs.
2. Apsīte-Beriņa, Elīna *Starpvalstu migrācija Eiropas Savienībā: Latvijas iedzīvotāju migrācija uz Lielbritāniju. Promocijas darba kopsavilkums*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. Pieejams:
http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Prom-kops-Apsite.pdf
3. Bērks, Pīters. *Kultūru hibriditāte*. Rīga: Mansards, 2013.
4. Algan Y., Bisin A., Manning A., u.c *Cultural Integration of imigrants in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
5. Deborah, A. Cai. *Sage Benchmarks in communication, Intercultural communication, volume I & IV*. Los Angeles: SAGE, 2010.
6. Dubkēvičs, Lotārs, Iveta Ķestere. *Saskarsme. Lietišķā etiķete*. Rīga: Jumava, 2003.
7. Fosters, Dīns. *Lietišķā etiķete Eiropā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.
8. Goldberg, David Theo. *Multiculturalism*. Oxford, UK; Cambridge, USA: Blackwell, 1994
9. Golding, Peter. *Beyond Cultural Imperialism*. London: Sage, 1997
10. *Handbook of Intercultural Communication*. Sast. Kotthoff, Helga un Spencer- Oatey, Helen. New York- Berlin: Mouton de Gruyter, 2009.
11. *Handbook of International and Intercultural Communication 2nd ed*. Sast. Gudykunst, William B. un Mody, Bella. Thousand Oaks-London-New Dehli: Sage Publications, 2002.
12. Hanovs, D., Meņšikovs, V. *Iepazīsti Eiropu, Iepazīsti Latviju, ievads starpkultūru komunikācijā*. I.J.Mihailovs, u.c. Daugavpils: *Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", c2012*
13. Hofstede, Geert. *Culture's Consequences, 2nd edition*. Thousand Oaks; London; New Dheli: Sage Publications, 2001.
14. Howard, Frederick H. *Global Communication & International relations*. Belmont, CA: Wadsworth, 1993.
15. *Investigating in cultural diversity and intercultural dialogue*. Paris, France: Unesco Publishing, 2009. Pieejams:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001847/184755e.pdf>
16. Kincāns, Vladimirs. *Lietišķā etiķete un protokols*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.

17. Kivisto, Peter. *Multiculturalism in a global society*. Oxford, UK; Malden, MA: Blackwell, 2002.
18. Lewis, Richard D. *When cultures collide: leading across cultures, 3rd edition*. Boston-London: Nicholas Brealey International, 2006.
19. Margeviča, I., Samusēviča, A., Iliško, Dz. u.c. *Didaktiski metodiskais atbalsta materiāls profesionālajā izglītībā iesaistītajiem vispārizglītojošo mācību priekšmetu pedagogiem*. Latvijas Universitāte, Rīga, 2010.. Pieejams:
<http://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=10583&chapterid=2867>
20. Martin, Jeanette S., Chaney, Lillian. *Global business etiquette: a guide to international communication and customs*, Westport, Connecticut- London: Praeger Publishers, 2008.
21. Mole, John. *Mind Your Manners. Managing Business Cultures in the New Global Europe*. 3rd ed. London: Nicholas Brealey Publishing, 2003
22. Moran, Robert T., Harris, Philip R. un Moran, Sarah V. *Managing cultural differences: global leadership strategies for the 21st century*. Amsterdam-Boston: Elsevier, 2007.
23. Mouls, Džons *Biznesa kultūra un etiķete Eiropas valstīs*. Tulk. Renāte Punka. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2003.
24. Papastergiadis, Nikos. *Cosmopolitanism and Culture*. Cambridge: Polity, 2012
25. Patel, Fay, Li, Mingsheng un Sooknanan, Pharald. *Intercultural Communication: Building a Global Community*. Thousand Oaks-Calif: Sage, 2011
26. Peterson, Brooks. *Cultural intelligence: a guide to working with people from other cultures*, USA: Intercultural Press, 2004.
27. Priedītis, Arturs, *Kultūru dialogs: interkulturālās komunikācijas vēsture un teorija*, Pasaules kultūru fonds, 2006.,
28. Salacuse, Jeswald W. *The global negotiator: making, managing, and mending deals around the world in the twenty-first century*, New York- Basingstoke- Hampshire: Palgrave, 2003.
29. Sorrells, Kathryn. *Intercultural communication, globalization and social justice*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE, c2013
30. *The Handbook of Critical Intercultural Communication*. Sast. Nakayama, Thomas K. Un Haluani, Rona Tamiko. Chichester, West Sussex, UK: Wiley- Blackwell, 2010.
31. Ting- Toomey, Stella un Oetzel, John G. *Managing intercultural conflict effectively*. Thousand Oaks-London-New Dehli: Sage, 2001.
32. Triandafyllidou, Anna., Modood, Tariq., Meer, Nasar. *European Multiculturalisms*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012.

33. Trompenaars, Fons un Woolliams, Peter. *Business across cultures*, Chichester, England: Capstone Publishing, 2003.
34. Tuleja, Elizabeth A. *Intercultural Communication for Bussines*. 2nd ed. USA: South-Western Cengage Learning, 2009
35. Watson, C.W. *Multiculturalism*. Buckingham; Philadelphia: Open University Press, 2000
36. William, V. Haney. *Communication and Interpersonal relations: text and cases. 6th edition*. Burr Ridge, IL: Irwin, 1992.

INTERNETA RESURSI:

37. Ambote, S. *Ar kampanu «Savi cilvēki» veicinās trešo valstu pilsoņu integrāciju Latvijā*. 12.03.2015. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/ar-kampanu-savi-cilveki-veicinas-treso-valstu-pilsonu-integraciju-latvija.a121321/>
38. Ansted, A. *The stereotypes used against Eastern Europe are as old as they are wrong*. 17.05.2013. Pieejams: <http://www.newstatesman.com/economics/2013/05/stereotypes-used-against-eastern-europe-are-old-they-are-wrong>
39. Āboms, I. *Svešvalodu izmantošana ES valstīs un Latvijā*. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2296>
40. *Banku augstskola pirmā Latvijā saņem ECTS atzinības zīmi*. 06.01.2014. Pieejams: <http://www.ba.lv/node/4256>
41. *Barriers to Cross-Cultural Business Communication*. 26.11.2012. Pieejams: <http://info.comunispond.com/blog/bid/243299/Barriers-to-Cross-Cultural-Business-Communication>
42. *Bezdarba līmenis Latvijā*. Centrālās statistikas pārvaldes datu bāze. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=NB0020.px&px_path=Sociala__Ikgad%C4%93jie%20statistikas%20dati__Nodarbin%C4%81t%C4%ABba
43. Bičevska, A. *Vai krīze vienlīdz smagi gūlās uz vīriešu un sieviešu pleciem?*. 07.03.2012. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/vai-krize-vienlidz-smagi-gulas-uz-viriesu-un-sieviesu-pleciem>
44. *Britain Must Say no to Eastern European Workers, says Cameron*. The Telegraph, 28.10.2013. Pieejams: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/immigration/10409062/Britain-must-say-no-to-eastern-European-workers>

45. British Council. *Report shows deficit in the languages the UK needs most*. 20.11.2013. Pieejams: <http://www.britishcouncil.org/organisation/press/report-shows-deficit-languages-uk-needs-most>
46. *British life and culture*. 2013. Pieejams: <http://resources.woodlands-junior.kent.sch.uk/customs/questions/britain/england.htm>
47. *Britu pilsētiņā žēlojas par pārmērīgu latviešu migrantu pieplūdumu*. 10.04.2015. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/555355-britu_pilsetina_zelojas_par_parmerigu_latviesu_migrantu_piepludumu
48. Burrent, J. *Eastern European Workers Under Attack*, 25.05.2011. Pieejams: <http://www.irr.org.uk/news/eastern-european-workers-under-attack/>
49. *2013. gadā emigrācijā devās 22,6 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju*. Centrālā statistikas pārvalde. 17.07.2014. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/2013-gada-emigracija-devas-226-tukstosi-latvijas-iedzivotaju-39649.html>
50. *Nodarbinātības un bezdarba statistikā vērojamas pozitīvas tendences*. Centrālā statistikas pārvalde. 12.02.2012. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/nodarbinatibas-un-bezdarba-statistika-verojamas-pozitivus-tendences-33297.html>
51. *Par 2011.gada tautas skaitīšanas galvenajiem provizoriskajiem rezultātiem*. Centrālā statistikas pārvalde. 18.01.12. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-2011gada-tautas-skaitisanas-galvenajiem-provizoriskajiem-rezultatiem-33305.html>
52. *Iedzīvotāju ilgtermiņa migrācija*. Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__iedz__migr/IB0010.px/table/tableViewLayout1/?rxid=562c2205-ba57-4130-b63a-6991f49ab6fe
53. Chalabi, Mona. *Eastern Europeans in the UK: are they arriving in hordes?* The Guardian, 31.07.2013. Pieejams: <http://www.theguardian.com/politics/reality-check/2013/jul/31/eastern-europeans-uk-numbers-benefits>
54. Chalabi, Mona. *Rising unemployment for UK's ethnic minorities: whos affected?* The Guardian, 08.01.2014. Pieejams: <http://www.theguardian.com/news/datablog/2014/jan/08/rising-unemployment-for-uk-ethnic-minorities-race-whos-affected>
55. Chang, Heewon. *Re-examining the Rhetoric of the „Cultural Border”* Pieejams: <http://www.edchange.org/multicultural/papers/heewon.html>
56. *Council of American-Islam relations*. Pieejams: <http://www.islamophobia.org/about.html>

57. *Country Comparison by G. Hofstede* pieejams: <http://geert-hofstede.com/countries.html>
58. *Cross- Cultural Communication Strategies*. University of Colorado, USA. Pieejams: <http://www.colorado.edu/conflict/peace/treatment/xcolcomm.htm>
59. *Cultural Relativism*. Pieejams: <http://www.cultural-relativism.com/>
60. *Culture Barriers to Effective Communication*, Pieejams: www.colorado.edu/conflict/peace/problem/cultrbar.htm
61. *Darbinieku meklēšana Eiropā – ceļvedis darba devējiem*. Eures, Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs 2010., 8.lpp Pieejams: <http://europa.eu> *Population by Country of Birth and nationality Estimates Frequently Asked Questions*, Office for national Statistics, 08.2014.
62. *Darbspējas vecums Latvijā*. Centrālās Statistikas birojs. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/images/modules/items/item_file_14456_2_12.pdf
63. *Definition of Benefit Tourisms*. Pieejams: http://en.wikipedia.org/wiki/Benefit_tourism
64. *Discrimination and Racism in the UK*. InterNations. Pieejams: <http://www.internations.org/great-britain-expats/guide/16161-safety-security/discrimination-and-racism-in-the-uk-16163>
65. DNB Latvijas barometra apraksts, *Mentalitāte*, 2012. Pieejams: https://www.dnb.lv/sites/default/files/dnb_latvian_barometer/documents/dnb-latvijas-barometrs-petijums-nr51.pdf
66. Dr. Rienzo, Cinzia. *Migrants in the UK Labour Market: An Overview*. The Migration Observatory: 2013. Pieejams: <http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/briefings/migrants-uk-labour-market-overview>
67. *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses*, 2009. Pieejams: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf
68. *EF English proficiency index*. Pieejams: <http://www.ef.com/epi/>
69. *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komerclietās*, pieejams: http://ec.europa.eu/civiljustice/homepage/homepage_lat_lv.htm
70. Garcea, Elena A.A. *European Challenges to Cross Cultural Borders*. Pieejams: http://www.diplomacy.edu/sites/default/files/IC%20and%20Diplomacy%20%28FINAL%29_Part28.pdf
71. Jackson, Mark. *Why Canada Has The Best Reputation In The World*. Intenation business time, July 12 2013. pieejams: <http://www.ibtimes.com/why-canada-has-best-reputation-world-1343189>

72. Krasnjoporovs, O. *Vai emigrācijas vilnis izeis?*, 02.08.2012. Pieejams:
<https://www.makroekonomika.lv/vai-emigrācijas-vilnis-izeis>
73. *Pensionēšanās vecums Latvijā*, Labklājības Ministrija. Pieejams:
<http://www.lm.gov.lv/text/109>
74. Latkovskis, B., *Arnis Kaktiņš: Jāļauj tautai mācīties no kļūdām*. 20.01.15. Pieejams:
<http://nra.lv/latvija/132817-arnis-kaktins-jalauj-tautai-macities-no-kludam.htm>
75. *Latvia profile- overview*. BBC News Europe, Pieejams:
<http://www.bbc.com/news/world-europe-17522134>
76. *Latvijas valstspiederīgo personu skaits ārvalstīs*. Pieejams:
http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/01.01.2015/PSAV_Aarvalstiis_Latvijas_VPD.pdf
77. Malik, K. *The Failure of Multiculturalism*, 04.2015. Pieejams:
<https://www.foreignaffairs.com/articles/western-europe/2015-03-01/failure-multiculturalism>
78. *Nodarbinātības statuss un tiesības*. Pieejams:
<https://www.tuc.org.uk/nodarbin%C4%81t%C4%ABbas-statuss-un-ties%C4%ABbas-latvian-version>
79. *Overcoming Stereotypes*. University of Notre Dame. Pieejams: <http://ucc.nd.edu/self-help/multicultural-awareness/overcoming-stereotypes/>
80. *Overview of Gender Equality Issues in United Kingdom*. Stockport college of Further Higher Education, Pieejams: <http://www.gender-equality.webinfo.lt/results/uk.htm>
81. Oziliņš, A. *Vai Latvija ir Austrumeiropā*. 26.07.2012. Pieejams:
<http://www.ir.lv:889/2012/7/21/vai-latvija-ir-austrumeiropa>
82. Parfit, T. *Only the Tories will stop uncontrolled immigration, claims David Cameron*, Sunday Express, 28.04.15. Pieejams:
<http://www.express.co.uk/news/politics/572560/David-Cameron-Tories-Conservatives-immigration-General-Election-Ukip>
83. Rastrigina, O. *Sieviešu tiesību un dzimumu līdztiesības komiteja*. 01.2015. Pieejams:
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/510008/IPOL_IDA%282015%29510008_LV.pdf
84. *Religion in England and Wales 2011*. Office for National statistics, 11.12.2012. Pieejams: <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/key-statistics-for-local-authorities-in-england-and-wales/rpt-religion.html>

85. *Same-sex Marriage Now Legal as First Couples Wed*. BBC News UK, 2014. Pieejams:
<http://www.bbc.com/news/uk-26793127>
86. *Sham marriages and civil partnerships*. 10. 2013. Pieejams:
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/256257/Sham_Marriage_and_Civil_Partnerships.pdf
87. Skulta, Ilve., Kozlovs, Normuns. *Subkultūras jēdziena teorētiskās robežas*. 20.09.2007.
 Pieejams:
http://www.academia.edu/904106/subkult%C5%ABras2_kop%C4%81_ar_Ilva_Skulte
88. Slack, James, *This worryingly crowded isle: England is officially most densely packed major country*, Daily Mail, 27.12.2013. Pieejams:
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2530125/This-worryingly-crowded-isle-England-officially-Europes-densely-packed-country.html>
89. Tenzer, Helene. Pudelko Marku., Harzing Anne Wil. *The Impact of Language Barriers on Trust Formation in Multinational Teams*. 10.2013. Pieejams:
<http://www.harzing.com/download/mnt.pdf>
90. *The State Pension gives people of State Pension age a regular income to live on*.
 Pieejams: <http://www.ageuk.org.uk/scotland/money-matters/pensions/state-pension/>
91. *The World Factbook*. Pieejams: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>
92. *Tiesību rokasgrāmata: darbs Lielbritānijā*. 2014. Pieejams:
<http://faqandsupport.wordpress.com/2014/01/07/tiesibas-darbs-lielbritanija-rokasgramata/>
93. *Timeline: the unfolding Eurozone crisis*. BBC News Bussiness. 13.06.2012. Pieejams:
<http://www.bbc.com/news/business-13856580>
94. *UK set to act against „benefit tourism”*, The Guardian, 04.02.2004. Pieejams:
<http://www.theguardian.com/world/2004/feb/04/eu.politics>
95. Wolfe, L., *Business Etiquette - How to Address Women by Gender Title*.
 Pieejams:<http://womeninbusiness.about.com/od/businessintroductionrules/a/whenusemissms.htm>
96. http://forums.lv.ucoz.lv/publ/darba_meklesana_anglija/1
97. <http://old.aizbraukt.lv/valstis/lielbritanija-iframe-srchtppfreetimeanddatecomclocki2d996otn136tlnzfs9ftbbac900th1-frameborder0-width40-height15iframe/zini-savas-tiesibas/>

98. http://www.dot-connect.com/Dictionary_of_Cross-Cultural_terminology_Inter_cultural_terminology.html
99. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/lingua%20franca>

SUMMARY

The purpose of the Bachelor Thesis „Culture Barriers in the Business communication in the context of Latvia and the United Kingdom” is to recognize and show culture barriers in the business communication between Brits and Latvians in Latvia and the UK, as well as to find and describe useful ways how to overcome them.

The main tasks are to determine the main types of culture barriers, characterize them and their importance in the intercultural communication and clarify what types of culture barriers exist in the communication between Brits and, how to deal with them. The hypothesis is stated that there are certain difficulties in the intercultural communication between Brits and Latvians in the business communication that can be defined as culture barriers.

To accomplish the intended purpose, one survey has been sent to Latvians who are in the working age and live in the UK, another - to the Brits who are in the working age and live in Latvia. Both surveys are anonymous. Also, an interview has been done with a Vilhelmine Brown who is an Intercultural Communication trainer, lecturer and Business consultant. Received data and information has been analysed, and conclusions have been made and compared to the available theoretical literature.

The first chapter of the work is devoted to the analysis of the available theoretical literature and other theoretical materials. Second chapter is devoted to the analysis of the received data about the culture barriers in the communication between Latvians and Brits in the UK. In the third chapter the same is done about situation of Brits in Latvia.

It was concluded that the topic of this work is topical, culture barriers in the business communication in the context of the Latvian and British cultural differences do exist and they hinder these two cultures from successful intercultural communication. Also, Latvians do not have enough knowledge how to overcome culture barriers.

ANNOTATION

Le but de la thèse du baccalauréat «*Des barrières culturelles dans la communication au contexte letton et britannique*» („Culture Barriers in the Business communication in the context of Latvia and the United Kingdom”) est de reconnaître et de montrer les barrières culturelles de communication lettonne et britannique et de montrer moyens utilisables de surmonter les obstacles culturels. Les tâches suivantes de la thèse du baccalauréat sont choisies : d'identifier les façons des obstacles culturels, de décrire les propriétés et l'importance de ces barrières de la communication interculturelle, de découvrir les barrières culturelles existantes dans la communication lettonne et britannique au Royaume-Uni et en Lettonie et de découvrir les moyens appropriés pour surmonter ces obstacles. L'hypothèse suivante de la thèse du baccalauréat est posée: les ingérences de la communication réussie, soit définie comme les barrières culturelles, sont observées à la communication interculturelle, y compris la communication d'entreprise entre les lettons et les anglais.

Un sondage des lettons en âge de travail habitant au Royaume-Uni et des britanniques en âge de travail habitant à la Lettonie, ainsi qu'une interview avec le professeur de communication interculturelle et la consultante d'affaires Wilhelmine Brown sont réalisés pour atteindre les objectifs fixés et de confirmer l'hypothèse. Le traitement et l'analyse des données sont conduits. L'information résultante est comparée avec les sources scientifiques disponibles en Lettonie.

Le premier chapitre insère la découverte et l'analyse de la littérature scientifique disponible. Le deuxième chapitre est consacré à l'analyse des données obtenues sur la communication d'entreprise entre les lettons et les britanniques au Royaume-Uni. Au troisième chapitre l'analyse des barrières culturelles de communication de l'entreprise confrontés les britanniques en Lettonie est présentée.

L'étude effectuée accentue l'actualité de ce thème et suggère que les barrières culturelles au contexte britannique et letton sont découvertes en perturbant la communication interculturelle et en mettant à jour la connaissance insuffisante des lettons pour surmonter les obstacles culturels rencontrés.

**Nestrukturēta intervija ar starpkultūru saskarsmes pasniedzēju, biznesa konsultanti
Vilhelmīni Braunu**

Kā Jūs raksturotu britu vispārīgo attieksmi pret latviešiem?

- *Briti gan Lielbritānijā, gan arī Latvijā turpina Latviju pieskaitīt Austrumeiropas valstīm, kā arī bijušajām Padomju savienības valstīm. Mēs tiekam pielīdzināti poļiem, lietuviešiem, rumāņiem.*
- *Daudzi briti saka, ka latviešu valoda skan līdzīgi kā krievu valoda.*
- *Svarīgi ir atcerēties, ka Latvijā ir divas atšķirīgas grupas, kurām ir atšķirīga biznesa kultūras – latviešu un krievu. Svarīgi ir arī tas, uz kādu tirgu uzņēmums ir tendēts – rietumu vai austrumu.*

Kā Jūs raksturotu britu attieksmi pret latviešiem lietišķajā komunikācijā?

- *Briti ir toleranti un atvērti pret dažādām kultūrām. Biznesa vidē tiek respektēti tie, kuri spēj sevi pierādīt.*
- *Lai Lielbritānijā varētu atrast labu darbu, jābūt britu izglītības sistēmai atbilstošai kvalifikācijai, taču briti latviešu izglītību pielīdzina uz zemāku pakāpi, piemēram, Latvijā iegūts maģistra grāds tiek pielīdzināts Lielbritānijā iegūtam bakalaura grādam. Citās ES valstīs iegūtā izglītība tiek uzskatīta par zemāka līmeņa nekā tā ir Lielbritānijā. Taču ir nozares, kur latvieši var ar savu izglītības līmeni dabūt arī labi atalgotu darbu, piemēram, medicīna.*
- *Daudzi latvieši atzīst, ka vēlas palikt Lielbritānijā bērnu dēļ, jo tur viņiem ir lielākas izredzes iegūt labu izglītību, kas tiks novērtēta visā pasaulē, kā arī vēlāk būs labākas izredzes darba tirgū.*

- *Tā kā Lielbritānija ir multikulturāla metropole, tad konkurence darba tirgū ir daudzas reizes lielāka nekā tas ir Latvijā, labi apmaksātu darbu dabū tikai tie, kas ir ļoti centīgi un ieinteresēti smagi strādāt.*
- *Latviešiem ir zems pašapziņas līmenis, kas liedz sevi pierādīt*
- *Lielbritānijā ir svarīgi ievērot tur esošos likumus un noteikumus. Briti nedomā, kā šos noteikumus uztvers citu kultūru pārstāvji.*
- *Lielbritānijā pamana un novērtē to, ka latvieši zina vairākas valodas un ir gatavi mācīties. Tās ir īpašības, kas pietrūkst pašiem britiem.*

Kā Jūs raksturotu latviešu attieksmi par starpkultūru komunikāciju?

- *Latvieši uzskata, ka ja jau viņi ir dzīvojuši tajā (Lielbritānijas) vidē, tad viņiem viss par šo kultūru ir skaidrs*
- *Latvieši pagaidām zināšanas starpkultūru saskarsmē neuzskata par nozīmīgām, viņi domā, ka paši tiks galā ar visām grūtībām.*
- *Netiek izrādīta nekāda interese par starpkultūru sakaru treneri, kurš gatavs apmācīt par biznesa kultūru Latvijā un citās valstīs.*
-

Kā Jūs raksturotu britu attieksmi un izturēšanos nonākot Latvijā?

- *Etnocentrisms: Britiem tas ir izteikti novērojams. Viņi ienāk svešā kultūrā (šajā gadījumā latviešu) un grib, lai visi pieņem viņu izturēšanās veidu un dzīves uztveri, kamēr latviešiem pašiem jāpielāgojas, lai varētu norisināties veiksmīga komunikācija. Tas nav pareizi, bet tā tas ir. Tas skaidrojams ar mūsu zemo kultūras pašapziņu un to, ka briti vēsturiski ir dominējošā kultūra.*

Vai Jūs piekrītat, ka kultūras barjeras lietišķajā komunikācijā Lielbritānijā atšķiras atkarībā no reģiona, kurā latvieši uzturas?

- *Jā, tā varētu būt.*
- *Velsieši, arī skoti un īri ir līdzīgi ar latviešiem – tās ir mazākas kultūras grupas, kuras tiecas uz to, lai viņu identitāte tiktu uztverta neatkarīgi. To parāda, piemēram, nesensais referendums par Skotijas neatkarību.*

- Šeit var runāt arī par dažādu sociālo slāņu (class system) attieksmi pret ārzemniekiem. Piemēram, augstākā sociālā slāņa (Upper class) iedzīvotāji reti satiekas ar tiem latviešiem, kuri strādā zemākā līmeņa darbus fabrikās un fermās, komunikācija šādā līmenī nenotiek.
- Briti uzsver, ka Austrumeiropieši, tai skaitā arī latvieši piekrīt strādāt par zemāku algu, zemākos apstākļos, strādājot darbus, kurus paši angļi strādā nelabprāt. Taču tanī pat laikā viņi uzskata, ka latvieši noņem darbu vietējiem, piekrītot strādāt uz jebkādiem noteikumiem.
- *Saskarsme ar kultūras barjerām atkarīga no vides, kurā latvieši uzturas.*

Vai ir iespējams pilnībā adaptēties kādā citā kultūrā un ja ir, tad apmēram, cik ilgs vajadzīgs, lai to izdarītu?

- *Adaptēties īsti nav iespējams, jo vienmēr izpaudīsies dzimtās kultūras iezīmes. Var mēģināt integrēties, var cienīt, respektēt, censties pielāgoties un mēģināt pārņemt mērķa kultūras paradumus.*

Kādi ir britu novērojumi par latviešiem un Latviju lietišķās komunikācijas kontekstā?

- *Latvieši pucējas, viņiem ir gaumes izjūta, svarīgs ārējais izskats. Briti to pamana, jo Lielbritānijā tas nav tik izplatīti, tur cilvēki nepievērš tik lielu uzmanību ārējam izskatam. Tas parādās arī lietišķajā komunikācijā, kur liela nozīme tiek pievērsta apģērba etiķetei.*
- *Briti latviešu tiešo komunikācijas stilu bieži vien uztver kā nepieklājību, jo pašiem britiem piemīt netiešais komunikācijas stils. Britiem ir svarīgi būt pieklājīgiem, izvairīties no negativitātes un, piemēram, noraidījums tiek izteikts netiešā veidā, kamēr latvieši noraidījumu izsaka ar skaidru „nē”. Britus šokē mūsu saskarsmes stils. Skaidri parādās britu un latviešu atšķirīgais valodas kā komunikācijas instrumenta pielietojums*
- *Lietišķā sarakste ir pilnīgi citādāka – briti ir pieraduši saņemt atbildi uz e-pastiem, kamēr latvieši reti sniedz šādu atbildi. Tāpat briti ir pieraduši saņemt atsauksmes (feedback) pēc kāda notikuma, tikšanās vai kāda cita komunikācijas veida.*
- *Briti ir individuāli- svarīgs ir indivīds un viņa domas, viņš tiek cienīts par to, svarīgi ir izteikt savu viedokli. Latviešiem izteikt savu viedokli ir sarežģīti, jo tas*

bieži vien netiek pieļauts no vadības puses, latviešiem liekas, ka viņa viedoklis nevienam neinteresē un nevēlas runāt pretī augstāk stāvošām personām.

- Latvieši ir rezervēti, neemocionāli runātāji. Latvieši tiecas parādīt negatīvo, bet aizmirst izrādīt pozitīvās emocijas. Tiek runāts par to, kas ir slikti, nepieminot to, kas ir labi, jo tas jau ir pats par sevi saprotams. Tādā veidā netiek paustas uzslavas, bet tiek pausta kritika, kas britiem ir nepieņemami, jo viņiem ir nepieklājīgi uzsvērt negatīvo.
- Latvijā ir vieglāk uzsākt biznesu, nekā Lielbritānijā, bet grūti izpildīt visus noteikumus un aizpildīt visas formalitātes. Briti Latvijā cenšas visus šos noteikumus un formalitātes ievērot un izpildīt, un tas aizņem daudz laika, kamēr latvieši cenšas apiet visu, ko ir iespējams apiet, jo Latvijā ir jāmāk pareizi visu izsist un apiet, bet briti ir pieraduši visu darīt oficiāli. Latvijā valda uzskats, ka jādara savs darbs, lai priekšnieks būtu apmierināts, aktīvākā strādāšana notiek priekšnieka acu priekšā, briti ir pieraduši strādāt tādēļ, ka to paši grib, jo tas ir godīgi pret sevi un darba devēju.
- Briti bieži paliek pēdējie, nokavē, piemēram, termiņus, jo ir pārāk pieklājīgi un palaiž visus latviešus pa priekšu, kamēr paši godīgi stāv rindā (queueing).

Ar ko, Jūsprāt, briti atšķiras no latviešiem lietišķās komunikācijas kontekstā?

- Britu biznesmenis sevi nekad nenoniecina, uzsvērs savu nozīmību un profesionalitāti, apzināsies savu vērtību.
- Britiem ļoti patīk Latvija, viņiem patīk mūsu māksla, kultūra, daba.
- Valodas barjera ir manāma. Briti bieži vien aizmirst, ka viņiem jārunā „saprotamā” angļu valodā, bez specifiskiem frazeoloģiskiem, izteicieniem, idiomām, kas raksturīgas tikai britu kultūrai, kā arī jāpievērš uzmanība britu akcentam. Viņi bieži vien aizmirst, ka viņus ne visi saprot.
- Briti uzskata, ka mēs - latvieši ilgi domājam. Latvijā ir lielāka izvairīšanās no neziņas. (pēc G.Hofstede's Uncertainty Avoidance –aut.) Briti ātrāk pieņem lēmumus.

Kādi, Jūsaprāt, ir priekšnoteikumi veiksmīgai mijkultūru komunikācijai Latvijā?

- *Ārzemniekiem Latvijā būtu jāņem vērā augstais korupcijas līmenis. Lietišķās komunikācijas kontekstā būtu ieteicams paņemt vietējo konsultantu, kas palīdz tikt galā ar tādām situācijām, kur nepieciešama „speciāla” rīcība.*
- *Atšķirīgi menedžmenta stili. Ja ārzemnieks apmāca padoto, kurš ir latvietis, jāņem vērā atšķirības vadības stilos. Piemēram, britiem ir demokrātiskāks vadības stils nekā tas ir Latvijā. Latvieši to var izmantot savās interesēs, neuztvert vadītāju nopietni, kamēr brits var nesaprast, kur tiek pieļauta kļūda un kādēļ viņš netiek uzņemts nopietni. Latvieši ir pieraduši izpildīt komandas, maz iesaistoties lēmumu pieņemšanā, izsakot savu viedokli, jo lēmumus pieņem vadītāji. Britiem darbinieks ir iesaistīts lēmumu pieņemšanā, ir atļauts, pat vēlams izteikt savu viedokli. Tad, kad brits kā vadītājs ir čomisks un ar humoru viņš tiek uzņemts nenopietni. Arī vadītājam ir jābūt informētam par kultūru atšķirību.*
- *Prezentāciju veidošanas un prezentēšanas stils. Briti ir pieraduši pie nepiespiestas atmosfēras, humora. Prezentācija tiek pasniegta nepiespiestā gaisotnē, vienlaicīgi apspriežot vairākus punktus. Latvieši prezentē ļoti strukturētā veidā – punkts pa punktam, prezentācijas ir ļoti formālas un uzmanība tiek pievērta tikai darbam. Tādēļ latvieši bieži vien neuztver informāciju, kas nav pasniegta strukturēti, grūtības uzvert informāciju sajauktā veidā (brainstorming).*

Kam, Jūsaprāt, vieglāk iekļauties otrā kultūrā - britiem vai latviešiem?

- *Briti vairāk turas kopā, uztur savu kopienu, meklē savus tautiešus.*
- *Viss atkarīgs no individuālās vēlmes*
- *Latvieši Lielbritānijā varētu būt vairāk motivēti integrēties, lai pavērtu sev vairāk iespējas.*

Anketa par kultūras barjerām lietišķajā komunikācijā

Dzimums

Vecums

Izglītība

- Pamatizglītība
- Vidējā izglītība
- Profesionālā Vidējā izglītība
- Augstākā izglītība
- Citas:

Uzturēšanās ilgums Lielbritānijā (Gadi)

- 0-2
- 3-5
- 6-10
- 11+

Uzturēšanās reģions

- Londona un tās apkārtnē
- Anglija
- Velsa
- Skotija
- Ziemeļīrija
- Citas:

Nodarbinātības statusa veids

- Strādnieks
- Darbinieks
- Pašnodarbinātais

- Uzņēmējs
- Direktors
- Nestrādāju
- Citas:

Ar kādām kultūras barjerām Jūs esat saskāries/-usies lietišķajā komunikācijā? (vairākas atbildes iespējamas)

- Valodas barjera
- Atšķirīgi uzskati un vērtību sistēmas
- Stereotipizācija
- Aizspriedumi
- Diskriminācija
- Rasisms
- Nepietiekama darba pieredze mītnes zemē
- Etnocentrisms (kāda kultūra sevi uzskata par pārāku)
- Citas kultūras nepieņemšana, pat bailes no tās
- Citas:

Lūdzu, sarindojiet dotos variantus pēc tā, cik bieži jūs saskaraties ar kultūras barjerām. (1-visretākā saskarsme, 5-visbiežākā saskarsme)

	1	2	3	4	5
Valsts iestādes	☐	☐	☐	☐	☐
Uzņēmumi	☐	☐	☐	☐	☐
Bankas un citas kredītiestādes	☐	☐	☐	☐	☐
Dažādi pakalpojumu sniedzēji (piem. telefonoperatori, taksometra)	☐	☐	☐	☐	☐

1 2 3 4 5

pakalpojumi,
advokāta
pakalpojumi
u.c.)

Veikali/
kafejnīcas un
citi
apkalpojošās
sfēras
uzņēmumi

Ar kādām vēl grūtībām Jūs esat saskāries/-usies lietišķajā komunikācijā?

(Atbilde nav obligāta)

Vai, Jūsuprāt, Jūs zināt, kā pārvarēt kultūras barjeras? (Jā/Nē)

Kā Jūs cenšaties pārvarēt kultūras barjeras? (Ja uz iepriekšējo jautājumu atbildējāt ar "Jā")

Vai pirms došanās uz Lielbritāniju Jūs gatavojāties starpkultūru saskarsmei? (Jā/Nē)

Kā Jūs gatavojāties starpkultūru saskarsmei? (Ja uz iepriekšējo jautājumu atbildējāt ar Jā)

Vai Jūs esat meklējis/-usi informāciju par starpkultūru saskarsmi jau atrodoties Lielbritānijā, lai pilnveidotu savas zināšanas? (Jā/Nē)

Kur Jūs meklējāt šo informāciju? (Ja uz iepriekšējo jautājumu atbildējāt ar Jā)

Papildus komentāri un/vai novērojumi par Jūsu pieredzi lietišķajā saskarsmē Lielbritānijā.

_____ darbs
Bakalaura, maģistra

“ _____ ”
_____ tēmas nosaukums

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas _____ katedrā
_____ katedras nosaukums

Ar savu parakstu apliecinu, ka _____ darbs izstrādāts patstāvīgi; izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ .____.2014.
Vārds, uzvārds Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ .____.2014.
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ .____.2014.

Studējošo servisa speciālists : _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē
Bakalaura, maģistra

____ .____.2014. prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts